

Princeton University Library

32101 047134372

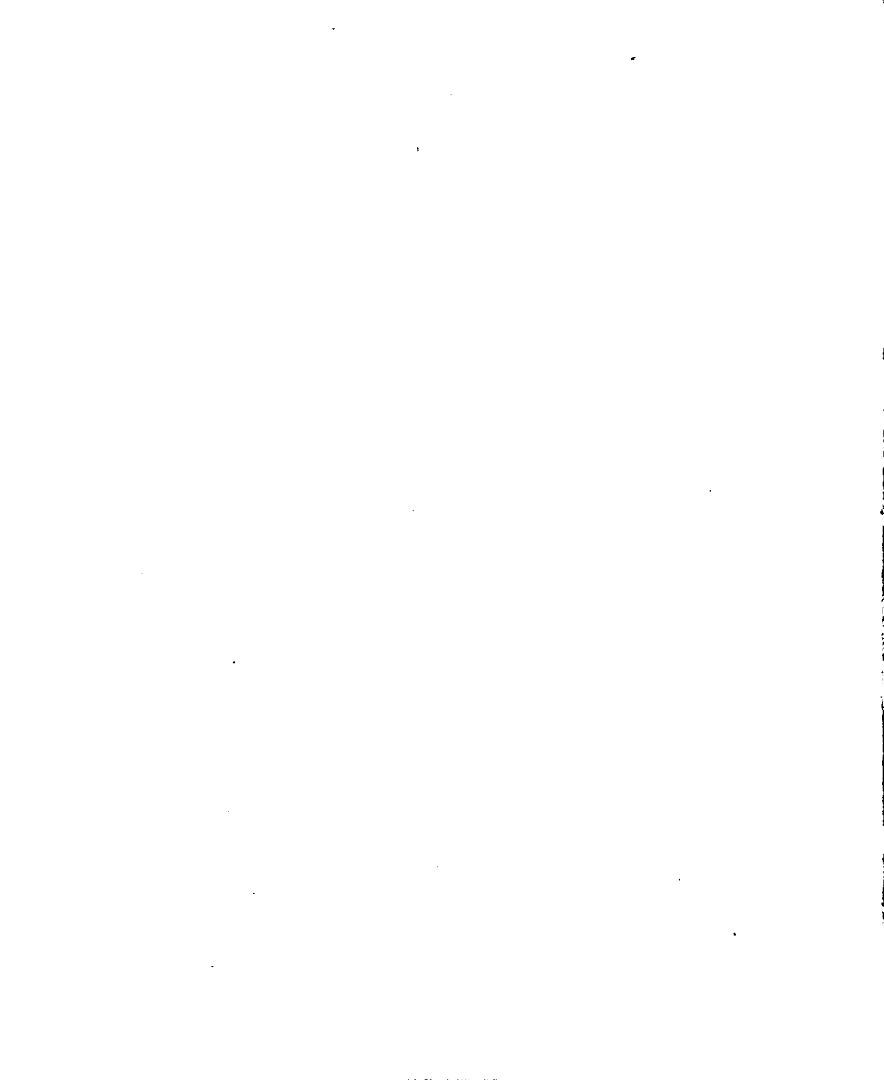

30 -

Library of

Princeton University.

A. Belić

ПРАВОПИС

СРПСКОХРВАТСКОГ КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА

САСТАВИО

А. БЕЛИЋ

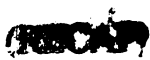
ПРОФЕСОР УНИВЕРСИТЕТА У БЕОГРАДУ

БЕОГРАД

ИЗДАВАЧКА КЊИЖАРНИЦА ГЕЦЕ КОНА

1. Кнез Михаилова 1.

1923.

3033

, 162

, 3

ПРЕДГОВОР.

19. A. 8 E 90887
Свако зна да у писању речи влада у нашем језику прилична неједнакост. Задатак је ове књиге да ту неједнакост, у колико је могуће, уклони. У њој се предлаже у сваком посебном случају за општу употребу онај начин писања који је најправилнији према духу нашег правописа и најисправнији према природи нашег језика.

Истина је да има случајева када се неки правописни начин тако чврсто укоренио у употреби код нас, да је тешко претпоставити да ће брзо бити замењен новим начином; али и тада се овде износи што је боље и оставља времену и приликама да утичу да добије општу употребу.

Наш је правопис прост и природан; али и он има једну тешкоћу: он тражи од оних који се њиме служе да мисле примењујући га. Правила која су овде изнесена морала су показивати како у ком случају треба мислити. Зато ја нисам могао давати гола упутства, већ сам се морао задржати и на унутрашњем смислу

правила и упутстава. Само онај ко њега схвати може лепо владати нашим правописом.

Старао сам се да на прво место у речнику ставим ону реч или облик који најбоље одговарају употреби њиховој у књижевном језику, и по правилности и по распрострањености, и то у оном делу књижевности наше која се најбоље развила на народним основима новог књижевног језика. Непотребни материјал, који није освештан употребом у савременом књижевном језику, није улазио у речник; али су у њ ушле и неке обичније покрајинске речи и по неке застареле, јер су и једне и друге употребљене или у изворима за књижевни језик или се још употребљавају у књижевности.

По себи се разуме да сам се поред речника служио и осталом правописном литературом, колико је код нас има; оно што сам сматрао да је у њој добро, остављао сам и у своме излагању неизмењено; остало је претрпело веће или мање измене према ономе што ми се чинило да је најбоље и најправилније.

*

Иако сам давно отпочео овај рад, још прератова за ослобођење и уједињење, ја га нисам могао довршити у тако потпуном облику да у њему нема још доста непотпуности и недостатака. Главно је било утврдити тачку посма-

трања за сваки засебни случај и према утврђеним принципима показати примену изнесених правила на извесној количини материјала. Тај се материјал и може и мора попуњавати. Али то је остало за доцнија издања, ако их буде било, када ће се моћи узети у обзир и све умесне напомене које ова књига изазове и све допуне које јој се ма с које стране учине.

На крају овог рада чини ми пријатну дужност и велику част да изјавим своју захвалност г. Богдану Поповићу, академику и проф. университета, који је са мношвом претресао многа места ове књиге, и нарочито г. Љубомиру Стојановићу, академику, који се поводом мога рукописа више пута враћао, у исцрпним разговорима са мношвом, спорним питањима нашег правописа. Њихове су ми примедбе биле драгоцене.

1. септембра 1921. год.

Београд.

А. Белић.

I.

Ћирилица и латиница. — Општи карактер нашег правописа.

1. — У нашем су народу у употреби две азбуке: ћирилица, у оном облику како ју је изменио 1818. год. Вук Караџић, и латиница, коју је тридесетих година прошлога века удесио за потребе нашега језика Људевит Гај. Даљи развитак латинице вршио се према унутрашњим принципима Караџићеве ћирилице (в. т. 3).

Ћирилица	Латиница	Ћирилица	Латиница
А а	A a	Н н	N n
Б б	B b	Њ њ	Nj nj
В в	V v	О о	O o
Г г	G g	П п	P p
Д д	D d	Р р	R r
Ђ ђ	Đ đ	С с	S s
Е е	E e	Т т	T t
Ж ж	Ž ž	Ћ ћ	Ć ć
З з	Z z	У у	U u
И и	I i	Ф ф	F f
Ј ј	J j	Х х	H h
К к	K k	Ц ц	C c
Л л	L l	Ч ч	Č č
Љ љ	Lj lj	Џ џ	Dž dž
М м	M m	Ш ш	Š š

2. — Азбучни је ред латинице: a b c č ć d dž đ e f g h i j k l lj m n nj o p r s š t u v z ž.

3. — Латиница која је изнесена претставља званичну латинску азбуку, примљену за општу употребу у току времена. Она и у овом облику, да оставимо на страну мању изразитост надредних знакова у њој према засебним шарама у ћирилици, има према ћирилици својих недостатака. Принцип је ћирилице да сваки засебни звук нашег језика има свој посебни знак. Међутим у латиници имамо за љ, њ и џ по два засебна знака уједно састављена: *lj*, *nj* и *dž*, од којих сваки има и самостално значење и самосталну употребу у латиници. Они изговорени како су написани не дају наше гласове љ, њ и џ, већ гласовне групе л+ј, н+ј, д+ж. Зато је потребно знати да се *lj*, *nj* и *dž* када претстављају сливене звуке љ, њ и џ и у латиници читају као умекшано *l*, *n* и сливени звук *dž*. Да би се то обележило и на писму и да би се знало да их тако ваља читати, а не као два гласа (исп. *nadživjeti* и *džamija*, који се исто пишу у латиници, иако се прво изговара *надживјети*, а друго *џамија*), Ђура Даничић је 1878. год. предложио три знака *ñ*, *!* и *ǰ* за поменути три звука, који ни до данас још нису ушли у ширу употребу; само *đ*, које је Даничић тада предложио место дотадашњег *gj* или *dj*, у новије је време примљено и за школе и улази све више у употребу. Али ипак има још остатака и од старијег начина писања (т.ј. онога по коме се *đ* пише као *gj* или *dj*).

4. — У нашем је језику *p* сугласничко и самогласничко. Тежња је већ од Вукова времена да се самогласно *p* обележи нарочитим знаком када се налази иза самогласника или пред њим (зарђати, грџе и сл.). Али се до да-

нас у том правцу није дошло ни до каквог општијег начина (самогласност таквога *p* обележавала се полугласником, апострофом, цртицом, једном тачком над *p* и двама тачкама над њим), и све више преовлађује у писању необележавање таквога *p* никаквим нарочитим знаком. Овде ће бити само у речнику обележена поменута самогласност звука *p* (на пр. умро, гроце, простро, суржица, порвати се, зарзати, строница, нарнути, одапро и сл.).

5. — Од гласова наше азбуке *x* се употребљава у врло маленом делу нашег народа; већина га народа не познаје и не изговара. Али како је тај звук постао саставни део гласовног система нашег књижевног језика, мора се научити где га ваља стављати. Зато су морали бити дати у речнику примери где га треба употребљавати (в. о њему гл. VI).

Каткада се гласови *ћ* и *ђ* не изговарају правилно у нашем народу; има целих области у којима се ти гласови мешају са *ч* и *џ*. Зато се морала дати у речнику и њихова употреба, бар у основним речима и наставцима (в. гл. XI).

6. — Ћирилица и латиница не слажу се и у томе што се све чешће у латиници туђе речи (туђи називи и имена) наводе у изворном писању, док је принцип ћирилице да се оне наводе онако како се у дотичног народа изговарају (в. гл. XVIII).

7. — Правопис се нашег језика само у извесном правцу може назвати гласовним (фоне-

тичким), јер је писање речи према изговору ограничено у њему само на засебне речи и засебне облике. То значи да наш правопис води рачуна о променама само у засебним речима (на пр. *сладак: слатка*), али не и о променама изван засебних речи, т. ј. у случајевима када би промена гласова зависила од непосредне близине засебних речи у реченици. На пр. иако се изговара кот куће, пише се код куће, јер су то две засебне речи, а свака се реч или сваки се облик речи пише, према духу нашег правописа, онако како он сам гласи, без обзира на његову везу са другим речима у реченици.

II.

Непостојани и покретни самогласници.

1. — Сугласничке се групе на крају речи у нашем језику растављају гласом *а* када нису *сш*, *зд*, *жд* и *шш*. Код именица, придева и заменица то је *а* непостојано и губи се у зависним падежима у којима група сугласника није на крају речи; само код именица у 2. пад. множ. то се *а* задржава (на пр. нокат: нокта, ноката; добар: добра, добрих и т. д.).

Идући за овим правилом, неки су писци почели растављати непостојаним *а* и све сугласничке групе у страним речима када оне нису *сш*, *зд*, *шш* и *жд*; међутим то није оправдано, јер у страним речима има гласовних група које нису обичне у нашем језику и које би се могле писати, према изговору нашем, као и *сш*, *шш*, *зд* и *жд*, т. ј. без непостојаног *а*. Зато је сасвим оправдано писање Вука Караџића: агент, патент, дифтонг, Сард, март итд.

Полазећи од тога, могло би се узети као правило: да се у туђим речима сугласничке групе на крају не растављају непостојаним *а* када је њихов први сугласник *с*, *з*, *ш*, *ж* и њима у извесном правцу слично: *л*, *р*, *н*, *в*, *ф* и *х*; а да се растављају

када је први сугласник један од праскавих сугласника (*п, б, ѿ, ђ, к, г* и сл.), а други *р, л, м* и *в* или један од праскавих (експлозивних) сугласника (*ѿ, б, ђ, т, к* и *г*).

На пр. ађутант, командант, рецензент, Аристарх, Тарс, псалм, талент, Карл, Сигисмунд, Леополд; Епидавр, Дамаск, Нард и т. д.

Али: Петар, Кипар, Патам, акат, факат, скиптар и т. д.

Од овога правила има отступања онда када се већ неки начин образовања уопштио у нашем језику, на пр. наст. (*у*)зам према туђем (*i*)*smē*, (*i*)*smus* и сл.: радикализам, плеоназам, бољшевизам и сл. (в. речник).

2.— У 2-ом пад. мн., као што је речено, непостојано *а* остаје у свима случајевима сем оних у којима су се находиле групе *сѿ*, *шт*, *зд* и *жд*: ађутаната, псалама, талената, патријараха и сл., али: места, ластва ит.д.

3.— Код неких прилога и свеза развили су се у нашем језику на крају покретни вокали: када—кад, тада—тад, сада—сад, куда—куд, нека—нек, дока—док, пака—пак, каде—кад, таде—тад, јоште—још, јере—јер, теке—тек и сл.

Код неких су оба облика у једнакој употреби (када—кад, тада—тад и сл.), код других су једни све ређи, постајући тако знаком архаичнијег језика: на пр. дока, јере, пака, теке и сл. док су облици јер, тек, док и пак готово у искључивој употреби у савременом језику.

4.— Код заменица и придева има покретних самогласника у наставцима падежа једнине: *у, е* и *а*. На пр. жутог—жутога, ког—кога, жутом—жутоме—жутому, ком—коме—кому, ким—киме, њим—њиме, мног—мноме и сл. (код придева и заменица са *е* у основи нема покретног *е* на крају, на пр. врућем—врућему, или не врућеме).

Њихова употреба зависи од стила пишења; али се ипак опажа тежња да се напоредо не стављају облици са истим завршним гласовима: дакле не некеме доброме човеку, већ некеме добром човеку и сл.; али и то није обавезно. Покретно је у све ређе и већ даје изразу архаичну боју.

5.— У падежима множине на *ма* код заменица и придева крајње је *а* такође покретно: нама, добрим, добрима, тим, тима и сл.

Дужи наставак се употребљава онда када придеви или заменице стоје самостално, без именице (код личних заменица када је у употреби наглашени облик заменице, а не енклитични): исп. дао сам оним људима; дао сам овима; дао је њима, нама; добрим људима — добрима, слепим војницима — слепима и сл.

6. — Треће л. једн. јест (изговара се јес) има такође дужи облик јесте (по акц. друкчије од 2 л. множ. јесте), који се све више употребљава место и поред јест.

7.— Код предлога и код глаголских предмета развио се покретни вокал који је, по пореклу свом, једнак са непостојаним самогласником *а* код имена, а не са покретним самогласницима о којима је говорено у т. 3—6.

Тако имамо: ка—к, кроза—кроз, нада—над, низа—низ, преда—пред, пода—под, иза—из, са—с, уза—уз (неки се предлози ове врсте, као ода, беа, у књижевном језику врло ретко употребљавају). Уз краће облике не треба стављати апострофе, јер они нису скраћени од дужих облика који се данас употребљавају.

Дужи се облици употребљавају:

а) са 4. пад. енклитичне замен. 1. и 2. л. и сваког лица (се) и са енклитичном заменицом њ трећег лица: кроза њ, нада ме, преда ше, пода њ, уза се и сл.;

б) обично пред речима које се отпочињу сугласником којим се отпочињу или завршују краћи облици ових предлога или њему сличним гласом: ка граду, ка кући, са женом, са сестром, уза стрмен и сл.;

в) пред неким речима које се отпочињу групом сугласника или једним сугласником: са мном, нада мном, са тобом, са собом (исп. пред тобом, с тобом, над собом и сл.), иза сна, са многима и сл.

Иначе се употребљавају краћи облици, који се могу употребити, сем у случајевима под а) и неким под в), и тамо где се употребљавају и дужи облици.

8. — Овакво се непостојање а наводи и код ових предлога када врше службу глаголских предмета код сложених глагола: изабрати—избрати, изагнати—изгнати и сл. Давно су поремећени услови под којима се ово морало вршити, и данас краћи или дужи предмети чине, мање или више сталне, саставне делове сложених глагола. На пр. оба мрети—оба мрем има увек „оба“ као и обасути, обаспем и сл.; али разабрати, разаберем, одазвати, одазовем и сл. може бити и без а; изаткати и исткати подједнако се употребљавају, а исећи је обичније него изасећи и т. д. Као што се види, њихова је употреба тако разнострука да се данас за њих заједничка, општа правила не могу утврдити.

9. — Када се у песничком језику место ао и ео пише о (на пр. ко—као, весо—весео, пито—питао и т. д.) и када

се ту стави апостроф, то значи да је стих метрички за један слог скраћен; иначе гласовно — овде је извршено сажимање двају вокала у један, те никаквог знака не би требало.

У прозном језику ово се сажимање не допушта.

10. — Сажимање се допушта у прозном језику код заменица у којима се пред наставцима за облик употребљава у основи *-оје-*; дакле: твојега, мојем, мојему, својега и сл. имају и: твога, мом, мому, свога и т. д.

Такви су облици и у мн. од двоје, троје — двога, трога; код који обичнији су несажети облици, дакле: којјега и т. д.

III.

Самогласници Е—ЈЕ, ИЈЕ у књиж. језику.

— Књижевни изговори.

1.— Данас имамо у књижевној употреби два изговора: источни и јужни; некада је био и трећи, западни, али је изашао из употребе.

Разлика је међу њима у томе што се у источном изговору глас који је заменио стари Ћ (јат) изговара као **е**, у јужном: као **је**, ако је слог кратак, као **ије**, ако је дуг; а у некадашњем западном — као **и**.

Али ово је само најопштије правило: нити источни изговор (у говору и у писању) има сасвим доследно *е*, нити јужни изговор има искључиву употребу поменутих двеју црта, да бисмо се могли задовољити овом општом напоменом; већ морамо ући у дубље разматрање њихове примене.

2.— Источни изговор. У говору има доста отступања од правилне употребе звука *е*: она су у томе што се *е* замењује по негде звуком *и*. У књижевном језику та се замена допушта само у овим случајевима:

а. код глагола нисам, ниси, није и т. д.
м. несам, неси, неје и т. д.

б. код компаративног наставка *-ији*: старији, вернији, крупнији и т. д. м. старијеји и т. д.

в. код заменица и придева: у искључивој употреби наставака *их, им, има* који не одговарају наставцима јужног изговора: *-ијех, -ије-ма, -ијем* у различним падежима (на пр. тим, тих, тима и т. д., добрим, добрих, добрима и т. д., а никако *тех, тема* и т. д.);

г. код глаг. у пређ. несврш. врем.: у употреби наставка: *ијах, ијаше, ијасмо* и сл. плетијах, везијах, пецијаше и сл., а не плетејах и т. д.; али код глаг. бити имамо увек бејах или бех, а тако исто имамо *ејах* код свих глагола који у сад. врем. и у начину неодређеном имају у основи *е* (т. ј. код оних који у 3 л. мн. сад. вр. имају *еју*) или који у основи и садашњег времена и начина неодређеног имају *еј*, на пр. уме-ти: удем, умеју — умејах, сме-ти: смем, смеју — смејах; или: сејати: сејем — сејах, смејати се, смејем се — смејах се и т. д.

3.— У засебним се речима такође каткада чује *и*: гди, сикира, ники, никакав и сл. место правилнога: где, секира, неки, некакав, који су једино допуштени у књижевном језику. И, обрнуто, треба колиба, а не колеба, како се каткада чује у говору.

4.— Од глагола који имају у сад. врем. и у начину неодређеном *е* ваља образовати 3 л. мн. на *еју*: уме-ти: удем—умеју, разумети: разумем—разумеју, сме-ти:

смам—смеју и т. д. Често се чују покрајински облици који не иду у књижевни језик: сму, уму, гову, разуму и сл.

5. — Јужни изговор. Основно је правило јужнога говора да тамо где је *ћ* било дуго имамо *ије*, а где је било кратко — *је*:

бйјес — бјѣснило, вйјек — вјѣчан,
мйјех — мјѣхови, лйјек — лѣкар.

Али од тога правила има отступања у целим категоријама у којима стално, иако је слог дуг, имамо *је* (наравно, дуго), а не *ије*.
Те су категорије:

а) 2-ги пад. множ. код именица које у другим падежима имају кратко *је*:

вјѣра — вјѣрā, бѣсједа — бѣсјѣдā,
дјѣло — дјѣлā, нѣдјеља — нѣдјѣљā,
мјѣра — мјѣрā, мјѣсто — мјѣстā и сл.

б) Прош. прилог на *в* и *вши* од глагола који у другим облицима имају наставак за основу *је*:

разѹмјети — разѹмјѣвши, хѹтјети —
хѹтјѣвши, вјдјети — вјдјѣвши, раз-
бѹљети се — разбѹљѣвши се и сл.

6. — Оваквих отступања има и у засебним речима тамо где се напоредо са дугим слоговима у једним облицима или речима у другим истога корена налазе кратки слогови. На пр. вјѣштица — вјѣштац, сјѣн — сјѣнка и сл. Али у свима случајевима ове врсте може се

у дугим слоговима писати и правилно ије, дакле: вијѐштац, сѣјенка, вјѐра—вијѐр-нѐст, дѐлевак—дѐлијевка, мјѐрити—помијѐрати и сл.

7.— Они који пишу јужним изговором треба нарочито да пазе на особину књижевног јужног изговора којом се он одликује од народног јужног изговора у већини крајева, а која је у овоме: у народу се изговара ђерати, ђевѐјка, често живљети, трпљети, грмљети, сврбљети, затим увек љепѐта, њѐдра и сл. Од свега овога књижевни је јужни изговор задржао само случајеве као љепѐта и њѐдра, тј. оне у којима *ј* од *је* даје са *л* и *н* који му претходе — *љ* и *њ*; а у свима другим случајевима не врши се јотованье, већ се задржава старији гласовни однос: *шј*, *дј*, *вј*, *ѣј*, *мј* и *бј*, дакле: тјѐрати, дјѐвојка, живјети, трпјети, грмјети, сврбјети; тако и: сјѐсти, цјѐдило, зјѐница, и сл., а не: шѐсти, ђѐдило и сл.

Овакав се изговор сачувао и у народу нашем, у југозападним крајевима, нарочито у Дубровнику, и по градовима западних крајева. Караџић га је одатле и узео и унео у књижевни језик.

8.— Када се *је* налази иза *р*, онда се у јужном изговору *ј* губи:

брѣјег—брѣгови;
 вријеме—врѣмена,
 зрѣти, врѣти, трѣбати,
 средѣна, рѣзата, брѣза и т. д.

Али од овога имају две групе отступања:

а) глаголи са двосложном и вишесложном
 основом на *р* задржавају *је* у наставку за
 основу:

гòрјети, стàрјети, окòрјети и т. д.;

б) речи са истим кореном које у једним
 облицима имају правилно ије могу у другим
 облицима са кратким слогом према томе ије
 добити наново је:

грѣјех: грѣхòта, грѣјшан, грѣјш-
 нѣк, грѣјшница, пòгрѣшка и др.

стријела: стрјèлица;

стријèљати: стрјèљāч;

кòријен: корјèнчић;

ријèдак: рјèћѣ;

рѣјеч: рјèчнѣк (ређе рјèчнѣк), рјè-
 чица, рјèчит и сл.;

кријèпити: крјèпòст и т. д.

9. — Оба заменика јата, и *је* и *ије*, испред
ј, *о* и *љ* прелазе у *и*:

хтјèла: хтѣо;

лèтјела: лèтио;

дѣјела: дѣо;

бѣљег, бѣљежити и сл.;

ста̀ријѣ, крѹпнијѣ и т. д;
 бѣ̀јаше, сѣ̀јати, смѣ̀ју, разѹмију
 и сл.;
 нијѣсам:није и сл.

У народном се говору то претварање врши и испред *ђ* (сѣ̀ђети, припѹдѣ̀ђети и сл.); али у књижевном изговору у тим случајевима имамо *дј* пред којим се претварања не врши (сјѣ̀дјети).

10. — Код придева и заменица јужни књижевни изговор има два завршетка који се подједнако употребљавају: *ијем—им, ијех—их, ијема—има*, на пр.:

жѹ̀тијем — жѹ̀тѣ̀м,
 жѹ̀тијех — жѹ̀тѣ̀х,
 жѹ̀тијема — жѹ̀тѣ̀ма;
 тѣ̀јем, тѣ̀јех — тѣ̀м, тѣ̀х,
 тѣ̀јема и сл. — тѣ̀ма и сл.

Било је покушаја да се једни од ових наставака вежу за једне основе, други — за друге; али то није дало никаквих резултата. Обе групе наставака употребљавају се напоредо.

11. — Речца гођ, гође (која гласи у источном изговору год, годе) употребљава се у јужном изговору у облику гођ, гође (ако је постало од годѣ — као што је готово несумњиво — његово писање са *ђ* отступа од основног

правила јужног књижевног правописа и стоји место *ђј*).

12. — Иако је западно наречје изашло из књижевне употребе, иако се служимо, — кад пишемо источним или јужним књижевним начином само источним или јужним изговором звука јата, ипак се често у свима књижевним наречјима називи места пишу својим месним изговором јата: Сплит, Пљевља, Београд, Сињ и сл. — подједнако источним и јужним књижевним изговором.

IV.

О писању глагола са самогласником Е у једним облицима (нач. неодр. пређ. сврш. прош. прил. и прош. придеву), а у другим са И.

1. — У нашем се језику често греши у писању глагола на *е* у нач. неодр., пређ. сврш., прошастом придеву и прошастом прилогу, а са *и* у сад. врем. и зап. начину. То долази отуда што су глаголи на *ећи* у нач. неодр. једнаки у другим облицима са глаголима на *ити* у нач. неодређеном, па од тих глагола (т. ј. глагола са *ићи* у нач. неодр.) узимају облике који нису њихови, т. ј. облике са *и* у нач. неодр. пређ. свр., прош. прил. и прош. придеву

На пр. од глаг. видети, видех, видео, видевши имамо у сад. времену и зап. нач.: видим, видиш ит.д. и види, видимо, видите као и од глаг. носити који има у сад. вр. и зап. нач. такође носим, носиш ит.д. и носи, носимо, носите; али како од носити има и у нач. неодр., пређ. сврш. и прош. придеву и прилогу *и*, дакле: носити, носих, носио, носивши, то се у разговорном језику, па и на писму каткада, *и* увлачи и у горње облике, дакле: видити, видих, видео,

видивши. Међутим такви облици не иду у књижевни језик.

2. — Како се граница међу глаголима на *ити* и *еџи* у савременом језику прилично пореметила, даћу овде њихове категорије које је лако распознати по различним особинама.

Пре свега имамо глаголе, доста многобројне, који се када имају наст. *е* у нач. не-одр. и осталим облицима, а *и* само у сад. врем. и зап. нач., одликују од глагола који у свима тим облицима имају *и* — по значењу.

Глаголи на *е:и* значе постати или постајати онаквим што значи реч од које су изведени.

Глаголи на *и:и* значе чинити или учинити кога онаквим или оним што значи реч од које су изведени.

Напр. „опустео крај“, „опустели манастир“ и сл. крај, манастир, који је постао пуст; „скакавци су опустили цео предео“ — скакавци су учинили пустим цео предео.

Ево неколико таквих глагола:

белети — постајати бео;

белити — (платно, кућу) — бојити бело;

избелети —	}	постати бео;
обелети —		
побелети —		

набелити — }
 обелити — } учинити белим
 зеленети — постајати зелен;
 озеленити — обојити зелено, учинити
 зеленим;
 лудети — постајати луд;
 полудети — постати луд;
 залудити — учинити лудим;
 омилетити и сл. — постати мио;
 омити што коме — учинити милим;
 модрети и сл. — постајати модар;
 модрити — бојити модро;
 плавети — постајати плав;
 плавити — бојити плаво;
 опразнети — постати празан;
 испразнити — учинити празним;
 руменети — постајати румен;
 наруменити — учинити руменим;
 слепети — постајати слеп;
 ослепети — постати слеп;
 ослепити — учинити слепим;
 црвенети — постајати црвен;
 црвенити — бојити црвено;
 црнети — постајати црн;
 оцрнети — учинити црним, у стварном
 или преносном значењу; и т. д.

3. — Када су глаголи на *и* : *и* повратни, они добијају значење врло блиско глаголима на *е* : *и*, али их ипак не треба са њима мешати. На

пр. плавити — учинити плавим : плавити се — чинити сеплав, бити плав : плавети постајати плав. Исп. ове глаголе: избежумити се — бити избежумљен, киселити и киселити се, ледити се, заледити се, проневаљалити се, модрити се, плаветнитити се, исповедити се, исцелити се и сл.

Према томе, овакви глаголи значе бити, находити се у извесном стању. Практично је правило (које вреди за велику већину ових глагола) да се повратни облик са оваквим значењем („бити у извесном стању“) гради од глагола на *и : и*, а не од глагола на *е : и*.

4. — Други глаголи са *е : и*, који не значе постајање, ипак се по своме општем значењу толико разликују од глагола са *и : и* да се и међу њима може повући извесна граница по значењу.

Глаголи са *и : и* значе обично радњу и обично су прелазни, на пр.: носити, возити, водити, молити, косити, пустити, родити и т. д.

Глаголи са *е : и* значе обично стање у ком се ко находи, па затим и све друго што из таквог значења излази, као: расположење, покрет, мировање, какву сталну особину и сл.

болети, преболети — бридети — видети — волети — желети — живети — жудети — трпети и сл.

баздети — буктети — горети — грмети — даждети — гудети — кипети — пламтети — смрдети — студети — трептети — цватети (обичније цветати) — цвилети и сл.

врвети — лебдети — летети — милети — седети — чилети — ћутети (обичније ћутати) — хитети (обичније хитати) и сл.

О засебним случајевима за које читалац не зна како ваља писати — в. речник.

5. — Када се код ових глагола испред *е : и* находе сугласници *ч, ж, ш, ј, шћ* и *жд*, место *е* стоји *а*, имамо, дакле, у њиховим облицима однос *а : и*, на пр. бежати : бежим, дреждати : дреждим, бучати : бучим, брујати : брујим, врчати : врчим, шуштати : шуштим, дречати : дречим и сл.

За малобројне случајеве (гужити, осиромашити, сјајити и сјајати, тајити и тајати, кричити и кричати, струјати и струјити и сл.) где би било друкчије в. речник.

6. — Сви глаголи ове врсте, и они са *е : и* и са *и : и*, који имају у садашњем времену *и*, имају у 3. л. мн. сад. вр. *е*, дакле: носим : носе, видим : виде, бежим : беже и сл.

7. — Напоменућу још да глаголи са *е : и* када имају у једним облицима акценат ` или `

тај акценат имају и у осталим облицима, а глаголи са *и : и* кад у облицима начина неодређеног, пређ. свршеног и прошастог прилога и придева имају *`* или *´* — у сад. времену имају *ˆ* или *ˆ*:

но̀сити : но̀сѝм; сѣ̀дети : сѣ̀дѝм;

во̀зити : во̀зѝм; лѐтети : лѐтѝм;

сла̀дити : сла̀дѝм; тр̀пети : тр̀пѝм;

бѐлити : бѐлѝм и сл. бѐлети : бѐлѝм и сл.

с-и V / -ишк сн. н. н. н.
и-и V / -ишк сн. н. н. н.

и. е. - ња.
и. е. - ња.
и.

V.

Сугласник ј.

1. У писању звука *ј* има највише неједнакости код различних писаца. Ми ћемо их овде узети редом.

Придеви на *иски*, *ински* пишу се двојачко: са сугласником *ј* иза првога *и* или без њега.

Дакле: шумадиски и шумадијски, шумадински и шумадијнски.

Питање је: који од ова два начина треба задржати. По моме мишљењу — писање без *ј*, дакле, само: шумадиски, теразиски, србиски, византиски, теориски, аустриски, авлиски ит. д.; тако исто може се писати: шумадински, авлински, илински, комшински, кадински ит. д.

Разлози су за ово: прво, што се изговара *иски*, *ински* и сл., а не *ијски*, *ијнски*; а, друго, што нема смисла ни према образовању ових речи писати ишта друго до *иски*, *ински* (*ијјски* је давало *ииски*, откуда *-иски*) Наслањање на именичке облике са наст. *ја* (Шумадија, Теразије, Србија и сл.) — сасвим је непотребно и није у духу нашег правописа (то је особина етимолошких правописа).

2.— Ово вреди и за облике Шумадинац, Александринац, Шумадинка, Византинци и сл. који се махом тако и пишу.

3.— Овамо иду, јер и за њих вреде исти разлози, и речи убиство, убица и сл.

4. — Када међутим имамо изведене речи од тепсија, Илија, судија, кутија, кадија, бургија и сл. наставцима који се почињу самогласником *и*, дакле: тестијица, судијин, кутијица, Илијин, кадијиница и сл., ту се *ј* мора писати све дотле док се *-ији-* изговара као два слога; ако се изговара као један слог, дакле: тѣстѣица, кѣдѣиница и сл., треба тако и писати. Само писању *ијца*, *ијн* и сл. — нема места.

Ово вреди у потпуности и за презимена. Може се писати — као што, се, уосталом, већином и пише — Илић, Терзић, Попадић и сл. (исп. Илија, терзија, попадија) или Илијић, Терзијић, Попадијић, ако се завршно *ијић* изговара у два слога (што бива ређе); али никаква разлога нема писати Илијћ, Терзијћ и сл.

5. — Ово вреди и за друге случајеве, тако да се може ставити правило: када се од речи чија основа има сугласник *ј* образују изведене речи наставцима који се почињу самогласником *и*, то се *ј* задржава: Браја—Брајићи, јаја—јајићи, Каја—Кајица, Раја—Ра-

јић, Рајица, Радоје—Радојица, издаја—издајица, пераја—перајица, чароје—чаројице и сл. У белајица, држајица, мећајица и сл. имамо готов наставак ајица; тако исто у си пљајив, жуљајив и сл. имамо готов наставак *ајив*.

Од основе сјај- изведено је отсјајивам, отсјајујем, отсјајивати, од раскуј(ем) раскујивати, -јвам, -ујујм.

У свима се овим речима *ј* изговара као врло слаб глас, којег каткада у изговору и сасвим нестаје; али га ваља у писању и даље задржати, јер је особина нашег правописа да овакво *ј* и у другим случајевима задржава (исп. мој: мојих, мојег и сл.).

6.— У вези је са овим и писање са *ј* у речима изведеним паставком исати од именице са завршним *ј*: калај—калајисати, телеј (варак)—телејисати, белај—белајисати и сл.; али ако је каква реч ове врсте позајмљена из каквог страног језика у готовом облику, те се не налази у вези са основном речју на *ј* у нашем језику — *ј* се не пише (на пр. огрансати, саплаисати и сл.); исп. о томе и ниже т. 10.

7.— Присвојни придеви на *ји* имају двојак облике: божји, човечји, вражји, гушчји, вучји ит. д. у свима родовима и падежима и божији, човечији, вражији гушчији, вучји и сл. такође у свима родовима и падежима.

У мушк. роду у 1. пад. једн. када се завршетак ији изговара као један слог може се писати *и*; али за *иј* у том облику нема разлога (дакле и божи, али не божиј).

Заменице на *ји* имају само наст. *ији*: чији, нечији, свачији и т. д. У 1 пад. мушк. рода употребљава се и *чй*, *нѣчй* и сл.; само и ту за *иј* (*чиј*) нема разлога.

8.— Двојако се обично пише и зап. начин од једносложених глаголских основа на *и*: пи и пиј, пите и пијте, би и биј и сл. У изговору се ту чује само дуго *и*, те би тако требало и писати; дакле: ви, зави, испи, испимо и сл.

9.— Сугласник *ј* у нашем језику не може стајати иза *ђ*, *ћ*, *љ* и *њ*. Отуда од ноћ — ноћу, чађ — чађу, обитељ — обитељу (6 п. једн.), помоћ — помоћу и т. д.

Према томе ваља писати покуће, имуће, пуномоће и сл. (а не покућје, пуномоћје и сл.).

10. — Између самогласника *и* и других вокала који са њим напоредо стоје развија се у говору прелазно *ј* (слабо *ј*); али од почетка развитка савременог књижевног језика нашег, од времена Вука Караџића, примљено је да се то *ј* не пише у речима нашега порекла где оно *пѣ* постанку није оправдано (исп. т. 5): прионути, иоле, водио, носио, диоба, дио у јужн. гов. и т. д. Само у 1-вом пад. једн. код именица на *а* то се *ј* пише: момчадија, Србија, Шумадија и т. д.

Када ово правило вреди за речи нашег језика, треба га применити и на речи страних језика у којима се глас *и* наводи у сусетству

са другим самогласницима. Према томе и ту ваља писати *j* само испред наставка *a* у 1. пад. једн. Дакле:

сеисана, сеиз, чаир, таин, шаин (соко), шеитан (ђаво), идиот, каиш, каил, каик, исиот, Исаија, чиода, ћаија, ћаиџија, даире, даиџа, диалекат, диамант, специални, специја, наџија, национални, рецензија, Азија, библиотека, диоскури, рационалан ит.д.

Ово вреди и за групу *ea, oe*: идеал, али идеја, поезија и сл.

11.— У туђим речима са почетним *e* имамо разлике у писању речи у различним временима. У ранијим епохама пред таквим *e* различног порекла развијало се *j*, на пр.: јеванђеље, јерес, јефтин, Јеврејин, Јерина, Јевдокија и сл.; али доцније такво *j* није било увек обавезно, те поред изворног *esпап* имамо и *јеспап*, поред изворног *ексер* и *јексер* ит.д. Најзад, за неке су се речи утврдили облици са *e* у књижевном језику (Европа, епископ и сл.), а нове позајмице чувају такође тај глас не стављајући испред њега *j*.

Одавде је јасно да се у речима прве групе с правом *j* задржава; али да то није разлог да се *j* ставља испред *e* у речима новог порекла (т.ј. позајмљеним у новије време).

VI.VI.

Сугласник Х.

1.— У највећем делу нашега народа *х* се не изговара. И Вук Караџић га није писао у својим делима до 1836. г. Тада га је, наставши га у народној употреби у југозападним крајевима (у Дубровнику, Боци Которској и источној Црној Гори), почео употребљавати, и од тога је времена тај глас постао саставни део нашег књижевног гласовног система.

2 — Како *х* није било одмах уведено свугде где му је место у нашем језику, одомаћило се у неким случајевима писање речи без *х*; а како је гласа *х* одавно нестало у већем делу нашег народног језика (почевши од краја XVI в.), извршиле су се гласовне промене по којима је у речима место *х* стајало *в*, *ј* или какав сажет самогласник. Свугде је ту требало ставити *х* и вратити нови облик речи на стари; али у току развитка нашег књижевног језика у томе се није потпуно успело: и сада су у обичају, каткада искључивом, облици без *х* или са каквим другим сугласником место њега, иако се *х* иначе у великом броју речи ставља правилно. Да би ово било јасно, ниже

ће бити из сваке категорије наведено по неколико примера.

3.— Навешћу случајеве који су у данашњем језику у готово искључивој употреби са *в*:

буздован м. буздохан, грувати м. грухати (исп. угрувати, згрувати, разгрувати, огрувати, изгрувати, и т. д.), дувати м. духати (исп. задувати се, одувати и сл.), ђинђува м. ђинђуха, протува м. протуха, пастув м. пастух, силав м. силах, вајат м. хајат, заувар м. заухар и др.

Али у приличном броју речи ове врсте *х* је продрло у књижевни језик или делимично или и потпуно:

буха, бухара (бува, бувара), глух (глув), али још је увек обичније глувљи м. глуши, коњухача (коњувача, врста јабука), крух (крув), кухати, кухар, кухиња и сл. (кувати, кувар, куиња и сл.), муха (мува); рухо (руво), сух (сув), али сувљи м. суши, ћух (ћув), ухо (уво), халуга (валуга, алуга) и др.

Међу ове речи не треба убројити оне у којима је по пореклу подједнако оправдано и *х* и *в*. На пр. зехати и зевати (зев, зева-

лица, зевнути и сл.), смех и сл. и осмевати, исмевати и сл.

4.— Примери у којима обично место *х* стоји *ј*:

аждаја м. аждаха, дијати м. ди-хати (исп. задијати се и сл.), кијати м. кихати (исп. кијавица, искијати и сл.), леја м. леха, опајати м. опахати, Мијат м. Михат, проја м. проха, сајџија м. сахаџија, јендек м. хендек и сл.

У другим случајевима ове врсте *х* поти-скује *ј* у књижевном језику:

лихо, (лијо), Михаило (Мијаило), задах (задај), реха, рехав (реја, ре-јав), осмех (осмеј), снаха (снâ, снаја), стреха (стреја), тихо, тиха, тих (тијо и сл.), чоха (чоја) и др.

5. — Уз примере са извршеним сажимањем самогласника после испадања *х* чувају се и облици без сажимања: ар—ахар (исп. и јâр „штала“), Зарија—Захарија, мур—мухур, њин—њихан (исп. и њина—њихна, њино—њихно и сл.), сâн—сахан, сâт—сахат, ħâ-ја—ħехаја и сл.

Код сугласничке групе *хв*, која се у народном језику изговара као *ѣ*, одомаћено је у књижевном језику правило *хв*: хвалити,

хвала, захваљивати и сл., хватати, хват, хврљити (фрљити „бацити“) и т. д.

6.— У књижевном се језику одомаћило пропуштање *х* у средини речи пред сугласником, нарочито код глагола:

банути м. бахнути, набунути м. набухнути (набухао, набухло и сл.), глунути, заглунути и сл. м. глухнути, заглухнути и сл., гронути м. грохнути (обично се меша са грухнути), грунути м. грухнути (исп. грухати), данути, изданути и сл. м. дахнути, задахнути, издахнути, надахнути, одахнути, уздахнути и сл.

дѹнути м. дѹхнути, одѹхнути и сл. (овај глагол ваља разликовати од дѹнути, са сличним значењем, али без *х*), кинути м. кихнути, искихнути и сл., крнути м. крхнути, манути м. махнути, домахнути, замахнути, измахнути, омахнути, размахнути, смахнути и сл., прнути м. прхнути, санути м. сахнути, расахнути, усахнути, насменути се м. насмехнути се, осмехнути се и сл., трунути м. трухнути, иструхнути и сл., оченути м. очехнути и сл.

Изван глагола пропуштање *х* у оваквом положају мање је стално, ма да и ту има речи у којима се *х* готово никад не употребљава: поред марама и махрама, манит и махнит (исп. помахнитати, размахнитати се и сл.) и: трулеж, трулети, труо, трула м. трухлеж, трухлети и сл. Од труо, добивеног м. трухао, ваљало би према трухла начинити ново трухао!

7. — У неким речима *к* испред сугласника прелази у *х* које се напореда са *к* и употребљава у књижевном језику: дркати и дрхтати (дршћем и дрхтим), дркат, дркта и дрхат, дрхта, сјактити се и сјахтити се, одлакнути и одлахнути (чак и са губљењем *х* — одланути), ђакнут и ђахнут (и ђанут), тукнути и тухнути и сл.

Ове примере не треба мешати са мехки, лахки и сл. који се као покрајински облици не употребљавају у књижевном јез.

8. — Каткада се *х* ставља и тамо где му није место. Не треба га писати у овим случајевима:

авлија (двориште), адет, алат, аметом (аметице), ат (атови), бленути, забленути се, венути, еглемисати, еспап, индат, поасити се, рвати се, рђа, рђав, рз (закон, образ), рзати (ржем), удити (шкодити), наудити, злеудан и сл. (ваља га разликовати од худ, худан, худоба, худети и сл. у значењу рђав).

9. — Има колебања и у другим речима у писању сугласника *х*, у почетку речи, средини и на крају; али су она индивидуалне природе. У књижевном је језику већ довољно устаљена употреба *х* у великом броју примера;

они се ипак наводе у речнику, да би читаоци нашли прави начин писања када сумњају. Тако исто у речнику су наведени и сви усамљени примери за које вреде нарочити разлози, било да у њима треба писати *x*, било да га не треба писати.

10. — Као што се из овога види, има доста случајева у којима се писање звука *x* још није у довољној мери одомаћило у књижевном језику. Они писци који, поводећи се за својим народним говором, употребљавају и ту правилно *x* чине услугу доследности нашег правописа. Али они сами не могу још учинити употребу тога гласа општом. Потребно је да се створи језичко осећање у широким књижевним круговима за правилну употребу тога звука. У основицу нашег књижевног језика стављена је његова правилна употреба; у том је правцу већ доста урађено: за велики број случајева за данашњег образована човека нема сумње где га треба употребљавати. Али васпостављање његове употребе треба продужити и извршити до краја.

11. — Питање је само, да ли се то може извршити свугде до краја. Вероватно је да ће ипак по нешто остати; тако на пр. тешко је замислити да се т в о р може свести на т х о р или м а р в а на изворно м а р х а, јер је у њима *x* дало непосредно звук *v*, тако да је то гласовна промена која се не може поправљати.

Тешко је претпоставити да би се могло народно труго, које је у општој употреби, заменити новим трухао. Али у оваквим стварима нигде се није могао постићи идеалан резултат, па га не треба ни код нас тражити.

VII.

Прелаз сугл. Л у О на крају слога и на крају речи.

1. — Пре више векова (крајем XIV-ог и почетком XV-ог) владало је правило у једном делу нашега језика, и то у оном који је доцније образовао основицу нашег књижевног језика, да сугласник *л* на крају слога или на крају речи прелази у *о*: жаока, виока, део, мио, прионути (од прилнути), кочити (од колчити) и т. д. Али после тога времена то правило није више владало; наново је *л* могло стајати и на крају слога и на крају речи; отуда: бакал, бакалски, канал, каналски, корал, коралски и т. д.

Без обзира на то каквог су порекла биле речи, почело је *л* у ово, новије време потискивати раније добивено *о* где је год било за то услова: где се *л* неизмењено находило у напоредним облицима са онима који су раније добили *о* м. л. Како се то није могло свугде извршити до краја, добивено је прилично шаренило у задржавању старе промене *л* у *о* и у поновној замени звука *о* у таквом положају сугласником *л*.

Остављајући на страну случајеве у којима је *о* м. л у сталној употреби (жаока, деоба,

моба и сл.), задржаћу се на употреби звука *о м. л* у наставцима, јер је ту она нарочито колебљива.

2. — *О м. л* у употреби је:

а) без отступања у прошастом придеву на *о*: видео, носио, могао, умео, путовао и сл.

б) такође без отступања код наставка *оница* (лница): перионица, мастионица, радионица и т. д.

в) обично код именица у 1-ом пад. јединине: орао, котао, сврдао, посао, предео, анђео, угао, жмуо, део, раздео, сто, пакао, мисао, узао, убао и т. д. У ретким случајевима продрло је наново *л* у овај облик: ждрал, дијелу јужн. изговору и сл.

г) у књижевном језику ваља употребљавати *о* у многосложних именица са наст. лац у 1. пад. једн. и *л̃а̃ц̃а̃* у 2 п. мн. када значе раднике свугде где у промени *а* испада и где би се добио слог са *лц* које даје *оц* :

жѣтелец	}	жетеоца, жетеоцу, же-
жѣтел̃а̃ц̃а̃		теоцем, жетеоцима и сл.

Такво је владалац, ималац, доносилац, поверилац, држалац и т. д. У разговорном језику већином се греша овде у 1. п. једн. и 2. п. мн. у којима се место *л* употребљава *о*: није правилно владаоц, вла-

да̄б̄ца̄, ве̄ћ треба вла̄далац, вла̄дала̄ца̄ и само у осталим падежима вла̄даоца (2. п. једн.), вла̄даоцу и т. д.

Ако ове речи нису имена радника, онда се *л* може и не мењати: коталац — крталца, неваљац — неваљалца и т. д.

3. — Код других изведених именица, код којих се вас-поставља веза наставака са основном речи, све се чешће уноси наново *л* из основне речи.

криоце и крилце, сеоце и селце,
стакаоце и стакалце, весаоце и весалце,
кандиоце и кандилце и сл.
колацкоца и колца, зналац:зналци и, ређе,
знаоци, столац: стоца и столца, палац:
палца и сл.

анђелак: анђелка и сл.

ђаволство, враголство, неваљалство, вла-
стеоство и властелство и сл.

конавока, али властеока и властелка, бел-
ка, шестокрилка, сопилка, Јелка, Алка и сл.

По себи се разуме, када веза основне речи са изведеном није више јасна (или када су особине једне речи пренесене на другу), тада се и даље задржава *о*, н. пр. вра-таоца, паоци (у точку) и сл.

4. — Код придева са самогласником испред завршног некадашњег *л* имамо у ве-ћини случајева *о*; а кад је пред тим *л* непо-стојано *а*, имамо обично *л* и ређе *о*:

мио, вро, хро, врео, гњио, зрео,
чио, весео, дебео, кисео, претио и сл.
обал (обла) и обао, топал и топао
и сл.

5. — Код придева на *лан* у облицима у којима се непостојано *а* губи (калан : кална—каона), у којима је, дакле, *л* стајало на крају слога, требало се јавити *о*; али се у језику извело уједначавање: или придеви имају свугде *л* или — свугде *о*.

сталан : стални, металан : метални,
захвалан : захвални, силан : силни,
насилан : насилни, околан : окол-
ни и сл.

мисаон, осيون, смеон, свиони, сте-
она, сони, насеони и т. д.

Било је покушаја (Давичић) да се обнови стари однос и да се пише калан : каона, каони и сл.; али то није примљено, пошто не одговара народном језику.

Наравно да остатака од првобитног односа има, на пр. поред болан : болна, болни и сл. и бони.

6. — Код наставка лски иза самогласника имамо три могућности: или само оски или само лски или једно и друго.

а. сокоски (Соко), конавоски (Конавли), дупиоски (Дупило), Солиоско Поље и сл.

б. кулски, бакалски, генералски, колски. школски, апостолски, соколски и сл.

в. сеоски и селски, властеоски и властелски, анђеоски и анђелски, насеоски (ретко) и населски и сл.

VIII.

Сугласничке промене у вези са новим и старим јотовањем.

1. — Код именица (збирних) изведених на *је*, на пр. бор : борје, клас : класје, камен : камење, затим у 6 пад. једн. именица женск. р. на *ју*, на пр. ствар : стварју, реч : речју, и, најзад, код присвојних придева на *ји*, на пр. коза : козји, пас : пасји и сл. врше се промене сугласника на овај начин (најмлађе, савремено или ново јотовање).

Кад је на крају основне речи:

с, ш, з, ж, р,

онда у горњим облицима остају ти сугласници и сугласник *ј* неизмењени:

сј : клас, пас — класје, пасји;
шј : раскош, миш—раскошје, мишји;
зј : лемез, коза — лемезје, козји;
жј : лаж — лажју, оружје;
рј : ствар, бор — стварју, борје.

2. — Када је у поменутом три облика:

ч, к, ц,

они дају са сугласником *ј* у сва три случаја *чј*:
реч, обруч — речју, обручје;

рак, сврака — рачји, сврачји;
вбрац, птица, — врапчји, птичји.

3. — Када се у поменутим облицима
находи:

г и х,
они дају са сугласником *j* — *жј* (са г) и *шј* (са х):
луг, бог — лужје, божји;
орак — Орашје.

4. — Када је у овим облицима:

а) *ђ*, *ђ*,
оно даје са *j* само *ђ*:
брдо, глад — забрђе, глађу;
чађ — чађу;

б) *џ* и *џ*,
оно даје са *j* само *џ*:
чокот, теле-та : чокоће, телећи;
моћ, кућа : моћу, покуће.

в) *љ* и *љ*,
оно даје са *j* само *љ*:
крило, со(ли) — окриље, сољу;
смиљ, босиљ(ак) — смиље, босиље;

г) *н* и *њ*,
оно даје са *j* само *њ*:
зрно, зелен — зрње, зелењу;
стењ(ак), стена — стење.

5. — Ако се пред *ђ*, *ђ*, *ч*, *љ* и *њ* нађе
с или з, прво прелази у *ш*, а друго у *ж*:
маст — машћу, мисао — мишљу, гу-

ска:гушчји, плесан—плешњу, грозд—грожђе, смрзао—смржљу, бојазан—бојажњу.

6. — Када се у основним речима налазе уснени сугласници:

џ, б, в, м,

тада сугласник *ј* иза њих прелази увек у *љ*, дакле:

пљ — споп : снопље;

бљ — гроб : гробље;

вљ — лав : лављи;

мљ — Лом : Поломље.

7.—У поменутих примерима огледају се основне црте новог или савременог јотовања. Оне су, дакле, у овоме:

а) иза *с, з* и *р* сугласник се *ј* чува не мењајући тих гласова испред себе;

б) иза измењених *г, к* и *х* у *ж, ч* и *ш* сугласник *ј* се задржава;

в) само са *џ, д, л* и *н*, а тако исто са усненим сугласницима (*б, ђ, в, м*), даје *ј* праве умекшане сугласнике: *ђ, ђ, љ, њ* и *бљ, ђљ, вљ* и *мљ*, губећи се у њима; зато се *ј* губи кад је пред њим који од тих правих умекшаних сугласника (*моћ—моћу, чађ—чађу, смиљ—смиље* и т. д.);

г) када се испред измењених сугласника (под *б* и *в*) нађу *с* и *з*, они увек прелазе у *ш*

и ж. Групе сугласничке *шч*, *шћ* и *жђ*, тако добивене, остају тако неизмењене даље у нашем језику.

8. — У пређ. несвршеном времену од глагола на *ити* и *еџи* који у сад. врем. имају *и*, затим у компаративу придева када се тај компаратив врши јотовањем — имамо у извесном правцу друкчије особине:

а) *с* и *з* претварају се у *ш*, *ж*, а *р* остаје неизмењено; али се свугде *ј* губи:
 носити : носим : ношах;
 возити : возим : вожах;
 паприти : паприм : папрах;
 брз : бржи;

б) иза измењених *к*, *г* и *х* у *ч*, *ж* и *ш* сугласник *ј* се губи:
 мука : мучим : мучах;
 бег- : бежим : бежах;
 страх : страшим : страшах;
 јак : јачи;
 благ : блажи;
 тих : тиши;

в) када су у основној речи сугласници *ш*, *д*, *н*, *л* и уснени сугласници (*б*, *п*, *в*, *м*), тада се врше исте измене као и код новог јотовања, т.ј. добивају се сугласници *ћ*, *ђ*, *њ*, *љ* и сугласничке групе *бљ*, *џљ*, *вљ* и *мљ*:

мутити : мутим : мућах;
 водити : водим : воћах;
 молити : молим : мољах;
 мислити : мислим : мишљах;
 бранити : браним : брањах;
 празнити : празним : пражњах;
 купити : купим : купљах;
 љубити : љубим : љубљах;
 славити : славим : слављах;
 мамити : мамим : мамљах;
 блед : блеђи; љут : љући;
 скуп : скупљи; груб : грубљи;
 лен : лењи; бесан : бешњи и сл.

Ово су све и под *а* и *б* и *в* особине старог јотовања. Само има један случај када је у овим облицима старо јотовање подновљено; то је — када се у основној речи наводи *ст* (*шћ*) или *зд* (*жд*); тада у овим категоријама имамо *увек шћ* или *жћ*:

постити — пошћах, частити — ча-
 шћах; крстити — кршћах; чврст —
 чвршћи; браздити — бражћах; чест
 — чешћи и сл.

Како би према старом јотовању овде стајали гласови *шћ*, *жд*, а ово су овде знаци обнављања или подмлађивања, то ћемо овакву систему јотовања назвати старим подновљеним јотовањем.

9. -- Трпни глаголски придев од глагола са *и* у сад. вр. и са *е* или *и* у нач. неодр. задржао је у потпуности старо јотовање, јер напоре до са:

створим : створен; носим : ношен; волим : вољен; мучим : мучен; газим : гажен; браним : брањен; страшим : страшен; вратим : враћен; купим : купљен; блажим : блажен; видим : виђен; славим : слављен; љубити : љубљен; мамити : мамљен — има и:

крстим : крштен; наместим : намештен; пустим : пуштен; размождим : разможден.

Али и овде се већ јављају поред ових старих, исправних облика и подновљени, подмлађени облици са *шћ* и *жћ* у духу пређашњег несвршеног времена и компаратива:

частим : чашћен; уобразити : уображћен; замастим : замашћен; ожалостим : о жалошћен; чистим : чишћен; воштим : вошћен (поред обичнијег воштен); завојштим : завојшћен (поред завојштен).

10. — По себи се разуме да се овакво јотовање наводи и у глаголским именицама на *ње*, јер је њима у основици овај глаголски придев, дакле:

створен : створење; ношен : ношење; вољен : вољење; мучен : мучење; гажен : гажење; брањен : брањење; страшен : страшење; млаћен : млаћење; лепљен : лепљење; блажен : блажење; виђен : виђење; слављен : слављење; љубљен : љубљење; мамљен : мамљење.

То исто вреди и када се сугласници *с* и *з* находе испред умекшаних сугласника у овим облицима: *с* и *з* прелазе у *ш* и *ж*.

мислим : мишљен : мишљење; празним : пражњен : пражњење и сл.; или за групе *сш* (*шш*) и *зд* (*жд*): крстим : крштен : крштење; браздим : бражђење; чистим : чишћен : чишћење; жалостим се : жалошћење; воштим : вошћење (воштење); војштим : војшћење (војштење), исп. још : машћење (мастим), гнежђење (гнездим се), бажђење (баздим), брожђење (брождим), чашћење (частим), жешћење (жестим се) ит. д.

У овом правцу има у књижевном језику доста неправилности које су се јавиле под утицајем диалеката. Пише се каткада молење, бранење, оделење, возење, стрплење ит. д. као што се нетачно пишу и глаг.

придеви поменути мало више. Међутим у духу је књижевног језика једино: мољење, брањење, одељење, стрпљење и т. д.

11. — Често се неправилно образују глаголске именице на *ње* и од других глагола. Међутим и за њих је од пресудног значаја или трпни глаголски придев, пошто се именице на *ње* од њега образују, или глаголска основа, на пр.:

плести : плетем : плетен : плетење;
 вести : везем : везен : везење;
 спасти : спасем : спасен : спасење;
 грепти : гребем : гребен : гребење;
 красти : крадем : краден : крадење и т. д.
 знати : зна- : знан : знање;
 мазати : маза- : мазан : мазање;
 спавати : спава- : испаван : спавање;
 хтети : хте- : хтење;
 умети : уме- : умење;
 писати : писа- : писан : писање и сл.

Према томе облици спашење, вежење и сл. као и крађен, спашен и многобројни други — не иду у књижевни језик.

IX.

Јотовање код изведених глагола на АТИ, АВАТИ, ИВАТИ.

1. — Када се од глагола на *иѣи* образују учестани глаголи на *аѣи*, онда се у основи изведених глагола на *аѣи* јавља умекшан сугласник пред *а*, на пр. од гонити — гањати, мислити — помишљати, и тако увек, и то онако како се умекшани сугласници добијају по старом јотовању (в. гл. VIII, 8). Од готовога глагола допунити: допуњати, које је данас већ застарело и зато га ниже стављамо у заграду, образује се наставком *ва* у нашем језику нови облик глагола на *аваѣи*, дакле допуњавати, који задржава умекшану основу од допуњати.

На тај начин створено је механичко правило у нашем језику: да сваки изведен глагол на *аѣи* или *аваѣи* од основног глагола на *иѣи* има испред *-а-* или *-ава-* умекшан сугласник основног глагола на *иѣи*, без обзира на то да ли су се данас у нашем језику сачувала оба изведена глагола (и на *аѣи* и на *аваѣи*) или само један од њих.

Како код изведених глагола на *аваѣи*, н. пр. допуњавати, наставак *аваѣи* може бити замењен наставком *иваѣи*, то и за наставак *изаѣи* вреди исто што и за наставак *аваѣи*. Према томе можемо поставити овакво практично правило:

а) сви изведени глаголи на *аѣи*, *аваѣи* и *ивати* од основних глагола на *иѣи* имају умекшан сугласник пред тим наставцима по старом јотовању, и

б) сви изведени глаголи на *аваџи* и *иваџи* од основних глагола на *аџи* не мењају сугласника основног глагола.

Овде ће бити узастопце наведени примери обе врсте.

а) Основни глаголи на ити.

јавити : јављати;
крпити : покрпљати;
поновити : понављати, занављати;
доготовити : (доготаваљати), доготовљавати;

(у)стрелити : стрељати;
захвалити : (захваљати), захваљивати;

пресолити : (пресаљати), пресољавати;

гонити : гањати;
променити : мењати, размењивати;

допустити : (допуњати), допуњавати, допуњивати;

одронити : (одрањати), одроњавати;

причинити : причињати, причињавати;

прислонити : прислањати;
помолити : помаљати и мн. други.

б) Основни глаголи на ати.

казати : показивати;
 писати : записивати, дописивати;
 питати : запитивати;
 мазати : премазивати;
 резати : зарезивати;
 лагати : полагаивати;
 липсати : липсавати, липсивати;
 дочекати : дочекивати;
 викати : довикивати, узвикивати и сл.
 јахати : сјахивати, дојахивати
 и мн. други.

Као основни глаголи на *а* понашају се и основни глаголи са *ова*, на пр.: псовати — запсивати, заковати — закивати и сл.

2. — Како се у овом правцу често грешу, навешћу још примера за изведене глаголе на *аћи*, *аваћи* и *иваћи* од глагола на *ићи* код којих се сугласник основног глагола мења.

мислити : помишљати, размишљати и сл.
 — ходати : похађати — вредити : вређати
 — уредити : ређати, уређивати — косити :
 поткашати — росити : (порашати), орошавати
 и сл. — носити : донашати и сл. — морити : одма-
 рати — пружити : пружати и сл. — заглушити :
 (заглушати), заглушавати, заглушивати — кра-
 сити : укрзшавати, украшивати — надвиси-
 ти : надвишивати, надвишавати — бранити :
 забрањивати — преданити : предањивати —
 искоренити : искорењивати, искорењавати

— цедити : исцеђивати — градити : ограђивати — сладити : заслађивати — накнадити : накнађавати, накнађивати — мамити : примамљивати — заглавити : заглављивати — употребити : употребљавати, употребљивати — оживити : оживљавати — селити : насељавати, насељивати — празнити : испражњивати, испражњавати — притеснити : притешњавати, притешњивати и т. д

3. — Од старог јотовања, које се тако лепо сачувало у горњим примерима, има само у једном случају отступања, и то на половину. Када је у основним глаголима испред наставка и група сугласника *сш*, *зд*, *шш* или *жд*, исведени глаголи на *ашш*, *авашш* или *ивашш* имају *шш* и *жд*, како треба према старом јотовању; а ако од таквих простих глагола има изведених само на *авати*, *ивати* без глагола на *ати*, тада глаголи на *авашш*, *ивашш* имају обично *шћ* и *жћ*, а не *шш* и *жд*:

- а) постити : испаштати;
- пустити : пуштати;
- опростити : праштати, проштавати;
- крстити : укрштати, крштавати;
- преместити : премештати;
- оштрили : (подаштрати), пооштравати;
- навестити : навестити, навеставати;

- б) образдити : ображђивати;
 прочистити : прочишћавати;
 премостити : премошћавати;
 упропастити : упропашћавати,
 упропашћивати;
 причестити : причешћавати, причешћивати и т. д.

Од овога има и по које отступање (на пр. пречишћати и пречишћавати, наговешћивати поред наговештавати); али ипак горње правило у главним цртама својим вреди за савремени књижевни језик.

4. — Када се у основног глагола на *ити* наводи *ц* пред тим наставком, то *ц* остаје непромењено у свима изведеним глаголима:

бацити : бацати, подбацивати и сл.;
 попуцати, попуцивати и сл.

5. — Ако се изведен глагол образује од глагола на *нући* у нач. неодређеном, онда *н* прелази у *њ* у изведених глагола на *аћи*, *аваћи*, *иваћи*; а ако *н* не улази у облике тих изведених глагола, онда се сугласник основног глагола не мења:

- а) прионуту : приањати;
 угнути : угињати;
 гранути : грањивати, грањавати;
 сванути : свањивати;

споменути : спомењивати;
смркнути се : смркњавати се и сл.

- б) подвикнути : подвикивати;
поцикнути : поцикивати;
намигнути : намигивати.

6. — Не треба мислити да је споменути начин образовања изведених глагола једини у нашем језику и да од сваког основног глагола на *ићи* мора бити у изведеном глаголу на *аћи* умекшан сугласник; већ има и других начина образовања, који су тако исто и оправдани и изворни, а који су сасвим друге врсте и дају каткада глаголима друго значење. Овамо иду:

носити : носати, проносити (исп. *донашати*, *пронашати* и сл.) — водити : водати, проводити — ухватити : хватати (поред *хваћати*) — ломити : преламати — запремити : запремати — расцепити : цепати — лупити : лупати — очепити : чепати — затопити : за-тапати — заклопити : заклапати и сл.

7. — Исто онако као што од глагола на *ати* постају изведени глаголи на *авати* (дати : давати), тако постају од глагола на *ети* (у нач. неодр.) изведени глаголи на *евати* када се самогласнику *е* основног глагола дода *ва* : изволети : изволевати, разболети се : поизразболевати се, поразболевати се, хтети : захтевати и т. д.

Одавде се види да нема разлога у изведеним глаголима ове врсте мењати сугласник основног глагола.

8. — Код изведених глагола на *ати* образује се садашње време и зап. нач. или јотовањем и наставком *е* или без јотовања и наставком *а* (код неких глагола има и обоје, на пр. купљем се и купам се и сл.). Када се врши јотовањем, оно је увек старо јотовање, чак и у случајевима када пред *а* стоји *ск* у нач. неодређеном. Тада и у сад. врем. и у зап. начину имамо једино *шћ* у књижевном језику: искати : иштем, ишти; бискати : биштем, бишти и сл. Облици са *шћ* не иду у књижевни језик.

9. — Правило је нашег језика да само изведени глаголи на *аћи* мењају самогласник *о* основног глагола на *ићи* у *а*; изведени глаголи на *аваћи* или *иваћи* задржавају *о* основног глагола на *и*ти : поновити : понављати; одронити : одроњавати и сл. Зато је боље отварати и сл. него отворати и сл.

Х.

Промене грлених (задњенепчаних) сугласника
К, Г и Х пред самогласницима.

1. — Сугласници *к*, *г* и *х* у старим епохама нашег језика претрпели су различне измене. За наш се данашњи језик могу дати два правила општије природе:

а) *к*, *г* и *х* пред самогласником *и* као наставком за облик (т. ј. у промени речи) дају *ц*, *з* и *с* и

б) *к*, *г* и *х* пред *и* као наставком за основу (т. ј. при образовању речи) и пред наставком *е* у оба ова случаја (т. ј. и у промени речи и при образовању речи) дају *ч*, *ж* и *ш*.

2. — У прву групу долазе именички наставци на *и* и наставци за глаголски облике пређ несв. времена и зап. начина на *и*:

- а) јунак — јунаци, јунацима;
унук — унуци, унуцима;
друг — друзи, друзима;
Влах — Власи, Власима;
сиромах—сиромаси, сиромасима.
- б) рука—руци; нога—нози; снаха—снаси; рака—раци; послуга—послузи; маћеха—маћеси.

- в) 3 л. мн. пеку : пеци, пецијах,
 пеците, пецијаше и сл.
 " " жегу : жези, жезијах,
 жезите, жезијаше и сл.
 " " врху : врси, врсијах,
 врсите, врсијаше.

3. — Код именица женског рода (т. 2 б) правило о мењању *к*, *г* и *х* не одржава се увек ни у говору ни у књижевном језику; међутим њега у књижевном језику треба одржавати, на пр. челенци, девојци, колевци, мајци, војсци, приповеци и сл.

Само у два случаја може у савременом књижевном језику то претварање изостати: а) код именица које имају на крају *чка* (коцка), *зга* (мазга), *сха* (пасха), јер би у тим случајевима било добивено *ци*, *зи*, *си*; зато ту имамо: коцки, мазги, пасхи, а не коци, мази, паси. Само до извесне мере то вреди и за *чка* (мачка, тачка и сл.), јер се *чц* још употребљава у нашем језику; али како је сасвим природно да се *чц* сведе у *ци* и даље у *ц*, то се и овде све више *-чци* замењује обликом *чки*, дакле: мачки, тачки (исп. и гл. XIII, 6); б) код личних имена и хипокористика (имена од мила): Анки, Стојанки, Маги, Мики, Коки и сл. Одавде то прелази на личне називе: *ага*—*аги*, *тетка*—*тетки* и сл.

4. У другу групу (т. ј. ону у којој се *к*, *г* и *х* претварају у *ч*, *ж* и *ш*) долазе:

а) код именица 5 пад.:

јунак — јуначе,
 друг — друже,
 дух — душе и сл.

б) код глагола сад. време и трпни придев: према 3 л. мн. пеку — печем,

печеш и сл., печен и сл. (исп. и пе-
као, пекла).

3 л. мн. жегу — жежем, жежеш и
сл., жежени сл. (исп. жегао, жегла).

3 л. мн. врху --- вршем, вршеш и сл.,
вршени сл. (исп. врхао, врхла).

5. — Изведене речи (или основе, како се обично
вели) у којима се *к*, *г* и *х* основне речи нашло испред
е, *и* и каткада *а* имају *ч*, *ж*, *ш* (исп. и гл. XI).

На пр. мука — мучити, бег — бежати, ток — то-
чити, грех — грешити и сл.; наст. *ак* : грах
— грашак, мрак — мрачаки и сл.; наст. *ина* : чо-
век — човечина, трбух — трбушина, вук — ву-
чина, дуг — дужина и сл.

6. — Као сугласник *к* понаша се у свима
овим случајевима и *ц*, на пр.: Моравац : Мо-
равче, месец : месече : месечина, када
се то *ц* наводи у основи именице; а *з* се
понаша у таквом положају као *г* у два слу-
чаја: кнез и витез; исп. кнеже, кнежи-
на, кнежевски и сл.; витеже и сл.

7. — Правило је било нашег старог је-
зика да *ск* и *зг* када се нађу испред *е* и *и*
или каткада и самогласника *а* (наравно, на-
рочитог порекла) дају *ши* и *жд*, а не
шч и *жц*: восак : воштити, воштан;
љуска : љуштити; тешко : дотештати;
штица и т. д.; међутим када, ма на какав

начин, у данашњем језику *ш* и *ч* или *ж* и *џ* дођу једно до другога, они се даље не мењају: исп. наново образовано дотешчати, пешчан, пушчан, кришка : кришчица, даска : дашчица, кокошка : кокошчина, болешчина (исп. и старије болештина), Гашчица (и напоредо Гаштица) од Гацка и сл.

За овим се речима повела и позајмљена реч од Турака башча, те имамо, према старијем начину, и башта. Појави ове врсте чине пуну паралелу употреби *шѣ* и *шћ*, *жѣ* и *жћ* у нашем језику (в. гл. VIII) и јављању нових *шч*, *жџ*, *шћ* и *жћ* у другим случајевима у данашњем нашем језику (в. гл. XIII).

XI.

Употреба Ч и Ћ, Џ и Ђ.

1. — За оне који не изговарају добро гласове *ч* и *ћ*, *џ* и *ђ* и зато их не разликују тешко је дати потпуно поуздана правила по којима би могли знати: када и који глас од горњих ваља писати у речима. Јер има случајева када се ти гласови употребљавају у речима самостално, без везе са облицима који би имали друге гласове по којима би се њихов однос према другим гласовима могао одредити. На пр. реч *чаша* има у почетку *ч*, и то треба запамтити. Али има доста случајева када се горњи гласови налазе у истим коренима или основама са гласовима *к*, *ц*, *ш* или *д*, који се добро изговарају и који нам, до извесне мере, могу показати који од горња четири гласа ваља употребити. Ја ћу те случајеве прегледати, не би ли се тако, бар до извесне мере, олакшало правилно писање горњих сугласника.

2. — Као што је речено, за велики број случајева треба научити да се у њима употребљава *ч*, а не *ћ*, са којим се каткада меша. Такви су случајеви:

чаша, *чачкати*, *биц*, *бечити се*, *Беч*,
чоха, *чдан*, *чир*, *чилети*, *чича*, *чи-*

бук, чежња, четка, четири, бачва, рачве, чело, ~~креч~~, кичма, кечига, Мачва, мач, јечам, наранча, печурка, почети, прича/вучија, чији, чистити, чинити, вече, кључ, гњечити ит. д.

Ту може само навика и учење дати могућности да се савладају све тешкоће.

3. — Има такође извесних наставака, везаних за одређено значење, који садрже *ч*:

а) ач: грејач, гађач, жарач, затирач, засипач, запушач, запињач, заклањач, вешач, викач, везач, весац, вребач, шаптач, копач ит. д.

б) ача: дрљача, дреновача, масленача, грабуњача, глоговача, зорњача, ветрењача, вејача, вечерњача, сухача и сл.

в) ич: бр~~а~~нич, вр~~а~~тич - повр~~а~~тич (биљка), Д~~е~~вич (име манасти), ј~~а~~рич, Р~~а~~дич, (име) и сл.; исп. туђег порекла нерпич ит. д.

Сем ових наставака има их још са сугласником *ч*: оч (вркоч, Мироч и др.), оча (Главоча), еч (Голеч и сл.) и др.; али су они у усамљеним речима.

4. — Велики је број речи које у основној или сродној по корену речи имају *к* или *ц*, а

у изведеној речи имају ч. Ту треба разликовати два случаја: када се тај процес врши код сугласника основе пред наставцима за образовање речи и пред наставцима за облике (исп. гл. X, 1 и даље).

У прву групу долазе:

а) Наст. за присвојне прид. ји или је за именице који дају са к и ц—ч, а сами се задржавају (в. гл. VIII, 2):

сврака—сврачи; зец—зечи; сумрак—сумраче; вук—вучи; грлица—грличји; облик—обличје и сл.

б) Облици у којима к и ц основних речи стоје пред и у наставку за образовање речи:

век—вечит, разлика—различит, нарок—нарочит и сл.; уток—уточиште, рок—рочиште, пшеница—пшеничиште и сл.; вереница—вереничин, краљица—краљичин и сл. (к се овде често чува непромењено: мајкин, поред мајчин, секин, ћеркин, бразин и сл.); велик—величина, вук—вучина, Шарац—Шарчина, шаљивац—шаљивчина и сл.; облак—облачић, вук—вучић, уштипак—уштипчић и сл.;

зец—зечић, венац—венчић, ме-
сец—месечић и сл.; деверица—
деверичић, шурачић и сл.; замка
—замчица, вук—вучица, шкољка
—шкољчица, шака—шачица ит. д.;
Аница — Аничица, јаребица—ја-
ребичица, жлица—жличица, деца
—дечица и сл.; сведок—сведочити,
горак—загорчити, урок—урочи-
ти, трострук—утростручити; ву-
чем, вуку (3. мн.)—увлачити, знак
—значити и сл.

Наставци у овим облицима могу добити и извесну самосталност, т. ј. могу се јављати и тамо где нема сродне или блиске речи са *љ* или *џ* (исп. и усамљеније случајеве ове врсте: прилепак: прилепчив и сл.) као засебни делови речи.

в) Речи у којима *к* и *џ* основних речи стоје пред вокалом *е* у наставку за облик или образовање речи (в. гл. X, 1, 4):

Грк—Грче, варошанка—варо-
шанче, грађанка—грађанче, Шо-
кац—Шокче и сл., затим: голупче,
живинче, аковче, свинче и сл.

сунце—сунчев, светац—свечев
(све(т)чев), свирац—свирчев, месец
—месечев и сл.

зец—зечевина, прасац—прашчевина, вуку (3 мн.)—вучење, пеку—печење и сл.

г) Облици у којима се к и ц основе мења пред непостојаним а: језик—језичац, -чца, светац—светачац, -чца, градац—градацац, -ачца и сл.

узак—узачак, -чка, па према њему и сличним: великачак, -ачка, дугачак, -ачка и сл.

коњичак, -чка, (од коњиц), маслачак, -чка, пламечак, -чка, сумрачак, -чка, сврчак, -чка и сл.

узрок—узрочан, -чна, век—вечан, -чна, зрак—зрачан, -чна, језик—језичан, -чна, јунак—јуначан, -чна и сл.

Ово вреди, наравно, и за случајеве када је овакво (т. ј. непостојано) а или глас од којега је оно постало испадало: старачки (од старачски, а ту је између ч и с био стари полугласник који је у отвореном слогу испао), суднички, светачки, шијачки, шокачки, тајнички, тамнички ит. д.; тачка (исп. такнути), месечни, месечњак, горушички, вечност, узајмични, урочник и сл. Оваквих примера има на хиљаде.

д) Облици у којима к и ц основних речи стоје пред а у наставку за образовање речи нарочитог порекла и мењају се:

граница—граничаст, галица—галичаст, модричаст и сл.

грозница—грозничав, падавица—падавичав, главница—главничав, гагричав, величав, варничав и т. д.

корак—корачај, знак—значај, -јан, -јна, обичај (обикнути), зави-чај и сл.

Шабац, -пца—Шапчанин, светац—свечан, -ност, -аник, сунце—сунчаник, венчаница, Загрепчанин и сл.

димничар, димњачар, месец—месечарка, граница—граничар, тамница—тамничар, светац—свечар; исп. и поток—поточара и сл.

трк—трчати, јек—јечати, венац—венчати, велик—величати, сунце—сунчати се и сл.

ђ) Облици у којима к и џ основе стоје пред самогласником у наставка за образовање речи и мењају се:

деца—дечурлија, девојка—девојчура, влак—влачуга и сл.

5. У промени именица у којој се к и џ често задржавају испред е и у промени глагола — када се џ и к мењају, они се мењају увек у ч (в. гл. X, 4):

јуначе, месече, старче 5 п. једн.
јарчеви, стричеви и сл. 1 п. множ.
печем, печеш, и сл. према пеку;
јаучем, јаучеш и сл. према јаукати;
пече, кличе и сл. према пекох, кли-
кох и др. печен, тучен, речен и сл.
према пеку, туку, реку 3 мн. сад. вр.

Када глаголи на *к* или *ц* имају у 3 л. мн.
сад. вр. *чу*, на пр. јаукати: јаучу, мицати:
мичу и сл., тада имају то *ч* и у прилогу сад.
врем.: јаучући, мичући и сл.

Глаголи врсте печем могу имати у пређ.
несвр. наст. *а* пред којим стоји *ч*: печах,
течах и сл.

6. Када пред *ч* дође, било у почетку било у
средици речи, *с* или *з* (исп. шчепати, рашче-
шљати, косац: кошче, возац: вошче
и сл.), оно даје увек *ш* (в. XIII, 3).

Када старо *ск* стоји испред оних гласова
пред којима се или са којима се само *к* мења
у *ч*, оно даје или *шт* или *шч* (исп. искати—
иштем и даска—дашчица). О томе в.
напред гл. IX, 8, X, 7.

7. Глас *ћ* стоји према *т* у речима, у ко-
лико се данас може још осетити веза између
њих. Али и овде има доста речи у којима је
ћ без везе или без осетне везе са сугл. *ш*,
било српскога било туђега порекла и за које

се, према томе, не могу дати никаква нарочита правила.

На пр. лећа (сочиво), лоћика, кућа, кћи, каћун (биљка), измећар (слуга), зулумћар, веће, већ, већи, врећа, срећа, шећер, плећа, наћве, нећак, дућан, ћалов, ћебе, ћелав, мећава, маћеха, ћух, броћ, ћошак и т. д. Овамо би се могле убројати и пећ, моћ и сл.

Има и наставака у којима се увек находи *ћ* и код којих такође обично нема напоредних образовања са *т*, на пр.

- а) *оћа*: грубоћа, густоћа, глухоћа, чистоћа и сл., исп. лепота, доброта и сл. са *оша*.
- б) *ић*: грошић, пилићи, полић, градић, господичић, ждрепчић, ветрић, вршић и сл.
- в) *аћ*: зелембаћ, гунтураћ (коњска болест), кораћ (чекић), глухаћ (човек).
- г) *ући, ећи* у прил. сад. врем. и код придева и прилога посталих од њих: жмурећи, пузећи, носећи, држећи, (човек), врући, могући, будући и сл.
- д) *аћи, ићи* код придева: домаћи, стајаћи, обуваћи, шиваћи и сл.; плећићи и сл.

8. — Највећи је број речи са *ћ* према којима се налазе речи истог корена или исте основе са сугласником *т*. Овамо долазе:

- а) свет-лост, свет-лити : свећа, платити : плаћа, брат : браћа, пит-ати : пића, шет-ати : шећа и сл.
- б) прут : пруже, цвет : цвеће, сат : саће, врт : поврће, лето : пролеће, чокот : чокоће и сл. Овамо иду именице које имају *ће* од глаголског трпног придева на *т* и наст. *је*; али се каткада тај придев од њихове основе не образује: добиће, жиће, биће, злиће; венуће, свануће, имаће и сл.
- в) јагње, јагњет-а : јагњећи, јаре, јарет-а : јарећи, псето : псећи, магарећи, ждребећи (ждребећак), свињећи (са готовим наст. *ећу*) и сл.
- г) Доброта : Доброћанин, Банат : Банаћанин, Зета : Зећанин и сл.
- д) крут : крући, љут : љући, густ : гушћи, чест : чешћи, плитак : плићи, жут : жући (жућак, жућаница); исп. и златан : злаћан, ситан : сићан, сићушан и сл.
- ђ) Код имен. женског рода као смрт : б. п. јд. смрћу, кост : кошћу, маст : машћу и сл.

9. — Код глагола је нарочито паралелизам гласова *ī* и *h* јасан. Ту имамо :

а) према *ī* у нач. неодр. метати, кре-тати, кликтати и т. д. кад год се то *ī* мења у сад. врем. и прил. врем. сад., оно се мења у *h*: мећем, мећу, мећући, крећем, крећући, кликћем, кликћући и сл.;

б) према *īīīī* или *īēīī* у нач. неодр. кад год има промене у пређ. несврш., она даје *h*: мутити—мућах, пламтети—пламћах, пратити—праћах и сл. (в. VIII, 8, в);

в) када глаголи на *īīīī* или *īети* имају изведене, трајне или учестане, глаголе на *аīī*, тада се *ī* мења у *h*: осетити : осећати, вратити : враћати, платити : плаћати и сл. (в. гл. IX, 1 и даље). Од таквих су глагола даље изведене именице: осећај, повраћај и сл.

г) када се од глагола на *īīīī* граде изведени глаголи на *ивати* или *авати*, они имају пред тим наставцима измењено *ī* у *h*: упутити : упућивати, претити : запрећивати, чистити : пречишћавати и сл. (в. гл. IX, 1 и д.);

д) трпни глаг. прид. на *h* од глаг. на *īīīī* и *īēīī* има увек *h*: вратити : враћен, провртети : проврћен, запамтити : запамћен и сл. (в. гл. VIII, 9).

Када се од тог глаг. придева граде именице наставком *је*, што са *н* даје *ње*, оне задржавају *ћ* у основи: врћење (врћен), свећење (свећен), штићење (штићен), злаћење (злаћен), злопаћење, жућење, инаћење и т. д. (в. гл. VIII, 10).

10. — Без обзира на везу сугласника *ш* и *ћ* у речима може се поставити правило: свугде где у нашем језику у начину неодређеном немамо *ти* или *ш* имамо *ћи* или *ћ*:

тећи, рећи, пећи, клећи, досећи, обући, нићи, напрећи, присећи, таћи, врћи, вући, лећи, жећи и т. д.
ићи, доћи, обаћи, отићи, прећи, прићи, заћи и т. д.

11. — О *ће* у јужном изговору исп. гл. III, 7.

12. — Сугласник *ћ* када стоји пред муклим сугласницима даје *ћ*: вармеђа : вармећски, жеђ : жећца (исп. гл. XII, 2).

13. — У речима као свештеник, општи, општина и сл. *шш* је ушло у наш језик из црквеног језика; место тих гласова у западним крајевима нашег народа употребљава се и изворније свећеник, опћи.

Када се испред *ћ* нађе *с* или *з*, оно прелази у *ш* (на пр. шћућурити се, шћердати, шћапити и сл.); то *шћ* остаје у нашем језику

(исп. чишћење, ушће, упропашћивати и сл.); када се поред њега јавља *ши*, в. гл. VIII, 8, 9, 10; гл. IX, 3, 8.

14. — Треба обратити пажњу на речи које су по своме облику врло сличне, а које се разликују гласовима *ч* и *ћ*. Оне се обично још разликују, поред разлике у значењу, и акцентом.

На пр. брѣјаћѣи (н. пр. сапун): брѣјаѣница (где се брију), вѣрати (од вратити): вѣрати (од вѣрѣ), вѣрич (повѣрич, биљка): вѣрић (дем. од вѣрѣ), клѣчење (кречење): клѣћење (од клатити), кѣћење (од кѣтити, за мачку, кучку): кѣчење (кѣчити; укѣчити и сл.), кѣрати (постајати кратак): кѣрати (постојати краћи), млѣћење (од млѣтити): млѣчење (од млѣчити), мѣчкати (застар., ућуткивати): мѣчкати (трести нешто у суду), ѣблѣче (на седлу): ѣблѣче (збирн. им., обло камење), напѣрати се (диал. наљутити се): напѣрати (на пр. усне), напѣрати се (диал. расрдити се): напѣрати се (надути се у љутњи) пѣхѣч („онај ко пуха“): пѣхѣћ (пѣх), раскѣчити (растегнути, раздвојити): раскѣчити (на пр. кућу, уништити, растурити) и т. д.

15. — И код сугласника *ђ* имамо исте случајеве као и код сугл. *ћ*. Пре свега, у великом броју наших и страних речи за сугласник

ћ треба научити где се употребљава. Овамо долазе речи као:

бређ (обично за краву, стеона), веђа, ђаво, ђакон, ђипати, ђон, Ђура, ижђикати, калуђер, кинђурити се, лађа, леђа, мађије, међа, међу, минђуше, оруђе, панађур, пређе, Рађе-вина, рђа, риђ, смуђ и т. д.

16. — И овде у великом броју речи *ђ* стоји према *џ*, т. ј. у речима изведеним стоји *ђ*, а у речима основним или сродним са њима стоји *џ*:

крадем—крађа, предем—пређа и сл.; водим—вођ, млад—млађ и сл.; тврд—тврђава, тврђа и сл.; Београд—Београђанин, Арад—Арађанин, брдо—брђанин, Цариграђанин ит.д; род, родити и сл. — рођак и сл.; глад — 6 п. јд. глађу, в. гл. VIII, 4, а; комад — комађе, брдо — побрђе, грозд—грожђе в. гл. VIII, 4, а; блед—блеђи, редак—ређи, грдан—грђи, сладак—слађи; исп. и: жедан—жеђахан, сладак—слађахан, хладан—хлађан и сл.

17. — Код глагола стоји *ђ*:

а) у сад. врем. и прил. сад. врем. глагола у којих се основа на *џ* мења: глодати—глођем, глођући;

б) у пређ. несвр. врем. глагола на *деиши* или *диши*, а са *и* у сад. врем.: водити—вођах, браздити—бражђах, исп. гл. VIII, 8 в;

в) у трајним и учестаним изведеним глаголима на *а* од основних глагола на *диши* : увредити—вређати, родити—рађати, свадити се—свађати се и сл.; исп. и изведене од њих именице, на пр. догађај према догодити се—догађати се и сл., исп. гл. IX, 1 и даље;

г) у изведеним глаголима на *иваши* и *авати* од основних на дити : цедити—зацеђивати, градити—дограђивати и сл., исп. гл. IX, 1 и д.;

д) у трпном придеву на *и* и изведеним од њега именицама од глаг. на *диши* и *дети* са *и* у сад. врем.: водити : вођен вођење, видети : виђен, виђење и сл.; в. гл. VIII, 9.

18. — О *ђе* у јужн. говору, исп. гл. III, 7.

19. — Када се *з* или *с* нађе испред *ђ*, оно прелази у *ж* (исп. убражђен, грожђе, бажђење, бражђах и сл.); о томе в. гл. VIII, 8, 9, 10; гл. IX, 3, 8.

20. — У почетку речи када предметак има завршено *џ*, а реч која се на њ наслања —*ј*, то *џј* остаје неизмењано: надјачати, одјурити и т. д.

21. — Глас *џ* се употребљава у речима туђега порекла, а нарочито турскога. На пр. у речима:

геџа, геџав, глинџав, гонџе (ружин пупољак), данџа (ујак), диринџити (с муком радити), илиџа, јапунџе, крџалија, мерџан, мриџати, наџак, суџук, фереџа, филџан, џаба, џак, џамија, џеп, џилит и т. д.

Оно се употребљава у турском наст. *џија* који се подједнако ставља уз српске, стране и нарочито турске основе (или речи). На пр.:

вашарџија, говорџија, инаџија, сухајџија (млинар), шалџија, шалиџија (шљивац), шеширџија, шићарџија и сл.

22. — У изворним речима сугласник *џ* стоји према *ч* када се *ч* нађе пред звучним сугласником: наручити, поручити—наруџбина, поруџбина, отач- (исп. очев, очев)—отаџбина, сведочити—сведоџба, сочитити (пронаћи, показати лупежа)—соџбина (награда за сок) и т. д.

Глас *џ* наводи се у речи веџбање, веџба-ти и сл. (поред вежбање, вежбати), у којима је добивено од групе *шџ* (вешт) са преметањем (метатезом) сугласника (*шџ=џ*) које даје *ч* (дакле, опет претварање *ч* испред звучног сугласника у звучно *џ*).

23. — У речи Маџар, које претставља стару позајмицу из маџарскога, имамо поред *џ* и *ђ*, удешено наново према маџ. *magyar*. Маџар је, дакле, новије, млађе и мање распрострањено. Тако имамо диал. *џенерал* и новије *ђенерал* (поред *генерал*); код ове речи у већој је употреби облик *ђенерал* (он је нарочито распрострањен у војничком језику).

XII.

Једначење сугласника по звучности.

1. — У нашем су језику две велике групе с гласника: једна која се изговара са учешћем звучности или гласа и друга која се изговара без звучности, без гласа, са шумом. У првом случају имамо *звучне* сугласнике, у другом *мукле*.

Звучни су сугласници: *ђ, б, г, з, ж, ђ, џ.*

Мукли су сугласници: *ш, ђ, к, с, ш, ђ, ч, ф, х.*

2. — Гласовни је закон нашег језика, који се и на писму изражава, да се при споју у речима двају сугласника први сугласник *у-*правља према другом: ако је други сугласник *звучан*, мора бити и први такав, ако је други *мукао* — и први је *мукао*. То је једначење сугласника по звучности.

При вршењу овог једначења сугласник који се према потоњем једначи прелази у сугласник који му по звучности одговара. Када се *звучни* сугласник изговори шапатом, добија се његов *мукли* парњак, или када се *мукли* сугласник изговори са звучношћу, добија се његов *звучни* парњак.

	мукли	звучни
а) зубни сугласници	<i>Т</i> _____	<i>Д</i> _____
пискави	<i>С</i> _____	<i>З</i> _____
шуштави	<i>Ш</i> _____	<i>Ж</i> _____

	мукли	звучни
б) уснени	П_____	Б
в) задњенепчани	К_____	Г
	Ч_____	Џ
г) сливени	Ћ_____	Ђ

Примери: а) сват, сватови — свадба;
 сладак—слатка, створити—здру-
 жити; изићи—истерати; душа—за-
 дужбина; ножак—ношка;

б) топ—тобџија; Србин—српски;
 в) свак—свагда; бег—бекство;
 из—исхрана;

г) учити—уџбеник,
 омеђак—омећка,
 жеђ—жећца,
 леђа—налећке.

Према овоме је јасно да се при једначењу сугласника по звучности увек задржава сугласник истога реда (зубни, уснени, задњенепчани и т. д.), само се његова звучност или муклост мења према звучности или муклости потоњег сугласника.

Када се знају односи међу сугласницима, није тешко правилно писати у овом правцу, што још увек чини многим тешкоће.

Сугласници *р, л, ж, н, њ, в* и *ј* понашају се у овом правцу као — неутрални, т. ј. пред њима могу бити и мукли и звучни сугласници (исп. твој—двор, срам—зрак, слава—зло, шљива, жлеб и т. д.)

Сугласници *ц*, *ф* и *х* немају звучних парњака који би им одговарали; али пред њима звучни сугласници прелазе у мукле (жећца, исхрана и сл.).

3. — Од времена Вука Караџића ушло је у обичај да се *д* не мења у *џ* испред *с* и *ш*: одсећи, одшетати и сл. Караџић је бранио остављање *д* испред *с* тиме што се *дс* у народу врло различно изговара: као *ц*, као *с*, као *тс* и као *дс*; зато је за све случајеве задржао *дс*, а вероватно према *дс* и *дш*; за њим се пошло и даље, па се оставља неизмењено и *дч*, *дц*, *ђс*, па чак и *гс* и сл.

Под утицајем ових отступања почиње се и другде остављати неизмењен звучни сугласник пред муклим: пише се подпукownik, подпредседник и т. д.

Одавде се види да ова отступања почињу нарушавати цео систем нашег правописа у овом правцу; међутим она нису ни најмање ни оправдана ни потребна.

Када је Караџић признао да се *дс* изговара и као *џс* које улази у систем нашег правописа, ваљало је узети *тс* које му боље одговара, а не *дс*; када се учинило отступање од правила у групи *дс*, која је допуштала у народном језику четири различна изговора, није било толико разлога да се допусти и *дш* м. *џш*, које свакако није имало толико начина изговора; а још мање има разлога ићи

у томе правцу још даље и допуштати и *ђс*, *дч*, *дц* и сл., за које је несумњиво да се једино изговарају као *ђс*, *иџ* и *иџч*, у колико се ту не врше какве друге промене гласова.

Ради доследности и простоте нашег правописа, тих основних црта којима се он одликује, ја предлажем да се пише: председник, отсећи, гратски, отшетати, катшто, господство, вармећски, бекство, воћство и сл. т. ј. да се и испред *с* и *ш* врши у потпуности правило о звучним и муклим сугласницима. Испред *ч* и *џ* није било никад довољно разлога да се *џ* не мења у *т*, па према томе нема смисла ни даље задржавати и ширити такав начин писања. Дакле, треба писати отчепити, отцепити, отћушнути и сл., у колико не наступају какве друге промене у таквим случајевима, т. ј. у колико се *иџ* у таквом положају не губи. А оно се губи када се у промени речи деси таква група сугласника (исп. оче од отче, задаци од задатци и сл., в. ниже гл. XIV, 2); међутим када је то *иџ* у глаголском предметку — оно се задржава.

Ако се ово правило не прими одмах у целини, могло би се допустити једино да се напореда са *иџс* може употребљавати још *дс*, дакле љутски или људски. Али ипак би

ваљало и ту што пре остати са јединим рационалним писањем — *ѡс*.

4. — У веџбати поред вежбати имамо правилно *ѡ* од *ч* пред *б*, дакле од вечбати; а ту је *ѡ* добијено од *ѡш*, т. ј. вештбати дало је метатезом ветшбати, што је опет прешло, према правилима нашег језика (в. гл. XIV), или у вешбати и даље у вежбати или у вечбати и даље у веџбати (као учити—уџбеник).

XIII.

Једначење сугласника по начину образовања.

1. — Могу бити сугласници по звучности исти, на пр. *с* и *ш*, али се разликовати по начину образовања: *с* је пискаво (са мањим отвором за пролаз ваздуха), а *ш* је шуштаво (са већим и друкчијим отвором у устима за пролаз, струјање ваздуха); када се десе ти или други сугласници, различни по начину образовања, у непосредној близини, онда се они једначе по начину образовања, у колико је то могуће. То значи да се они једначе онда када први сугласник има свог парњака који одговара начину образовања оног сугласника који је за њим.

Један пример. Код носних сугласника имамо зубноносно *н* и усноносно *м*. Када зубноносно *н* стоји пред усненим сугласницима *ђ* и *б*, оно прелази у усноносно *м*. Изговара се обично: црвемперка (од црвенперка), стрампутица (од странпутица), зелембаћ (од зеленбаћ), химба (од хинба), једампут (од једанпут) и сл.; али ипак ова промена у нашем језику није тако опште природе да се не употребљава често и *н* пред *м*, које треба употребљавати, јер је ипак

обичније. Још је са ужим кругом употребе — пантивек (од памтивек), где би био обрнути случај: да усноносно *м* пред зубним *ш* пређе у зубноносно *н*.

2. — Много је општије природе и обавезно је за књижевни језик мењање *с* или *з* у *ш* испред *ч* и *ћ* и мењање *з* или *с* у *ж* испред *џ* и *ђ*. То је сасвим природно, јер *ч* и *ћ* садрже у себи *ш*, а *џ* и *ђ* садрже у себи *ж* (в. гл. VIII, 5, 7 г, 8, 9, 10; IX, 3, 8; X, 7):

из-чезнути : ишчезнути;

лист : лишће;

раз-чистити : рашчистити;

раз-ћеретати се : рашћеретати се;

без-ча^{ст} : бешча^{ст};

раз-ћердати : рашћердати;

косац : кошче (5 п. ј.);

с-ћућурити се : шћућурити се;

возац : вошче (5 п. ј.);

с-ћапити : шћапити;

грозд : грожђе; бразда : бражђење;

раз-џакати се : ражџакати се и т. д.

3. — Сугласници *с* и *з* када се не налазе у глаголским предмцима прелазе у *ш* и *ж* испред меких сугласника *љ* и *њ*; када се налазе на крају глаголских предмета, за њих тај прелаз није обавезан: може га бити и не бити.

мисао : мишљу;

плесан : плешњу;

бојазан : бојажљив;
 празнити : пражњен;
 послати : пошљем; и сл.

али: разљутити и ражљутити, изљубити и ижљубити и сл. (исп. о природи глаголских предмета гл. XV, 7; XII, 3; XIV, 2).

Иако се може чути: *ш њим, ш њима, беж њега* и сл. у говорном језику, тако се не сме писати; јер наш правопис не допушта обележавање гласовних промена у вези засебних речи (в. гл. I, 7).

4. Сугласник *х* пред меким *ћ* прелази у књиж. језику у *ш*: дрктати *има* и дрхтати, дршћем (поред дркћем), дашћем (поред дакћем), башћем (поред бакћем). Од Бихаћ у 2-ом пад. једнине имамо Бишћа.

5. — Група *ћн* или *ђн* прелази у књиж. језику кашто у *ћњ* или *ђњ* и даље у *шњ* и *дњ*; али је ипак најобичнија у књижевном језику основна веза *ћн* и *ђн*. На пр. божихњи —божихњи—божитњи, срећни—срећњи —сретњи, кућни—кућњи—кутњи, вођница—вођњица—водњица и сл. Ово би било једначење другог сугласника према првом (тврдог *н* према меком *ћ* или *ђ*).

Овамо иду и облици воћњак—вотњак и сл.; само је ту основно *ћњ*.

6. — Сливени сугласници *ч* и *џ* када један стоји пред другим једначе се, исто онако као што *ћ* и *ђ* испред *џ* прелазе у *џ*. Наравно да се после извршеног једначења двојни сугласник своди на један (исп. гл. XIV. 1).

Гроцка—Грочанин (—цчанин, —ччанин), Гацко—Га-
чанин; жеђца : жећца : жеца; ноћца и нојца (од
ноцца : *ц* прво, умекшано, губећи се, оставља *ј* као
свој траг, исп. XIV, 7), које је добило право употребе у
књижевном језику.

Али ово једначење није обавезно за све речи у којима
се *чц* наводи. Употребљава се речца, тачци (исп.
X, 3) и сл. Нема сумња да ће се и ту, у току времена,
једначење извршити (књижевна традициј, наравно, одр-
жава у употреби те речи); зато се тачци све више заме-
њује обликом тачки, а у речца већ се чује и изговор
реч-ца (управо са дугим *ц*).

XIV.

Упрошћавање и губљење сугласника.

1. — Два једнака сугласника своде се у писању у нашем језику на један. Само „*нај*“ стојећи пред придејима са почетним *ј* допушта употребу удвојеног *ј* : најјачи, најјуначнији и сл.

мека (старо: мегка, мекка), камено (каменно), руски (рус-ски), иза (из-за), безаконик (без-законик); расипати (раз-сипати), бежични (без-жични), педесет (пет-десет), шездесет (шест-десет=шездесет), раширити (раз-ширити, рас-ширити, рашширити), и жети (из-жети) и т. д.

2. — У нашем језику има састављених или сливених сугласника: *ч, ц, џ, ћ, ђ*. Први део тих сугласника је непотпуно *ш* или *д*, а други је непотпуно *ш, с* и *ж, з* или њима слични гласови (*с, ш* умекшано, непотпуно, *ж, з* умекшано, непотпуно). Када се пред тим сугласницима нађе *т* или *д*, оно испада, јер се у сливеним сугласницима већ садржи, а наш језик не допушт удвојене сугласнике.

предак—преци (= предци, претци), напредак—напреци, додатак—дода-

ци, почетак—почеци, судац—суци, чистац, котац, мостац, гвоздац — 2 п. јед. чисца, коца, мосца, гвосца, Млеци (исп. 2 п. мн. Млетака), мимохоци (болест, 2 п. мн. мимоходака), корице (мало корито), кичица (кита, китка, китчица), обоци (ободаца), ткати—сад. вр. чем, чеш (=тчем), симит—симиција, бурмут—бурмуција. отац—оца, очев, светац—свеца, свечев и сл.; буд. вр. чуваћу, пашћу, говорићу (=чуватћу, пастћу, говоритћу) и т. д.

Само у случајевима када се сугласником *ш* завршују глаголски предмети, који имају и своје значење које уносе у глаголе, тако да се морају у целини задржати, *т* се чува и пред *ч*, *ц* и *ћ*: отчепити, отцурити, отћушнути и сл. (о писању *ш* в. гл. XII, 3).

3. — Када се зубни сугласници *ш* и *д* находе између два сугласника од којих је први *с*, *ш*, *з*, и *ж*, а други ма који праскави сугласник (*љ*, *б*, *к*, *г*) или *н*, *њ* или *м* — онда се *ш* и *д* губе.

обестан—обесна, радостан—радосна, болестан—болесна, изврстан—изврсна, пакостан—пакосна, по-

стан—посна, властан—власна, врстан—врсна и сл.; лиснат (=листнат), усмено (=устмено), усна (=ушна) крајишник (исп. крајиште), годишњак (исп. годиште), гозба (=гостба, гоздба), чазбина (=частбина, чаздбина), тазбина (=тастбина, таздбина) и сл.; напрстак—напрска, гроздак—гроска, листак, лиска и т. д.

Иако се говори и у мушком роду болесан, обесан и т. д., ти су изрази само покрајински и не иду у књижевни језик. С друге стране, ваља писати зависан, независан, јер долазе од глаг. зависити, а не од „завист“. Придев завистан такође је у употреби, али тада долази од речи завист. Придев празан уопштен је у књижевном језику без *Ѣ* (према празна, празна и сл.); тако исто и нужен је обичније него нуждан (под утицајем, можда, руског језика у којем се такође *Ѣ* не пише).

4. — Када се *ѣ* и *Ѣ* находе пред групом сугласничком којој је почетни сугласник *с*, *з*, *ш* или *ж*, они се каткада губе, и облици без *ѣ* и *Ѣ* постају обични у књижевном језику; на пр. оздо (=одздо), озго (=одзго(р)), кашто (кад-што), самрштина (самртштина), госпоштина; али ипак у већини случајева *ѣ* остаје образујући каткада у изговору сливен сугласник (на пр. хрвацки, брацки и сл.) који се на писму не допушта:

братски, хрватски, богатство, упутство, братство, проклетство,

гратски, госпотство (исп. и отсе-
ћи, претседник и сл.).

У називима места Гацко, Гроцка и сл. (место: Гатско, Гротска и сл.) мора се оставити сливен глас *ц*; тако исто се Имоски (од Имотски), које се данас само тако изговара, — мора тако и писати.

5. — Особина је нашега језика да се *с* губи иза *ж*, *ш* и гласова у којима се *ж*, *ш* и *с* садрже (*џ*, *ч* и *џ*); сугласници који остају у прављају се према сугласнику који је за њима: ј у н а ч к и (= јуначки), б е ч к и (= бечки), в р а ш к и (= вражски—вражки), л у п е ш к и лупежски—лупежки), м н о ш т в о (= мноштво—множтво), с и р о м а ш т в о (= сиромаштво), д р у ш т в о (= друштво—дружтво) и сл.

6. — Када се *ч* оваквог порекла (в. т. 5) или каквог другог нађе испред *с̃и* или *џ*, онда се оно, заједно са потоњим *с* где га има, упрошћава у *ш*: ј у н а ш т в о (= јуначство—јуначтво), д е в о ј а ш т в о (= девојачство—девојачтво) и сл.; с р д а ш ц е (= срдацце), л и ш ц е (= личце) и сл. Међутим овакво *ч* испред *к* у књижевном се језику чува: г р а д а ч к и, д у б р о в а ч к и (исп. горе т. 5) и сл. У покрајинском изговору и ту има упрошћавања.

7. — Има и других упрошћавања сугласника у нашем језику, али су она појединачна. На пр. н о ђ ц а—нојца (у ствари, овде бисмо имали два *џ* од којих је прво умек-

шано), прелаз *к* у *х* у дрхтати и сл. (о њему в. т. VI, 7), покрајинско сунакце—сунахце и сл.

8. — Иза *ћ* и *ђ* у народноме језику *с* се може губити, а може и остајати: када је иза тога *с* сугласник *ш*, оно обично остаје, а када је иза њега — *к*, оно се често губи.

На пр. код Карацића: никшићки, чумићки, тршићки, пећки и пејски, бјелопавлићки и -ћски, вармећски и вармећки и сл.; затим: могућство, покућство и сл.

У књижевном језику у оба случаја *с* остаје.

XV.

Подела речи на слоге.

1. — Обично је правило да при преношењу делова речи у потоњи ред ваља пазити: да се не преноси само један самогласник или само један сугласник; дакле, не треба делити пото-к, нити купова-о, већ по-ток, куповао.

Али да би се у границама овог правила реч правилно делила, потребно је утврдити како ваља делити речи на слоге. Другим речима, потребно је утврдити који сугласници и самогласници чине слоге у нашем језику.

2. — У речима где иза сугласника стоје самогласници самогласник са сугласником који му претходи чини слог; ако му сугласник не претходи — онда сам самогласник чини слог:

ло-па-та, Ка-ме-ни-ца,

О-ли-ве-ра, и-ли-ца,

се-о-ба, же-те-о-ца.

3. — Када се у средини речи налазе сугласничке групе, оне могу, према природи сугласника који их чине, образовати слог са самогласницима који стоје иза њих, а могу бити растављене, тако да се један сугласник додаје

слогу који му претходи, а други да образује слог са самогласником који је за њим (или са слогом који је за њим).

4. — Група сугласничка образује слог у средини речи са потоњим гласовима у ова два случаја:

а) када је *други* сугласник *л, љ, р, в* и *ј*, а први је ма који сугласник нашег језика:

ме-тла на-ру-чје по-на-вља
са-бља по-тре-ба до-бро-та
ло-ква мо-три-ти ка-пља
цр-ква ка-кво-ћа По-мо-ра-вље
ми-сли-ти зе-мља кла-сје
о-ру-жје ми-шљу чо-ве-чји;

б) када је *први* сугласник групе *с, ш, з* или *ж*, а други — ма који сугласник нашег језика:

ла-ста ри-зни-ца пра-жње-ње
ве-што ла-сно слу-жба
зви-жда-ти ли-шће не-за-ја-жљив
ма-зга го-зба гро-жђе
го-спо-ђа да-сци па-жња
ко-ска мо-ждан по-ве-смо и т. д.

5. — Сви се остали сугласници у групама раздвајају, тако да један припада једном слогу, други — другом:

ми-шо-лов-ка Пај-си-је свад-ба
кор-па кај-си-ја воћ-ка
ба-кал-ка ов-са кут-њак
дан-гу-ба прав-да муч-њак

хуњ-ка-ти бум-бар слам-ка
 зам-ка ваљ-ка квоч-ка
 Плев-на леп-ши флек-си-ја
 диг-ну-ти вик-ну-ти Вук-ман
 пред-њи поп-нем над-мем и т. д.

6. — Ако у групама сугласничким има више од два сугласника, те ће се групе разбити опет према правилима изнесеним у т. 4—5.

грам-жљив (за *м* и *ж* исп. т. 5, а за *жљ* т. 4);

дру-штво (*т* и *в* иду заједно — т. 4, а *ш* и *т* иду заједно — т. 4)

црп-сти (*п* и *с* се одвајају — т. 5, а *с* и *ш* иду заједно — т. 4);

По-бра-тим-ство и сл.;

о-штро, је-згра и сл.;

рот-ква, љут-ски и сл.

7. — Када су речи сложене из више делова, делови у почетку речи који се осећају као засебне речи или делови са засебним значењем — одвајају се без обзира на горња правила (о природи глаг. предметака исп. гл. XII, 3; XIII, 3; XIV, 2):

нај-оданији (т. ј. нај-о-да-ни-ји),

раз-обручен (т. ј. раз-о-бру-чен),

из-лагати (из-ла-га-ти),

о-без-бе-ди-ти,

рас-те-ра-ти,

од-у-ла-ри-ти,

над-ја-ча-ти,
над-жи-ве-ти и т. д.

По себи се разуме, кад се неки део не осећа више као засебни део речи са значењем које има у другим сличним случајевима, онда се реч у којој је такав саставни део дели по правилима тачака 3—5:

о-те-ти (*ош* се не осећа као предметак);
ра-зум (*раз* нема више свога значења у овом случају);
ва-спи-та-ти (предлог-предметак *вас* позајмљен је овде из руског језика и не осећа се код нас као засебни део) и т. д.

У овом случају треба се руководити својим осећањем значења тих делова, и тада ни један ни други начин неће дати рђаву поделу.

8. — У почетку речи групе сугласничке по неопходности вреде као прости сугласници. Али оне не могу бити ни у ком случају мерило за начин дељења слогова у средини речи:

пти-ца (али лоп-та),
где-ко-ји (али ниг-де),
чка-ља (али мач-ка),
пше-ни-ца (али леп-ше) и т. д.

Одавде се види да не вреди правило које се досада често давало за одређивање границе слога, а које се оснивало на томе: да они сугласници који могу стајати у почетку речи показују које сугласнике и у средини речи ваља одвајати у засебне слокове.

Одвојено и састављено писање речи.

1. — За речи које би се могле писати одвојено и састављено вреде ова два правила:

а) Када две или више речи у стилној вези добију сасвим друго значење него што га имају као засебне речи, онда се оне пишу заједно.

Сувише је низбрдо (стрмо) — мора се писати заједно; ја идем низбрдо — мора се писати растављено, јер ту и „низ“ и „брдо“ чувају своја засебна значења.

Ја идем напоље („изван куће“); али: ја ћу изаћи не на њиву, већ на поље („на“ и „поље“ — свака реч има своје право значење).

Прасе се уочи Божића не гоји; али: погледај ме право у очи и т. д.

б) Када се делови сложене речи или не употребљавају самостално или би морали друкчије гласити када би сваки део имао самосталну употребу, онда се ти делови не могу растављено писати.

На пр. наште (срца) — ште не постоји као засебна реч; навлаш, овлаш — влаш не постоји као засебна реч; оданле, одакле и сл. анле или нле, акле или клене посто-

је као самосталне речи; из малена, из рана — не могу се употребити раздвојено без именице, јер из малена и из рана ништа не значи; ѿдм̃ах и сл. гласило би од маха (и, наравно, имало би друкчије значење) кад би претстављало две засебне речи и т. д.

Ова два правила могу имати вредности свако понаособ, али се најчешће комбинују у истим речима, т. ј. врло често речи у вези имају не само друго значење него изван ње, већ имају и друкчији облик у вези него ли изван ње.

2. — Показаћемо примену ових правила на везивању различних засебних речи у сложене речи.

А. Предлози.

3. — Предлог и предлог сливају се у нови предлог, са новим значењем; зато се морају писати заједно:

изврх, уврх, између, зарад, украј,
усред, насред, наспрам, накрај,
насупротив и т. д.

По себи се разуме да се онда када други део ових предлога значи именицу, када, дакле, имамо правилан однос предлога и именице делови морају одвојено писати: сео је на крај греде, ударио је у врх дрвета, на дну дна, у врх врха, на крај краја.

Одвојено се морају писати предлози и онда када се не односе једни на друге непосредно, већ се један пред-

лог односи на цео израз који се отпочиње другим предлогом: „газили су блато до испод колена — овде се „до“ односи на „испод колена“.

4. — Предлог и именица када значе прилог или предлог пишу се заједно (то значи да у тој вези или предлог или именица или оба дела нису задржала своје основно значење):

налик (сличан), остраг (иза), попут (слично), сн руке (заобилазно), узгора, узгор (навише), навек (стално), увек (стално), умах, одмах (сместа), ујутру (рано), удно (сасвим ниско), увис (високо), увече (када се смркне), напамет, сутра=сутрадан (један дан доцније), уочи (непосредно пред), напоље (изван куће), натраг (назад), обдан (дању), обноћ (ноћу), наочиглед (у присуству), додуше („истина“ у прилошком значењу) и т. д.

Чим се у овим изразима предлог и именица употребе у своме правом значењу, онда се они пишу растављено: на пр. да се успењемо уз (ово) брдо, то му је у очи рекао (наравно, овде је сам израз метафорски), њему је стало и до тела и до душе и сл.

5. — Предлог и придев, заменица или број када дају прилог пишу се заједно (јер ту ни предлог ни друга реч не чувају своје засебно значење):

поготову, измала, зарана, измалена, издавна, уједно, удвоје, утроје, увелике, заиста, залуду, истиха, пошто (колико), зато, затим (доцније), зашто, рашта, сасвим (потпуно), засе (засебно), напосе (одвојено), напремаса и т. д.

По себи се разуме, када у сличним изразима делови имају своје засебно, самостално значење, пишу се одвојено: за тим је човеком пошао, сваки се брине за се (=себе) и т. сл.

Тако је исто према овоме јасно да се предлози и заменице свугде где имају своје самостално значење морају писати одвојено: *уза њ, за њ, по њ, у њ, у њга* и сл.

6. — Предлози и прилози кад год дају сложене прилоге са особитим значењем пишу се заједно (јер у њима предлози губе своје самостално значење):

унатраге (натрашке), поваздан (стално, увек), занавек (стално), заувек (стално), утаман (уједначено), наоколо (кружио, околно), унутра, изнутра (унутрашње, изнутрашње), унаоколо, изокола, одјако, одвише, поближе, поиздаље (из мало веће даљине), пониже (мало ниже), позадуго (прилично дуго), помало (прилично мало), понајвише (готово највише), подобро (прилично), наглуво (потпуно), накриво (прилично криво),

уопште (генерално), напразно (бесциљно), одавно, отскора, о, надалеко, надесно, налево, наједнако, наново, наопако, насухо, насамо, управо, усправо, удуго, укрупно, умало, умного, зацело, задуго, заиста, наскоро, изнајпре и т. д.

откад, откуд, откако, отпре, отсад, отсвуда, одасвуда, отада, отуда, испрека, дотада, заонда, засад и т. д.

Нема сумње да предлози уносе у све ове прилоге извесну ниансу у значењу, али је тако исто несумњиво да у новим прилозима предлози немају своје право значење, па и прилози добијају извесну промену смисла. Ако на пр. „тада“ значи „у том времену“, „отада“ значи „од тог времена“ и тако увек; лево и налево, десно и надесно и сл. значе исто.

Предлог се може писати одвојено од ових прилога само онда када се хоће нарочито да нагласи самостално значење прилога као засебног израза и однос предлога према њему као према засебном појму: од тада до данас он није дошао.

Б. Свезе.

7. — Свеза *да* када у вези са глаголским облицима даје прилошке речи не одваја се од њих (ту и глагол и свеза губе своје самостално значење): можда (могућно је), ваљада, *ваљда* (вероватно).

Она се пише и онда заједно када је један део израза изгубио самосталну употребу: премда, канда.

Иначе се пише одвојено: *е да, ма да* и сл., т. ј. када сваки део има своје значење.

8. — Свеза *и* пише се састављено са прилозима, свезама и заменицама када у вези са њима губи своје самостално значење:

иоле, ипак, иако (у знач. ма да),
ишта, ико, игда, икад, икакав, икако,
икоји, иколико и сл.

По себи се разуме да овакве случајеве треба одвајати од оних у којима свеза *и* чува своје основно значење и пише се, према томе, одвојено. Исп.: ако му ништа треба, нека ми јави — и: и што му треба, нека рече; ако нко зна, знаће он — и: и ко зна, нека рече; иако се не учи најбоље, прећи ће у старији разред — и: и ако се не буде добро учио, не може продужити школу и сл.

9. — Свеза *ма* пише се одвојено: *ма да* је тако боље, *ма ко да* је дошао, *ма Петар*, *ма Сима*, *ма колико* метерао, *ја га не могу послушати*, *ма како*, *машта* и сл.

Каткада се осећа и нарочито значење у оваквој вези: *машта* (=којешта, ништа), *мако* (=којеко, нико) и сл. и тада се могу ове речи писати састављено; али тај процес у нашем језику није још докореја извршен.

В. Речце.

10. — Докле чувају своје самостално значење, пишу се одвојено:

а) α) Речца год када има своје релативно - неограничено значење пише се одвојено:

кад гѿд што учини, погреши;
где гѿд сам се макнуо, срео сам
га; какав гѿд био, добро ће доћи;
колико сам му гѿд пута говорио;
докле је гѿд могао; ко гѿд;
што гѿд и т. д.

β) Кад год даје речима неодређено значење, он губи и своје основно значење и своју акценатску самосталност; тада се пише састављено: кѿд год је и он нешто вредео (=некад); по гдѣ год је и он имао право (=негде); кѿ год (=неко), штѿ год (=нешто) и т. д.

У овом се случају год не раставља глаголском или заменичком енклитиком од речи са којом чини целину.

б) Речца ли пише се такође одвојено докле чува своје самостално упитно значење:

видиш ли; знаш ли; ако ли дође, е да ли ће моћи што год учинити и сл.; још донекле и у изразима: то ли, него ли, камо ли и сл.

Међутим у али, и или — ли је изгубило своје самостално значење и зато се пише заједно.

в) Речца *не* када се употребљава стално уз неке именице, придеве или глаголе, чинећи са њима један израз, губи значење самосталног одрицања тих речи, већ показује унутрашњу измену њихова значења. Зато се са њима пише састављено:

нељуди, нечовек, непријатељ,
недеља, немио, недалеко, недавно,
нехришћански, неваљао, недостати, нестати, занемоћи, пренемагати се и сл.

У свима овим изразима имамо не обичну негацију, него неко ново значење; нељуди значи рђави људи, а не „не људи“ и сл. Зато када се деси да имамо негде просто одрицање каквог појма, *не* се мора засебно писати: они су не људи. већ зверови; дошао је не на време, већ у невреме; не могу, не видим и сл.

Сви се глаголски трпни придеви пишу састављено са речцом *не*: несечен, небран, неписан, непран, небројен, невиђен, неискићен, нетресен и сл.; али и овде када се хоће да истакне само одрицање извесног појма, *не* се пише засебно: ово су не сечена дрва, већ цепана; иначе несечена и сл.

У немој, шемојмо, немојте; затим у немам, немаш, нема, немати, немао и у свима осталим обли-

цима; и, најзад, у нећу, нећеш, неће, нећемо, нећете, неће—*не* се никад не раздваја, јер *мој* у овом значењу не постоји као засебна реч, *мам* — тако исто засебно не постоји, а у *нећу* имамо сливање израза *не(х)оћу*, тако да се не може подлети на „*не*“ и „*ћу*“.

У неко, неколико, негде, негда, некако и свима сличним ~~деодређеним заменицама~~ *не* се никада не одваја, јер ту оно и нема одречног значења.

г) Речца *ни* као и *не* у изразима у којима не значи просто одрицање, већ значи са речју нешто друго пише се са речју на коју се односи састављено: нимало, ништа, нико, никакав, никоји, нигде, никако, ниједан и тако даље.

Кад је ово *ни* од своје саставне речи одвојено предлогом, онда се пише, по неопходности, растављено: ни од једнога, ни од кога, ни у чему, ни за што и т. д.

Када се речцом *ни* истичу, при њеном понављању, речи у реченици, онда она задржава своје одречно значење и пише се одвојено: дај ми ни мало ни много и сл.

11. — Има у нашем језику извештан број речца које су изгубиле своје самостално значење и зато се увек пишу састављено са речју којој се додају:

а) Речца *де*, *дер* додаје се глаголима: изиђиде, изиђидерте, дајдер и т. д.; али ако је *дер*, *де* одвојено енклитиком од глагола, пише се одвојено: дај ми је дер и сл.

Речца *де* у почетку (пред глаголом) има своје самостално значење и пише се одвојено: *дѣ учини, дѣ скочи* и сл.

б) Речца *зи* сасвим је изгубила своју самосталност: *њојзи* и сл.

в) Речца *но* је изгубила потпуно своје самостално значење и пише се састављено са речју за којом је: *аконо, пано, каконо, дано, којино* и сл.

г) То исто вреди и за *ѣи* у неким изразима, и тада се пише састављено: *нити, алити* и сл.

д) За остале речце (*ка, ке, ре, р, ј, на, н* и сл.) — то је толико јасно да многи и не претпостављају данас да су то некад биле самосталне речи: *овдека, данаске, јере. ондај, овдена, овден* и сл.

ђ) Речца *нај* никад се не одваја од речи пред којом стоји: *најбољи, најлепши, највећма, најволети* и сл.

Г. Имена.

12. — Када имена образују сложене речи добијајући нарочито значење, оне већином имају наставак простих речи, тако да је јасно за свакога да их треба састављено писати: *испичутура, соихлебник, милодух, поноћ, оченѧш : оченѧша* и т. д. Код њих обично

и нема сумње у писању делова. Зато ћемо и изнети само неке напомене о писању по неких сложених речи ове врсте.

13. — Када две самосталне по значењу именице дођу у тако блиску везу да у *промени* чине *једну* целину, мењајући само свој завршни саставни део, али по значењу својих делова претстављају још две речи, тада се оне састављају цртицом: Хаџи-Осману (3 једн.), Качић-Миошића (2, 4 п. једн.), Ченгић-Агу, Краљевић-Марка, Аустро-Угарска, Будим-Пешта и сл. Овамо долазе и сложенеце направљене по турским узорима: демир-пенџер, иван-цвет, алај-барјак и сл.

Када се оба дела ових речи мењају, онда нема разлога стављати цртицу, дакле: Краљевићу Марку, о Михољудне, Краљевића Марка и сл.

14. — Код придева је такође јасно да се морају писати заједно када имају заједнички наставак и претстављају један појам: североисточни, јужнословенски, мркожути, новосатски, српскохрватски и слично.

У случајевима када имају заједнички облик, а претстављају два појма, придевски се делови састављају цртицом: вардарско-моравске долине (т. ј. вардарске и моравске), аустро-угарски и сл.

Када се у изразима в *р*ло ц *е*њ ен *й*, мн *о*-го п *о*штов *а*н *й* и сл. изгуби акценатска самосталност прилога (исп. мн *о*г *о*зн *а*л *й* и сл.), могу се тада писати заједно са придевом. На пр. код нас се често изговара мн *о*г *о*штов *а*н *й*, па га тако ваља и писати.

15. — Када су заменице сложене, онда саставне заменице губе и своје засебно значење и свој самоствални акценат. Добијају се и с једне и друге стране сложене речи које састављено треба писати:

гдеко, гдекоји, свашта, штачији, штако, штакоји, штошта, којекакав. којешта, којеко и сл.

Каткада се које одваја од своје речи предлогом; тада се, по неопходности, пише одвојено: које о чему ми је говорио, које за какве ствари плаћено је мн *о*г *о* и сл. Данас је већ обичније у оба случаја: о којечему, за којекакве.

16. — Прилошко-дистрибутивно *и*о треба писати све дотле одвојено од заменица докле чува своје засебно дистрибутивно значење: по неколико гроша дајте свакоме, по некоји ваља, по нешто ће свако добити и сл.

Али када *и*о нема више свога дистрибутивног значења, пише се заједно са придевом или заменицом: он понајбоље зна (=он

готово најбоље), он ће ти дати по највише (в. горе т. 6) и сл. По кашто је тешко ухватити ову границу, и тада је најбоље *до* писати још одвојено.

17. — Оно што вреди за сложене заменице — вреди и за заменичке прилоге и прилоге уопште (исп. горе т. 3—6): када се добија сложени прилог, он се пише састављено чим се добије ново значење сложеног прилога или кад делови изгубе своју самосталну употребу као засебне речи: гдешто, гдегде, којекад, каткад, катшто (кашто), дакако и сл.

Исто тако данданас = данас, сутрадан = сутра и сл.

18. — Бројеви се пишу засебно онда када у каквом сложеном броју његови делови и по облику и по значењу чувају своју самосталност (т. ј. када се у онаком облику како су употребљени у сложеном броју они и самостално, са истим значењем, употребљавају):

двадесет и два, шездесет, двеста, четири стотине и сл.

самдруги, самотрећи, оба двоје (=обоје), оба два (=оба) и сл.

двогуб, трогуб, стострук и сл.

једàмпут-а, двàпут-а, трѝпут, трѝпута и сл.; једàрѝд, двàрѝд, трѝрѝд и

сл.; али, по себи се разуме, ваља писати: четири пута, десет пута и т. д.

Овамо иду и застарели изрази: трикрат, коликрат и сл.

Д. Енклитичне речи.

19. --- Све се заменичке енклитике кад чувају своје самостално заменичко значење пишу одвојено. Овамо иду: *ми, њи, си, ме, ње, се, их, им, га, је, ју, му, јој* и сл.

Глаголске енклитике *сам, си, је, смо, сће*, су пишу се увек одвојено.

Глаголске енклитике *ћу, ћеш, ће, ћемо, ћеше* пишу се одвојено када су пред глаголом или иза потпуног глаголског облика: ја ћу радити, пећи ћу, доћи ћу и сл. Када се налазе у вези са окрњеним начином наодређеним (т. ј. без крајњег *њи*), пишу се заједно са њим: радићу, певаћемо, плешћу, јер се ради, пева, плеш самостално као начин неодређени не употребљава.

Са истих разлога пишу се заједно: дадбудем, могбудем, смедбудем и сл.

Ђ. Сложенички изрази.

20. — Када се делови реченице тако скамене да образују једну реч и по значењу и по

акценту пишу се састављено: жими, богме, дабогме, акоће (=нека) и сл.

21. — Када речи у овим изразима сачувају још своју обличку самосталност, а по смислу претстављају до извесне мере сложенице, оне се везују цртицом: кад-и-кад, буд-за-што, буди-бог-с-нама, бог-зна-какав, бог-зна-колико, пошто-пото, пошто-зашто, дан-и-ноћ, крсти-куме-дете, чији-му-драго, који-му-драго и сл.

XVII.

Велика и мала писмена.

1. Почетним великим писменом пишу се лична имена и презимена, њихови саставни делови док су самостални у промени (в. гл. XVI, 13) или изрази по употреби са њима једнаки.

а) Лукиан Мушицки, Павле Раденовић, Вук Караџић, Симеон Милутиновић Сарајлија и т. д.

б) Александар Велики, Душан Силни, Црни Ђорђе, Високи Стеван, Петар Први и т. д.

в) Св. Сава, Св. Петар, Ченгић Ага, Хајдук Вељко, Краљ Милутин, Митрополит Петар и сл.

Када какво заједничко име (хајдук, ага, поп, краљ и сл.) постане саставним делом имена, пише се великим почетним писменом: Јован Ђак, Поп Коста и сл.; када се пак уз име или презиме наводи само занимање (нарочито у фамилиарном говору), да се дотично лице обележи (поп Милутин, учитељ Петар и сл.), онда се оно пише малим писменом.

Ако се први део ових имена и мења и не мења у различним падежима и у различним приликама, онда се у случајевима када се не мења, а према падежу могао би се мењати, између оба дела ставља цртица, да се обе-

лежи њихов карактер сложене речи: Хајдук-Вељку Краљ-Милутину, Ченгић-Аги, Краљевић-Марку (в. XVI, 13) и т. д.

Када пак први део тако срашћује са другим да никад више нема своје промене, а нема ни свога посебног значења, онда се пише уједно са другим делом: Карађорђе, Чолакантић („Чолак“ — с једном руком) и т. д.; али Хаџи-Ђера, Хаџи-Рувим и сл.

г) Тако исто се употребљава велико слово када какво заједничко име замењује право име: Бог (хришћански), али бог Зевс, Јупитер, богови Олимпа и т. д.; Спаситељ, Творац, Богородица и сл.

д) Код имена звезда: Јупитер, Даница, Сунце, Месец, Земља и сл.

ђ) Код имена (не назива) животиња: Шарац (коњ), Вила (кобила), Мартин (мечка) и сл.; када су имена у исто време и називи, онда се пишу малим писменом: жујка (кокошка), црњка (коза), сивоња (во) и сл.

е) Овако бива и код имена лађа (Ослобођење, Ластавица, Јастреб, Лабуд и сл.), листова (Одјек, Самоуправа, Браник, Србобран и сл.), предузећа (Вулкан, Меркур, Огањ и сл.) и др.

2. — Присвојни придеви на *ов* (*ев*) и *ин* пишу се увек почетним великим писменом када се великим писменом пише именица од које су образовани: Карацићев, Хајдук-

Вељков, Поп-Костин, Божји, Спаситељев, Јупитеров, Одјеково писање, Самоуправин тон, Заставин патриотизам и сл.

3. — Када се од таквих имена и од других назива који се пишу почетним великим писменом образују придеви наставком *ски* или *ки*, онда се такви придеви пишу увек малим писменима: наполеонска битка (исп. Наполеонове битке), соломонски суд (исп. Соломонов суд), драконске мере (исп. Драконов закон) и т. д.

4. — Географска имена, било од једног дела било од више делова, пишу се почетним великим писменом свих самосталних или полусамосталних делова својих:

Миџор, Шар-Планина, Балканско Полуострво, Топчидерско Брдо, Црна Гора, Јадранско Море, Морава, Поморавље, Охритско Језеро, Дуго Село, Обла Глава, Под Гором (име месту), Под Седлом (име месту), За Церовцем (име месту), Нови Сад, Доњи Карловци, Пуштопоље, Сланкамен, Шаренград, Вучитрн; Цариград и сл,

За одвојено и спојно писање и за растављање цртицом по јединих делова њихових вреди иста правила као и код осталих речи састављених од две или више речи, које су биле некад у засебној употреби (в. гл. XVI, 13).

Докле се оба дела мењају као засебне речи, треба их писати одвојено: у Дугом Пољу, у Сремским Карловцима, у Новом Саду и сл., дакле: Дуго Поље, Сремски Карловци, Нови Сад и сл. Према томе Бања Лука када има у Бањој Луци, али Бањалука према: у Бањалуци и сл.).

Када се први део не мења, али се осећају саставни делови као засебни појмови, треба их растављати цртицом: Шар-Планина и сл.

Када се први део не мења, а делови су изгубили своје засебно значење, онда се пишу састављено: Сланкамен, Шаренград, Вучитрн, Цариград и сл. (т. ј. у свима тим називима немамо значење њихових саставних делова, већ име места).

Код придева свугде где су се развиле типичне особине сложене речи (немењање првога дела и везивање са другим делом самогласником о), оба се дела пишу састављено; иначе се пишу према начину писања имена од којих су постади: црногорски, дугоселски, овчеполски, облоглавски и сл.; шар-планински и сл.; шаренградски и сл.; за придеве као моравско-вардарски (т. ј. моравски и вардарски) исл. гл. XVI т, 1^а.

5. — Сви придеви начињени од географских имена пишу се *малим* писменима (в. т. 3):

балкански, топчидерски, црногорски, јадрански, поморавски, охритски, шар-планински, београдски, доброселски, доњокарловачки, немачки, аустриски, француски и сл.

6. — Сви *називи* установа или књига пишу се великим почетним писменом, ако су од јед-

не речи, а ако су од више речи — великим писменима саставних делова, сем свеза и предлога; ако су ти називи већи од пет речи — пишу се само великим почетним писменом прве речи.

Горски Вијенац, Српска Књижевна Задруга, Српско Црквено Певачко Друштво, Српска Банка, Бранково Коло, Српска Краљевска Академија Наука, Југославенска Академија Знаности и Умјетности, Упутство за прибирање грађе за народни живот и обичаје и сл.

И називи новина када су од више речи пишу се овако (исп. т. 1 е.): Вечерње Новости, Српска Застава, Јутарњи Лист, Београдски Дневник и сл.

Када се који од ових назива скраћено употребљава, и тада се пише великим писменом: Општина (т. ј. Општина Града Београда), Университет (т. ј. Университет у Београду), Академија (т. ј. Војна Академија или Српска Краљ. Академија Наука) и сл.

Према томе када се пише општина београдска има се на уму не Општина као установа, већ све оно што чини општину београдску као општину.

7. — Само почетним великим писменом прве речи треба писати: цитате или називе са карактером потпуних реченица, називе идејних или каквих других покрета, ратова који су добили свој одређени назив, улица.

Шта да се ради? (назив књиге), Оно ће јарко сунце показати! (назив брошуре), Све ће то народ позлатити (назив приповеци), Дубровачка улица, Добрачина ул., Таковска ул., Кнез Михаилова улица, Цар-Урошева улица и сл. Као што се види, све друге речи у називу улице пишу се према својој природи.

Источно питање, Словенство, Балкански савез, Светски рат, Илирски покрет, Француска револуција и т. д.

Сви се називи, када се хоће и видљивим знацима да истакне тачност њихова навођења, могу ставити у тексту и међу наводне знаке или се могу писати разређеним или косим словима (курсивом).

8. — И називи се празника пишу великим почетним писменом речи или првог дела целог назива:

Божић, Ускрс, Ивањдан, Петровдан (али о Петрову дне, према тома да ли се први део мења или не мења), Нова година, Велика субота, Благовести, Духови, Три јерарха и сл.

9. — Придеви од назива празника пишу се малим писменима: ускршња јаја, богојављенска водица, божићни колачи, петровданска свечаност и сл.

10. — Називи народа и племена пишу се великим писменима; придеви од њих изведени — малим:

Срби, Хрвати, Немци, Турци, Словени, Енглези, Американци и сл.

српски, хрватски, немачки, турски, словенски, енглески, американски и сл.

Сви други називи који потичу од заједничке вероисповести, заједничких интереса или заједничког рада нарочите врсте, занимања и сл. — пишу се *малим* почетним писменом:

хришћани, муслимани, назарени, језуите, јакобинци, франковци, дантоновци, фрањевци, кадровци, радикали, соколи и сл.

11. — Малим писменима пишу се називи годишњих времена, месеца, дана у недељи и т. д.

равнодневица, лето, пролеће, јануар, март, понедељак, недеља и т. д.

12. — Великим почетним писменом пише се реч којом се почиње реченица. После сваке тачке ваља писати почетно слово даље реченице великим писменом.

Само се после тачке којом се означаје да је нека реч скраћена или која стоји да означи редни број или какав знак за одвајање засебно набројаних речи — не пише велико слово.

Добро је. Доћи ћу сутра. — Он стаде. Петар се примакну и рече: „никад!“ — Српска Граматика. Написао Стојан Новаковић. — Српске Народне Пјесме. Скупио их Вук Караџић,

То је било 15. пут. — Урош III. је знатно проширио нашу земљу. — Он је т. зв. филантроп.

Тачке иза арапских и римских бројева нису обавезне када су ти бројеви редни (в. XIX, 3).

13. — После две тачке велико се слово пише само онда када се наводи какав цитат који се и сам почиње великим писменом.

Трећа песма убојницу пева: „За крст часни, децо Васојева!“

Са свих страна људи су говорили: „Ако се он не прими, ништа неће бити, само ћемо се завадити, те ће нас Турци сасвим затрти.“

14. — После знака питања или чуђења пише се потоња реч почетним великим писменом када се тим знацима или завршује рече-

ниџа или кад засебне речи са тим знацима стоје место засебних реченица (в. XIX, 35, 38).

Не захваљуј мени, него Богу! Хвала му! Збогом! — О! што га не би? Још га нема? Шта ли учини досад?

Када се реченица тим знацима не завршује, може иза њих стајати и мало слово (в. XIX, 37, 38):

Свети Сава рекне ђаволу: „Помози Бог!“ а овај одговори: „Нијетиза тим стало.“

„Куда хоћеш!“ — упита га Св. Сава.

15. — У обичај је ушло да се речи из почасти употребљене пишу почетним великим писменом :

Ваш, Господине, Њ. Величанство, Господине Начелниче, Господину Министру и сл.

16. — Почетак се свакога стиха обичио пише великим писменом; али се могу велика писмена и у стиху стављати тамо где би се стављала у прози.

Мили Боже, чуда великога,
Кад се слеже на Косово војска,
У тој војсци девет Југовића
И десети стар Јуже Богдане.

Или:

Чево равнѡ, гнијездо јуначко,
а крваво љутско разбојиште,
много ли си војске запамтило,
много ли си мајке ојадило!

XVIII

Напомене о туђим речима,

✓- 1. — Овде ће бити дате само неке напомене, јер је питање о туђим речима толико опширно да би само њему ваљало посветити засебну књигу.

2. — Позајмице се врше из различних језика. За позајмице које су вршене из црквеноруског језика и којих је некака, и потребних и непотребних, било много у нашем језику вредело је правило: да реч из тог језика позајмљена треба да добије гласовни облик који одговара српскохрватском језику. То је пренесено и на позајмице из других словенских језика. Према томе, речи позајмљене из словенских језика морале су добити српску гласовну одећу, да се не разликују више од осталих српских речи. Али мој задатак није да говорим о посрбљавању словенских речи у нашем језику, већ о томе какав правописни облик треба да добију у нашем језику оне словенске речи које се не мењају код нас (имена, називи и сл.). За њих вреде иста правила као и за све друге туђице.

Свака туђа реч — према духу нашег правописа — треба да се пише онако како се изговара у народу од којег се узима. Тако узима наш народ туђе речи, а правопис нам је фонетички; нема, дакле, разлога мењати то правило када су у питању позајмице које врше књижевници. Јер кад књижевник сматра да му је неопходно да пренесе какву страну реч из страног језика, он треба да зна и како се она у том језику изговара.

3. — У овом се правцу ћирилске књиге разликују од књига писаних латиницом. Док се у ћирилици туђе речи пишу, у главnome, онако како се изговарају (са неједна-

костима у поступању и са разумљивим грешкама у обележавању туђег изговора), дотле се у латиници све више пишу стране речи у изворном облику: plateau, enquête, piveau и сл. место plato, anketa, pivo и сл. Правих разлога за то нема ни за латиницу као ни за ћирилицу, јер је и латиница фонетичка азбука као и ћирилица, а читаоци књига писаних латиницом тако исто могу у ретким случајевима прочитати страну реч као и читаоци ћирилских књига; према томе и несавршени каткада облик ћирилске транскрипције бољи је од фантастичног читања које може понићи код читалаца наше латинице кад пред собом имају сложени начин писања француски, енглески или немачки, а тих језика не знају.

4. — Уједначење у овом правцу обеју азбука приближило би нас необично потребном односу који треба да влада међу њима: да се све писано латиницом може механички пренети у ћирилицу, и обрнуто.

5. — Језици из којих се позајмљују речи често имају гласове непознате нашем језику. Такво је енглеско *th*, различне врсте гласа *e* у француском (*é, ai*), руско *ы*, полугласник у француском и енглеском (франц. *e*, енгл. *u*), немачко *h* и т. д. У тим се случајевима ваља служити најближим гласовима нашега језика. Када има уобичајених знакова (као ' за полугласник), њих треба такође употребити.

Али је најбоље да се за изговор главних европских језика (словенских и несловенских) утврде правила по којима ће се њихови гласови транскрибовати гласовима нашега језика; тако ће нестати разилажења у бележењу њихову, које је сасвим природно када свако сам то врши, према своме личном схватању.

6. — Речи се често не добивају од онога народа у ком су поникле, него од некога народа посредника, и тада имају облик који су имале у народу од којег су непосредно позајмљене. Тако смо примили многе персиске

и грчке речи од Турака, грчке преко латинског језика, француске преко немачког и т. д.

Такве су речи сведоци културних веза, и ту се не да ништа изменити; али чим се створи могућност да се реч позајми и у изворном облику, она у том облику треба и да остане у искључивој употреби.

7. — Туђе се речи у нашем језику мењају; отуда се и њихов спољашњи облик прилагођава особинама нашег језика.

Улази све више у обичај да позајмице од класичних језика у којима се 1 п. једн. разликује обликом од осталих падежа добијају код нас у 1 п. једн. облик једнак са њиховом основом у тим језицима, нарочито ако се основа завршује сугласником или сугласничком групом; ако је мушки род — сугласник остаје на крају у 1 п. једн., а ако је женски — додаје се још *a* на крају у 1 п. једн. На пр. Цицерон (Cicero, -onis), Непот (Nepos, -otis), Ксенофонт (грч. Xenoph^{on}on, -ontos), и сл.; Венера (Venus, -eris), Палада (грч. Pallas, -dos), Саламина (грч. Salamis, -inos) и т. д. Када би се та основа завршивала сувише необичним самогласницима за нас, онда се њихов завршетак такође мења у духу наших имена, на пр. Livius—Ливије (испор. у нар. језику Григорије, Василије и сл. позјмљена имена из грчкога), Ovidius—Овидије, па чак и нунције, геније и сл. поред нунциј, гениј; иначе се овде уопштена основа из 2 п. једн. са сугласницима који се јављају пред вокалским падежним наставцима: гениј—genius, нунциј—nuntius, критериј—criterium и сл. По себи се разуме да ово *и/* има више ортографски значај него ли изговорни (исп. т. V, 5). Тако ће свакако бити природније и место Сафо—Сафа (грч. Sapph^o) према Сафе, Сафи и сл. као што је уобичајено Андромаха (исп. грч. Andromach^e).

Већа је тешкоћа са савременим живим језицима у којима изобилују самогласнички завршеци које је врло

тешко прилагодити нашој промени. Зато је ушло у обичај да се цела реч страна, онако како се изговара, узме за основу и за 1. п. једн., на пр. плато, ниво и сл. Да се не би именице са оваквим завршецима помешале са нашим именицама др. гих родова, у свима зависним падежима наставци се одвајају од основе цртицом: плато-а, ниво-а, плато-ом и сл. Према томе би тако ваљало поступати и са именима (Гете, Гете-а, Гете-у, Клемансо-ом, Мара-ом, Мара-у и сл.), јер би се она код нас простим прилагођавањем сувише удалила од својих оригиналних облика.

Са позајмицама из словенских је језика лакше (в. горе т. 2). Када су то имена, треба њихов облик оставити, у колико се више може, у оригиналном облику. На пр. имена на *ски*, *ска* ваља мењати као придеве, на пр. Жуковски—Жуковскога и т. д.; жен. роду ваља дати облик на *ска*, а не на *скаја*: Жуковска, Жуковској (а не Жуковскаја, Жуковскаји). Презимена руска, пољска, бугарска и сл. на *ч* треба и писати са *ч*, на пр. Григорович, Мицкевич и т. д. С друге стране, када имена имају облик као Толстој, какав нема ниједан придев у нашем језику, ту треба задржати 1 п. као основу: Толстоја и т. д., а не мењати као придеве: Толстога и т. д. Тако исто нема разлога туђе наставке уносити у наш језик, као у множ. од житије—житијама и сл., већ треба мењати и те именице по правилима нашег језика, т. ј. житијама и т. д.

8. — Али у језику нашем није увек овако рађено. Често је уопштен облик 1 п. једн. из страних језика (Марс, поред назива март — као име месецу). Сфинкс поред Сфинг, Сфинга), презенс (поред презент), критериум (поред критериј) и т. д.

Оваква су колебања потпуно разумљива, када се има на уму да су позајмице вршене под различним погодбама, од различних људи, и у различна времена: али када би се напоредо са дашашњом употребом која не одговара

општем правилу ставио и правилни облик речи, облик који се жели — могла би се у току времена постићи уједначеност у овом правцу.

9. — Из ових се напомена види да би за позајмице из туђих језика било потребно саставити нарочит правилник са угледним речником. У правилнику би се на примљеним већ примерима показало, како треба бележити гласове словенских и несловенских језика и како ваља прилагодити њихов облик правилима нашег језика. Само у свему овом не би требало да има ичег претераног. Вешта и значалка рука, са много разумности и смишљености, имала би да стави у систему оно што је најправилније и најбоље и да напореда са оним што је већ укорењено, а томе не одговара, изнесе облик који би боље одговарао општим принципима. У току времена добри би се резултати такога посла несумњиво осетили.

10. — Да поменем, потпуности ради, и о писању наших назива, имена и речи туђим азбукама. То је питање потстицало код нас различне одговоре и различно поступање; међутим, управо, за нас ту нема никаквога питања.

Све се питање тиче дотичног језика: ако има етимолошки правопис, као француски, енглески и руски, он мора преносити наше речи у нашем изворном облику, а читаће их онако како треба према нашем читању (јер он тако чини и са својим речима: пише их на један начин, а чита на други); а ако неки језик има фонетички правопис, он ће их писати према томе како се оне читају у нашем језику.

Наравно, у сваком ће се језику писати наше речи оним писменима која му ставља на расположење његова азбука, са увођењем, по могућству, специфичних слова наше латинице (*č, d*) или ћирилице (*ћ, ђ* и т. д.), према карактеру дотичне азбуке, (на пр. Petrović у франц. и сл.).

XIX

Интерпукција.

Код нас су у употреби, у главном, две интерпукције: везана за извесне граматичке делове (немачка) и слободна, која се управља према смислу текста (француска). Прва је везана за извесне делове реченице без обзира на то, да ли они исто значе у свима приликама или не значе. Зато је њен значај за стилску јасност — врло мали; слободна пак интерпукција даје могућности да се оно што је у мишљењу повезано ужим или лабавијим везама — тако и на писму изнесе. Она се употребљава поодавно код многих наших књижевника и несумњиво је изразитија од прве. Она ће и бити у основи овога излагања.

Тешкоће су код слободне интерпукције у томе, што свако ко пише треба сам да одреди када и где треба да стави који знак. Али у томе и јесте њена велика вредност: што је она стални пратилац нашег мишљења (при писању) и што претставља сталну тежњу да се мисао што верније изнесе.

А. Тачка.

1. — Тачка се ставља на крају реченице, била она проста или сложена.

Сунце зађе. Сунце зађе, а месец изађе.

2. — Тачка се употребљава, као што смо видели (в. гл. XVII, 12), и иза бројева када су редни, затим иза скраћених речи, иза наслова и назива, потписа на документима.

Родио сам се 15. октобра 1902. год. — Инокентије IV. био је славан човек. — На пр. и т. д. исп. (испоређи или испоредите) г. (господин) и сл. (слично). — Псалми Давидови. Препевао Н. Н.

3 — Тачка која се употребљава уз редне бројеве (арапске и римске) све се више у употреби изоставља, тако да се код датума, обежавања стране књига и римских бројева уопште, нарочито у навођењу делова књига, одељака и сл., она обично изоставља.

Родио сам се 15 октобра 1862 год. — Књига IV, стр. 15 или књ. IV, 15 и сл. — Урош I и Бела IV били су савременици.

Б. Запета.

I. Уз засебне речи.

4. — Запетом се одвајају речи које се набрајају или које су напоредно стављене без непосредне узајамне везе.

Купи ми: одеда, обуће, нешто хране. — Он је поштен, разуман, образован човек. — Шума је била пространа, пуна хлада, испуњена мирисом.

5. — Обичај је да се при набрајању две последње речи вежу свезом *и* и на тај начин све изнесено споји са последњом речју или последњим делом у целину; тако исто и када су свега два предмета, они се спајају свезом *и*. У тим се случајевима не ставља запета.

Купи ми : одеда, обуће и нешто хране. — Вино пију Новак и Радивој.

6. — Када се било свезом *и* било којом другом свезом појачава веза међу засебним речима које се наводе (било по сличности, било по разлици, било по негацији и т. д.; дакле, уз свезе: *или, ни, ниш, као, било, воља, час и сл.*) — не ставља се запета.

Реци: црно или бело! — Или коња или пушку — узми што ти је драго. — Ни ти нити ико од вас.

Али када се тим свезама само истичу или одричу речи које се набрајају, онда уз њих стоје запете као уз речи које се набрајају.

Можете их видети: и у гуњу, и у укапуту, и у ћурку, и у униформи, и

у раси. — Ни сабљом, ни пушком, ни благом, ни влашћу, већ једином искреном љубављу према својој наставничкој, својој научничкој и књижевничкој дужности он је освојио ту пошту.

7. — Када се речи раздвајају по супротности, тада пред свезама које су уз њих стоји запета.

Не Петар, већ Марко. — Ни ти ни он, већ буљубаша Зека. — Купи јевтино, а (али) добро.

8. — Када се уз једну реч наводи друга, онда могу наступити два случаја: или се једном речју друга ближе одређује (атрибутско значење додатка) или је једна реч или израз само друго име друге речи или изрази, случајни или споредни додатак (апозициско значење додатка).

а) Река Сава утиче у Дунав. — Бан Мажуранић признат је хрватски песник. — Тица ластавица. — Одговорни уредник П. М. — Секретар банке Ј. Ј.

б) Сава, пловна река Србије, разлила се. — Мене, младића, чујте. — Поздрави ми краља, таста мога. — Ту, утојгустојшуми, има нешто мало рудине. — Виђао сам

овде, у Београду, гдетурски војници пале радосне ватре у славу његових победа.

Када се у случајевима прве врсте при промени први део не мења, он се са другим делом саставља везицом (в. XVI, 13): Видео сам Поп-Косту. — Чика-Томина колиба и сл.

9. — Када су атрибути напореда стављени, само ако један одређује други, не ставља се запета; иначе, ако су између себе независни, запета се ставља.

Волим мирисну, зелену шуму (т. ј. и ону која је мирисна и ону која је зелена, сваку понаособ). — Волим мирисну зелену шуму (т. ј. само ону зелену шуму која је и мирисна) и сл.

10. — Када су уметнуте речи изван органске везе са осталим деловима реченице, стављају се међу запете (дакле, истина, дабогме, у сваком случају, једном речју и сл.).

Он је, дакле, рђав човек. — Ма како радио, ма шта предузимао, он ће, у сваком случају, бити начисто са тим да је учинио што је могао.

Али када се горње речи налазе у органској вези са осталим речма у реченици,

оне више нису „уметнуте“ и не одвајају се запетом.

Он ће у сваком случају предузети што треба (т. ј. у сваком засебном случају). — Он је заиста непоштен човек („заиста“ одређује „непоштен“).

Пети падеж је увек уметнута реч, јер се њиме неко дозива да му се скрене пажња на речи реченице; дакле, он није органски везан са том реченицом. Зато стоји увек одвојен запетом од осталог текста; ако је дозивање праћено узвиком, онда се место запете може ставити и знак узвика.

Ти си, Боже, велики! — Теби, човече, говорим. — О Боже! спаси ме!

II. Уз Реченице.

11. — Када се стављају напореда потпуно независне између себе реченице, било да се почињу каквом свезом било да никакве свезе немају, раздвајају се запетом:

Ветар дува, киша пада. — Није оно сухи бор, већ су оно бели двори. — Крв није вода, вели народ.

Када се у оваквим реченицама наводи знак за питање или за узвик или за почивку, онда се запета не ставља.

„То је све?“ упитах изненађен.
— Вијају се орлови, могло би и
кише бити — одахну Милић.

Али када се знак почивке употребљава за нарочито истицање, оставља се и запета (в. т. 33).

Потпуно независна је уметнута реченица (релативна или каква друга), која се ставља између органских делова једне реченице. Она се увек одваја запетама.

Крв, вели народ, није вода. — А
оно што ствара божанска љубави
божанска енергија, која никад не
слаби, мора бити увек велико и
лепо.

У овом случају, т. ј. када су реченице уметнуте, запете могу бити замењене цртама (в. т. 31).

Крв — вели народ — није вода.

12. — Када се каквом свезом нарочито истиче везивање реченица (свеза *и*, *и**ме*, *или*, *па* и сл.), онда се запета не ставља (в. т. 6); али ако је просто набрајање реченица и са тим свезама, запета се ставља (в. прим. т. 34).

Сунце зађе и месец изађе (исп. са „Сунце зађе, а месец изађе“). —
Нити смо тамо били нити смо
ишта видели. — Или куј ил' не
мрчи гаћа и сл.

13. — Када се каква споредна реченица додаје каквој речи у реченици и чини са њом

један појам или једну целину, онда се она од ње не може запетом одвојити; када каква реченица врши службу каквог реченичног дела (подмета, прирока или каквог додатка), онда се она не може делити запетом од осталих делова реченице.

Трава не расте куд војска прође („куд војска...“ додатак за место). — Ко много питарадо не даје („ко много...“ замењује подмет). — Кнез не може бити ко је био хајдук („ко је био хајдук“ део прирока). — Моје је уверење да тај посао не ваља („да тај посао не ваља“ — ближе одређује „уверење“). — Хоћу да дођем („да дођем“ ближе одређује „хоћу“) ит. д. — Грки су тамо залогаји хлеба где свога нема и где брата није! — Који недостојно једе овај хлеб или пије чашу Господњу крив је телу и крви Господњој.

Овамо долазе многобројне реченице у којима се споредном реченицом одређује унутрашњи смисао предиката (експликативне реченице), оно што из речи или израза истиче; оне би се могле, са неким од наведених реченица, назвати допунским реченицама.

Молим те да му кажеш да дође да види да ли је добро да се тако учини.

Овде је увек потоња реченица допунски део прирока претходне реченице; о могућности да се испред „да ли“ стави запета или који други знак исп. ниже т. 16, 26.

14. — Врло ретко остају овакве реченице у своме основном облику: као допуна уз реч коју допуњују или као развијање реченичног додатка на месту где треба да се находи тај додаток. Ми према својој намери прерађујемо сложене реченице и дајемо појединим споредним реченицама (допунским и осталим) друго место и други облик него што је било првобитно (психолошко) њихово место и њихов основни облик. Једном речју, ми их стилизујемо. Њихова се првобитна блиска веза са речима на које се односе раскида, оне добијају полусамостални, полунезависни или, боље, само полужависни карактер и врло су блиске напоредним реченицама. Тај се процес назива „инверсијом“ — преметањем делова сложене реченице. Преметнуте се реченице развијају често у реченице за поређење, корелативне (где једној реченици отпочетој нарочитим заменицама или прилозима одговара симетрички друга реченица, са почетном речју која одговара првој) и сл. Те се реченице одвајају запетом.

Куд војска прође, трава не расте (исп. горе). — Радо не даје, ко

много пита (исп. горе). — Ко је био хајдук, не може бити кнез (исп. горе). — Који недостојно једе овај хлеб или пије чашу Господњу, тај је крив и т. д. (в. горе). — Да ли ћеш доћи, реци ми. — Каква мати, таква кћи (т. ј. кћи је онаква каква.). — Колико људи, толико ћуди (т. ј. онолико је ћуди колико је људи). — У колико се више будете трудили за народно добро, у толико ћете веће признање заслужити код њега (т. ј. Ви ћете од народа заслужити у толико веће признање и т. д.). — Што је Његош у песми, то је Љубиша у приповеци. — Кад срце запишти, мисао је крива!

Писци, наравно, оно што желе најјаче да истакну ишчупају из основнога, првобитног односа и ставе на оно место у реченици где тај реченични део може да добије најизразитије значење; то је њихово право, и то језик допушта; али се тај поремећени ред излагања мора обележити запетом, јер је сада нестало оне блиске везе и зависности која је раније искључивала запету.

15. — Када споредне реченице нису допунске и не врше службу каквог дела реченичног, већ се у њима износи нешто што се

односи на целу реченицу или што истиче као резултат из целе реченице, онда оне имају полузависни или полусамостални карактер и одвајају се запетом. То су обично реченице у којима се износи погодба, последица или какав моменат од општег значаја по какву другу реченицу или по цео склоп реченица.

Ако је хладно, не треба ићи. —
Ја ћу то учинити, јер он то заслужује. — Све је спремљено, те ће се моћи одмах отпутовати. — Ма да нисам свезнао, пристао сам.

III. Примедбе.

Иако се овим, у главном, исцрпљује употреба запете уз реченице, ипак ћу изнети у неколико напомена случајеве који ће помоћи да се разуме примена њена у појединостима.

16. — Када се нарочито истиче експликативна реченица (то бива нарочито у зависноупитним реченицама), тада пред њом могу стајати две тачке, које се могу заменити знаком почивке (цртом) или запетом.

Од тада поче Исус казивати ученицима: да ће их скоро напусти-ти. — Дође заповест—да свако иде у војску. — Реци ми, како је то могло бити.

17. — Треба особито пазити да ли је потребно ставити запету испред релативне заменице (који и др.), јер релативна реченица може чинити саставни део појма са речју на коју се односи, и тада се не одваја од ње запетом, а може, тако исто често, чинити уметнуту, додану или ма какве врсте полусамосталну или полузависну реченицу, и тада се запетом одваја.

Исп. ове две сличне реченице у којима имамо два случаја.

„Човек који је скроман и не тражи од живота много лако подноси све тешкоће живота“ и „Сваки човек, који је скроман лакше, који је нескроман теже, подноси тешкоће живота“. — И онда када су шумадиски сељаци са пушкама шклоцарама и трешњевим топовима устали против страшног царства турског, које је у својим гвозденим шакама држало силне народе у Европи, Азији и Африци, народни је певач осетио сву историску величину догађаја. — Јеровоам, чија мати беше удовица, подиже се на цара.

18. — Као год код преметнутих реченица тако и код других споредних реченица које

се отпочињу свезама треба — према значењу и природи саме реченице — утврдити у сваком специалном случају. да ли треба ставити запету или не треба.

На пр. у реченици: „Отиде њеном двору те јој то јави“ — запета није потребна (јер *те* значи, као *и*, блиску везу у овом случају), али у: „Набавили су доста намирница, те ће моћи издржати дуге хладне месеце зиме“ — запета је испред *ше* потребна. Исп. такође: „Узе сабљу па размахну њоме („*џа*“ = „*и*“)“ и: „Једнако је жалила и плакала где јој Бог испуни жељу те роди, па јој пород побеже“ („*па*“ = „*а*“) и сл.

Природно је да има свеза пред којима запета стоји готово увек (на пр. свезе за супротност или раздвајање: *а*, *али*, *док*, *иџак*, *него*, *оџеџи*, *само*, *већ*, *џа* и сл.; за издвајање: *осим*, *само*, *џек* и сл.; за погодбу и узрок: *како*, *џошџо*, *јер*, *ако*, *када* и сл.; за последицу и допуштање: *да*, *те*, *иако*, *макар*, *премда* и сл.) или опет пред којима запета обично не стоји (којима се износи веза појмова по сродности, негацији или разлици: *и*, *џе*, *џа*, *ниџи*, *или*, *воља* и сл.), јер се свезе по своме значењу слажу са значењем реченица. Али има доста свеза које могу стајати уз реченице

различних значења, и тада се употреба запета врши према сваком засебном случају (такве су реченице за место, начин, намеру, експликацију и сл.): према вези у реченици, служби коју врше реченице са тим свезама у реченици и начину употребе реченица (са инверсијом или без ње).

У извесним случајевима писац нам тек стављањем запете показује како он схвата реченицу. На пр. у реченици: „Ово се чудо разгласи по свету тако да је на хиљаде просилаца долазило“ — реченични је акценат на „тако“ за које је остали део блиско везан; али ако напишемо: „Ово се чудо разгласи по свету, тако да је на хиљаде просилаца долазило“, онда „тако да“ чини једну целину, једну свезу за последицу без икаквог нарочитог акцента на „тако“, а са акцентом на самој последици.

Тако исто испред *већ* или *него* стоји обично запета, али када је *него* и *већ* везано са „не само“ у другој реченици, онда се реченица са *него* или *већ* не мора од те реченице одвојити запетом. На пр. „Он није само паметан и поштен него је и необично храбар“ и сл.

19. — Када се каква реченица скраћује глаголским придевима или прилозима, онда за скраћене реченице вреде иста правила као и

за нескраћене: где би се код последњих ставила запета, тамо се ставља и у скраћеним.

Чувши то и дубоко одмеривши сав домашај новог рата, он се реши на последња сретства која би још омогућила мир. — Сви неуспели кораци нису га још могли образумити да не тражи себи посла у струци коју не познаје. — Спремни на све жртве, они су полетели у бој.

20. — Иако је паралелизам у стављању запете уз засебне речи и уз реченице готово потпун, он ипак није у једном случају. Када се врши инверсија (преметање) делова реченичних који нису реченице, ја сматрам да не треба иза праметнутог дела ставити запету, јер су сви такви делови реченице, са преметањем и без преметања, тако међусобно блиско повезани да би се стављањем запете уз њих рушила веза која постоји.

„Данас у 10 часова преподне биће свечано отварање изложбе“ или „Свечано отварање изложбе биће данас у 10 часова пре подне“ — треба писати у оба случаја без запете. Многи писци, као што је у неким страним језицима, иза праметнутог дела (дакле, иза пре подне) стављају запету.

В. Тачка и запета.

21. -- Када је реченица разграната и претставља склоп од неколико врста реченичних група, па се хоће већем или мањем делу тога склопа као извесној целини да дода једна или више реченица које завршују општи смисао склопа реченичнога, — онда се испред тих реченица ставља тачка и запета.

Предани хајдуци после понајвише бивају пандури, јер су се одлучили од пољског рада; само кнез не може бити онај који је био хајдук.

22. — Када је једна мисаона целина подељена на периоде у којима се иста мисао развија, доказује или побија, међу тим периодима ставља се тачка и запета.

И та идеја није свакада ни права идеја; често је то само реч, фраза; често је погрешна. — Учини добро, не кај се; учини зло, надај се. — Кад се храните, ви се борите са смрћу, јер с глађу смрт долази; кад се умивате и чистите, ви се борите са смрћу, јер се смрт у нечистоћи крије; кад идете по свету и тражите лека својој болести, ви бежите

од смрти, јер болести су весни-
ци смрти.

Мртав витез испод вите јеле;
а ту орли па витеза деле:
„мени очи; мени мишца јака;
мени срце у тога јунака“.

23. — Када су наводи већи, па се хоће да изнесе ближа сродност извесних делова или да покаже њихово нарочито груписање, онда се једни делови одвајају од других тачком и запетом.

Око старца на гомиле леже сретства сваке муке; леже знаци сваке силе: плузи, бране, српи, грабље; топи, пушке, копља, сабље; длета, пиле и шестари.

Ту су сироти просјаци који просе да се хлебом хране; ту богати просјаци који имају своје куће у вароши и у селима новац под интересом.

Г. Две тачке.

24. — Њихов је смисао експликативан : оне се стављају пред оним што се из претходнога изводи, што се наводи, набраја, пошто је у изразима који претходе означено да ће се то навођење или набрајање вршити или пошто је у њима означен појам који треба да се објасни или из којег се што изводи.

Месец јасни, звезда јато
и сунашце умиљато:
ти сатвори, вељи Боже!

25. — Јасно је по себи да се може наводити и износити све оно што истиче из израза за којим стоје две тачке, била то каква последица, намера, резултат ма какве врсте, просто набрајање и сл. Свако развијање унутрашњег смисла или садржаја речи, израза и реченица, простих или сложених, улази у појам „експликације“ пред којом овај знак може стајати.

Љубомир Недић имао је јако развијену, прву, основну врлину сваког критичара: био је смео, искрен и слободан дух. — Под маховом леже старе славе знаци: оружије светло, коњи и јунаци. — Сад ће ко запитати: које ћемо списатеље наше почети рецензирати. Ми велико: оне који највише пишу... — Да напишем: рат га је мучки уморио.

26. — Место две тачке када се оне употребљавају у експликативном значењу, не при навођењу или набрајању, може се употребити запета или знак почивке, особито када се експликативни део реченице нарочито истиче; иначе се и две тачке у таким приликама

могу и сасвим изоставити, јер и две тачке означају у овом случају извесно подвлачење експликативнога смисла речи или реченице.

Али питам ја тебе, шта је то Аустрија, и ко је то Аустрија. — У томе погледу ништа није карактеристичније но његово најбоље и најчувеније дело, Причање Вука Дојчевића.

Исп. сва четири начина у истој реченици (в. горе т. 13, 16):
Дође наредба да се иде.

• • : да се иде.
• • — да се иде.
• • , да се иде.

У последња три случаја имамо нарочито истицање садржаја наредбе.

Д. Знак почивке или прекида (црта).

27. — Ако се хоће нешто нарочито да истакне, застане се; тај прекид и у исто време истицање обележава се цртом, т. ј. знаком почивке. Али црта је добила у интерпункцији и другу примену.

28. — У диалогу, да се одвоје речи једнога лица од речи другог, ставља се знак почивке на почетку исказа свакога од њих.

— Имате ли вести?

— Бију се, а наши се добро држе.

— Па, момче, продужавао је чобанин, има ли у твоме Банату о-

ваквих оваца и овакве паше као што је у нас?

— Нема, рече чобанче звучним гласом.

29. — Кад хоће нарочито да се скрене пажња на какву реч или део реченице, да се нешто нарочито истакне или да се његов значај појача, онда се пред такву реч или такав део реченице ставља знак почивке.

Каква мора да је успомена када је она цело једно овако зажарено море — море виђено у младости. — Шта је било у нашој кући за време док сам био у школи — не знам. — Оставити Конвенту да према свом тренутном расположењу донесе одлуку — било је за њих и сувише ризично.

30. — Као што је већ речено (в. т. 26), црта се може употребити место две тачке у експликативном значењу; са својим емфатичким значењем (т. ј. значењем нарочитог истицања) она може стајати тамо где би се могла употребити и запета, само са јачим истицањем речи (в. пример у т. 30).

Острво се зеленило у зеленилу свих нианса — у маслинама, наранчама, смоквама, кукурузу, чем-

пресима, миртама, алојама и ловору (м. две тачке).

„Где ја стадох — ти ћеш поћи!

Што не могах — ти ћеш моћи“
(м. запете).

31. — Црта се употребљава место запете, да се уметнуте речи или реченице одвоје од осталог текста (в. т. 11).

Донећу им колача што их Косара — оно девојче, знаш, што је покојница од Цигана спасла! — за децу смесила. — Момчадија се после барјака највише граби за меденицу и кадионицу, а иконама, и ако су пружале извесну почаст — нарочито општинска — није се тако радовала.

32. — Црта се ставља тамо где се говор прекида или где после говора о једном предмету настаје неки прелом, говор о другом предмету или говор у другом правцу.

Кад смо били пред кулом, — али је боље ту и стати.

Много бисмо ми хтели, али —

Лирска поезија се почела сводити на љубавна пренемагања, болешљиву сентиметалност, алкохоличарски занос, новинарске тираде, празну реторику, — и људи

од укуса и духа почели су се бунити против ње.

Уз грм и крше носе крила сама.
Напред! На јуриш! — Све грми, ко
дива побуне мрачне и безданих
јама.

По големом свету млађан се по-
туцам, — што громовник нисам
да на судбу пуцам.

33. — Као што се из наведених примера
види, црта се употребљава овде и после тачке,
запете, знака питања или узвика када су рече-
нице које за њима стоје другог правца ми-
сли или када црту ваља употребити са других
разлога. Отуда је ушло у обичај да се и дру-
ге различне засебне реченице или речи (на пр.
у збиркама примера, граматикама и сл.) раз-
двајају цртом.

О, ако је тако, драге душе, ако
Ви живите сада за вечито време
Непомичне, хладне, немоћне и неме,
— Ваш је други живот страшнији
но пако...

Код прекида реченице, изостављања речи
у реченици обично се место црте ставља не-
колико тачака („тачкице“).

— А ја, тако ми Бога, овом је-
дном песницом бих удавио смрт,
као што слон дави ласицу или

зеца.... Па и пак....— Запојаше тихо
калуђери свети...

Знак почивке се употребљава место предлога *до* међу бројевима.

Њему је 35—37 година.

Б. Знак питања (?).

34. — Ставља се иза *независног* питања или *независне* упитне реченице. Када има више реченица такве врсте, може се знак питања ставити на крај целог склопа реченица; ако се питање односи само на једну реч у реченици или један део реченице, питање се може ставити иза те речи или тога дела реченице, после чега се реченица продужује (без употребе великог писмена).

Или грми, ил' се земља тресе,
ил' удара море у брегове? — Што
бих се наљутио на вас? — Шта?...
Он?... Убица? — Смрт ће зацело
доћи, када? то не знамо.

35. — После зависних питања (зависно-упитних реченица) знак се питања не ставља.

На то ће он запитати колико
је Турака остало. — Реци ми да
ли ће доћи сутра.

36. — Али када се и у оваквим упитним реченицама тачно наводе нечије речи, онда се

оне стављају међу наводне знаке са знаком питања.

Питала ме мајка моја: „Пошто ћеш ми продат роба?“ — „Како да му наденемо име?“ питаше мајка. „Како да га васпитамо?“ питаше отац.

Е. Знак узвика (!).

37. — Употребљава се при чуђењу, као узвик, при дозивању, појачаној жељи и заповести, каткада да се означи и сумња, радост, очајање и свако слично појачано расположење. Може, као и знак питања, стајати на крају целог реченичног склопа, једне реченице, речи или усклика.

Ту су! „Добро дошли!“ поздрав се оре. — Трепти, блистај, круно света! — Ох!... Ох!... благословене те сузе!... — Жив сам!... жив сам!... чујете ли!

Место узвика иза речи која значи усклик може стајати и запета, а знак узвика може се ставити на крај реченице:

О, да дивна места!

38. — При дозивању, уз пети падеж и уз заповедни начин ставља се обично знак узвика, али он може бити овде замењен и запетом када те речи чине само део реченице.

Небо моје! Сунце моје! — Падајте
браћо! Плин'те у крви! Гините,
браћо! јунаци! људи! — Разумеј,
brate, да се друкчије није могло.
— Вежите га, па га доведите у се-
ло да у њему проведе неко време.

39. — При појачаном чуђењу или узвики-
вању употребљава се место једног два и више
знакова узвика; када је смисао речи и рече-
нице у исто време и упитан, могу се уз њих
употребити оба знака (!?), за узвик и питање.

На то има само један одговор:
освета!! — Какав цванцик, болан!?

Ж. Наводни знак („“).

40. — Употребљава се за навођење туђих
речи, цитата, назива и т. д. Све што је изме-
ђу тих знакова — наведено је као нечији
исказ, нечије речи, нечије тачно мишљење, не-
чији назив и т. д.

„Оче“, рече он и заћута. — „Све
што је око нас и у нама је“, тако
је он увек говорио.

Идући за својим идеалом човек
се креће унапред, а „идеал се ње-
гов као мудри вођа све даље из-
миче и открива му све нове про-
сторе“.

41. — Употреба наводног знака није обавезна онда када се другим којим начином обележи да су тачно наведене речи које се наводе.

Ко тражи веће, изгуби и оно из вреће, вели народ.

42. — Наводни се знак ставља уз речи за чији се смисао жели да покаже да је у даном случају нарочите врсте (да је наведен у иронији, сарказму, ради исмевања и сл.), а не онакав какав је при обичној употреби тих речи.

Он увек „истину“ говори. — То су „праве“ слободе. — Он уопште није пријатељ „регула“.

43. — Када уз речи или реченице које се налазе под наводним знацима стоји још који знак интерпункције (! ? ; , . —), он се налази увек испред завршног наводног знака.

„Ватра!“ — „Где си досад био!“
— „Занат је златан.“

3. О осталим знацима.

44. — Обла се заграда () употребљава да се њоме издвоји оно што је у реченици од спореднијег значаја; угласта се заграда [] обично употребљава да се у њој дода нешто што првобитно дотичном тексту није припадало, већ се уноси као допуна преписивача, редактора, издавача, писца или сл.

45. — Везица (цртица) (-) се употребљава, као што смо видели, при раздвајању речи на слоге и у непотпуним сложеницама; она се још употребљава када се при скраћивању наводи почетак и крај речи: *д-р*, *г-ђа* и сл.

46. — Знак ^ ставља се на крај речи, да се њиме обележи други падеж множине: *женâ*, *облакâ* и сл.; иначе се употребљавају акценатски знаци (` ` ^ `) кад се хоће, ради јасноће текста, да обележи прави смисао извесне речи која се по гласовима слаже са другом каквом речју, а могло би бити неспоразума: ја сам сâм би о ту и сл.

47. — Апостроф (') значи да је какав глас изостављен.

„Ил' се земља тресе“. — Скин' оружје, незнана делијо, па нос' главу куда теби драго! — Држ'те га. — Трч'те.

Где нема таквог изостављања гласова, знак се тај, наравно, не пише. Не треба га писати кад се гласови сажимају: *к ô* (као), *ò р ô* (ôрао), *р ё к ô* (р ё к а о, в. гл. II, 9—10) или где имамо покретне вокале као *са* и *с*, *јере* и *јер* и сл. (в. напред II, 3—8).

Каткада се употребљава да се њиме обележи полугласник у покрајинском изговору или у страним речима (исп. XVIII, 5).

48. — На крају врсте могу стајати они знаци који могу стајати на крају реченице или њених делова (дакле: . , ! ; ? — : и други део заграда или наводног знака)] “), а у почетку врсте могу стајати: — (црта) и први део заграда или наводног знака ([„.

49. — Уз извесне условне знаке не ставља се никакав знак: д (динар), т или м (метар), кг (килограм) или kg (латиницом, исто) и сл.

XX

Регистар речи и речник.

Материал је узиман, сем из савременог књижевног језика, из познатих речника Караџића, Југослов. Акад. Значујући и Уметности, Броза и Ивековића, Броз-Боранићева правописа и др. Речник је знатно проширен због речи са сугласницима *ћ, ч, џ, ђ* и *х* које је требало изнети.

Ја нисам сматрао да је потребно у оваквој књизи да тумачим или објашњавам речи по пореклу или по каквом другом знаку; напомене о значењима стављене су само за то да се зна о којој је речи говор.

Код глагола се наводе обично само прости глаголи; сложени се наводе само онда када друкчије гласе него прости или када их је ваљало изнети због којег другог разлога (слабе везе са простим глаголом, губљења у употреби простог глагола и сл.).

Уз друге речи изнет је по неки облик који је од значаја за дотичну реч. Иначе на првом месту стоји најопштији или најправилнији облик, а на другом месту у загради стоји или какво објашњење или облик мање распрострањен или мање правилан.

Скраћенице су: јд. — једнина; мн. — множина; м. р. — мушки род; ж. р. — женски род; с. р. — средњи род; заст. — застарело; покрај. — покрајинска реч, имен. — именица; зб. им. — збирна именица; комп. — компаратив; аугм. — аугментатив (за увећавање, обично, презриво); дем. — демуниватив (за умањаване, обично, одмила); прил. — прилог; прид. — придев; исп. — испоредите; в. — видите.

A*)

a : o (Сава : Саво и сл.
прво у источном го-
вору, друго у јужном)

аба

абаја

абајија V, 5

абација

аваз

Авала (Хавала) VI, 3

август (аугуст)

авдес

авет

авлија V, 10, VI, 8

авлински V, 1

авлиски V, 1

ага, 3 јд. аги X, 3

агент (2 мн. агената) II, 1

ада (речно острвце)

адверб

адет VI, 8

ађутант (2 мн. -аната)
II, 1, 2

аждаха (аждаја) VI, 4

аздија

Азија V, 10

ајан (старешина)

ајгир

-ајица (наставак) V, 5

ајлук

Академија = Војна Ака-
демија (као скраћен
назив установе) XVII, 6

Академија = Срп. Краљ.
Акад. Наука (као скра-
ћен назив) XVII, 6

академски

а камо ли (исп. него
ли) XVI, 10, 6

акат (акт) II, 1

аковче XI, 4

аконо XVI, 11

акоће (нека) XVI, 20

акцент (акценат, 2 мн.
-ената)

акшам, -а 2 јд.

ал (ружичаст), алали,
аласт, алат (црвен
коњ), алатаст

алај (део војске у свом
реду)

*) Ако које речи нема под
а, ваља је тражити под х.

алај-барјак XVI, 13
 алат VI, 8
 Алах (Бог)
 Албанија, Албанац, ал-
 бански
 алватан, -тна
 Александар, -дра
 Александар Велики
 XVII, 1
 Алеџсандринац V, 2;
 александринац (стих)
 александриски V, 1
 алем
 али XVI, 10
 алити XVI, 11
 алка VII, 3
 аљкав VI, 8
 ама (али, већ)
 амаз (турска молитва)
 аман (милост и сл.)
 аманет
 амбар, 2 јд. амбра (хи-
 либар)
 амбар = хамбар
 амбис
 амбуља (дугачка врећа)
 амељ (ђубре у житу)
 Американци XVII, 10
 Америчанин

амерички, американ-
 ски XVII, 10
 аметом, аметице (са-
 свим) VI, 8
 анатема
 андрак (који ти је—?)
 Андромаха XVIII, 7
 Анђа
 анђелак, -елка VII, 3
 анђелски, -еоски VII, 6
 анђеос VII, 2
 анђеоски, -лски VII, 6
 Аничица XI, 4
 Анка, 3 јд. Анки X, 3
 апостолски VII, 6
 апта
 ар, ахар (штала) VI 5
 Арађанин (човек из
 Арада) XI, 16
 Арапче
 Арбанас
 арбанаски (Арбанија)
 аргатин
 Аристарх II, 1
 арк (табак)
 арли (силан)
 арњеви
 арпаџик
 арслан

арханђео
 архив = архива
 архи - (као почетни део речи)
 архимандрит
 аршлама (арашлама, ашлама)
 аси (бунтовник, исп. поасити се)
 аскер
 аспра, 2 мн. аспри
 ђт (коњ) VI, 8
 а то ли (исп. а камо ли) XVI, 10, б.

Аћим (м. име)
 аустриски V, 1
 Аустро-Угарска XVI, 13
 Африканац, -нца
 Афричанин
 афрички
 ахат, 2 јд. -ата (драги камен)
 ачити се (говорити развлачећи речи)
 ацамија (неискусан)
 ашик (заљубљен)
 ашов (аршов)
 ашчија

Б

бабичити (исп. бабица)
 бабљи
 баболичан („као баба“)
 бадава
 бадар, -дра (жив, живихан)
 бадати
 бадњача, бадњачица
 бажђење (од базде-ти) XI, 19
 баздети, -им III, 7
 бајач, -ица (врач, -арица)

бакал, бакалка, бакалница, бакалски VII, 1
 ба-кал-ка XV, 5
 Бакач (презиме)
 бакрач
 бактати, бакћем = бахтати, башћем
 балавчад
 балавче
 Балаћ (презиме)
 Балачко (име м.)
 балкански XVII, 5

Балкански савез XVII, 7
 Балканско Полуострво XVII, 4
 балчак (држак у сабље)
 бамбадава
 Банаћанин XI, 8
 банчити
 Бања Лука (у Бањој Луци), Бањалука (у Бањалуци) XVII, 4
 Бањска (3 јд. Бањској)
 Бањолучанин
 бањолучки
 барјак
 барјам (бајрам)
 барјачић (дем.)
 бастисати, бастисем
 (уништити)
 баћа (брат)
 баучак (зубић у детета)
 бах
 бахат, 2 јд. бахта (и бахат, 2 јд. бахата)
 бахнути (банути) VI, 6
 бахорити (бајати)
 бахт (бат „срећа“) VI, 6
 бахтати, башћем в. бактати XIII, 4
 бахтли (батли) VI, 6

бахуљати (пузити)
 бач (станар, планинар)
 бача (свекар)
 бачва XI, 2
 Бачванин
 баченка (игла особите врсте)
 бачија
 бачица (ж. р. од бач)
 Бачка
 Башка (3 јд. Башци)
 башта (башча) X, 7
 баштован (башчован)
 Башчанин (човек из Башке)
 бденије (у цркви)
 бдење (имен. од бдети)
 бдети, бдим
 бегати, бегам в. бежати, бежим
 беглучити (беглук давати, служити и сл.)
 бегунче
 бедевиче (дем.)
 бедро ср. (бедра ж.)
 беђење (им. од бедити)
 бежати, -им (бегати, -ам)
 IV, 5; VIII, 8; X, 5
 бежични XIV, 1

без-а II, 7
 безаконик XIV, 1
 безбожан, -жна
 безгласан, -сна
 бездан = бездна
 безличан, -чна
 безличност
 безматичити се (остаја-
 ти без матице)
 без њега XIII, 3 (не беж
 њега!)
 безочан, -чна
 безоштво (имен. од бе-
 зочан)
 безумље
 бејах, бех III, 2
 бекство (бегство) XII, 2
 белајисати V, 6
 белајица V, 5
 белача (врста гуња)
 белети, -им (постојати
 бео) IV, 2
 белити (учинити бе-
 лим, бело бојити)
 IV, 2
 белити се (чинити се
 белим) IV, 3
 беличаст
 белка VII, 3

белоћа
 бељење (имен. од бе-
 лети и белити)
 бенђелук = бенђилук
 (биљка)
 бенетати, бенећем
 Београд III, 12; XVII, 4
 Београђанин (Београд)
 XI, 16
 београдски (-адски) XVII, 5
 Београдски Дневник
 (име листу) XVII, 6
 Беочин
 бепче
 берач, -ица
 берићет
 бесеђење (им. од бе-
 седити)
 бесједа, 2 мн. бесједā
 (јужно) III, 5
 бесконачан, -чна
 бескућник
 беснети, -им, бешњах
 IV, 2
 бесноћа
 бесомучан, -чна
 беспосличар
 беспосличити
 беспуће

бесуђе
 бесцење
 бећар
 Бећо (име)
 бехар, -ара (цвет на
 воћки)
 Беч XI, 2
 бечва („чарапа“)
 бечити XI, 2
 бечка (пиварско буре)
 Бечкерек
 бечки XIV, 5
 Бечлија (Бечанин)
 бешњи (комп. од бе-
 сан) VIII, 8
 бешчаст XIII, 2 (покрај.)
 бешчашће
 бешчовечан
 (бзџва)=зова
 би (биј) V, 8
 биберњача (биберница)
 библиотека V, 10
 бивољача (кожа)
 бијаше (јужно) III, 9
 бијен (покр. бјен)
 бијес : бјеснило (јужно)
 III, 5
 биљег (јужно) III, 9
 биљежити (јужно) III, 9

бињакташ = бињекташ
 бињација
 Биоград (јужно) III, 9
 Бинач, Бирча (крај у
 Босни)
 бирач (2 јд. -ача)
 бирачити („пабирчити“)
 бисази мн. м. р. = би-
 саге мн. ж. р.
 бисерче
 бискати, биштем IX, 8
 бистроћа
 битисати, -шем
 биће XI, 8
 бих, би, би, бисмо, би-
 сте, би
 Бихаћ, Бишћа XIII, 4
 бихаћски (-ћки)
 Бихор (место у јужн. Ср-
 бији)
 бич XI, 2
 бичаље (код бича)
 биче, 2 јд. бичета (дем.)
 бичкарати („пуцкати
 бичем“)
 Бишћанин
 Бишће = Бихаћ
 бјелопавлићски (-ћки)
 XIV, 8

Благовести XVII, 8
 благодат=благодет
 благоречив
 благосиљати, -ам
 благословен
 благочастив
 блажен VIII, 9
 блажење VIII, 10
 блажи (комп.) VIII, 8
 блебетати, -ећем
 бледети, -им, блеђах IV, 2
 бледичаст
 бледоћа
 блеђан, -ана (прид.)
 блеђахан, -хна (прид.)
 блеђење (им. од бледети)
 блеђи (комп.) VIII, 8;
 XI, 16
 блејати, -им IV, 5
 бленути VI, 8
 блештати, блештим IV, 5
 ближњајив (за платно)
 V, 5
 блистати, блистам
 блихати, -ам (блијати)
 бобичав
 Бог XVII, 1
 богаћење (им. од бога-
 тити се)

богатство XIV, 4
 бог Зевс XVII, 1
 бог-зна-какав XVI, 21
 бог-зна-колико XVI, 21
 богме XVI, 20
 богобојажљив XIII, 3
 богојављенски XVII, 9
 богорађење (им. од бо-
 горадити)
 Богородица XVII, 1
 богумил=богомил
 бодeње од (бости)
 бодеч (риба)
 Божић XVII, 8
 божићни (божићњи, бо-
 житњи) XIII, 5; XVII, 9
 божићовати, -ујем
 Божји XVII, 2
 божји=божији V, 7;
 VIII, 3
 боза
 бојаги=бајаги
 бојажљив XIII, 3
 бојажњу VIII, 5
 бојиште
 болан, болни, бони
 VII, 5
 болахан, -хна
 болестан, -сна XIV, 3

болети (боли ме и сл.)
IV, 4
болећица
болештина (болешчи-
на) X, 7
болничар, -ка
бољетица
бољка
боме=богме
бони VII, 5
борје VIII, 1
босиљак, босиљка (бо-
силак, босиока)
босиље VIII, 4
бостанчић (дем.)
бочина (аугм. бок)
бочити се
бочица (дем. боца)
бочњак (спрема за боце)
бошча
бошчалук
брављи
бравче
бражђење (им. од бра-
здити) VIII, 10; XIII, 2
браздити, бражђах
VIII, 8, XI, 17, 19
браздичити (браздити)
Брајићи V, 5

Браник (име листу)
XVII, 1
Браников XVII, 2
бранити, брањах VIII, 8
бранич XI, 3
Браничево (крај у Ср-
бији)
Бранково Коло XVII, 6
брањен VIII, 9
брањење VIII, 10
братичина
братски XIV, 4
братство XIV, 4
братучед м. р., брату-
чеда ж. р.
браћа XI, 8
браћење (им. од бра-
тити и сл.)
брацин XI, 4
Брач (острво)
брачан, -чна (прид.)
Брашанчево (католички
цркв. празник)
брбљати, -ам (брблати)
брбучити
брвљив (брљив)
брђанин XI, 16
бређ XI, 15
брезовача (прут)

брeктати, брeкћeм
 брeчати, брeчим
 брeчити (треснути)
 брeшчић (дем.)
 бржи (комп.) VIII, 8
 брзати, брзам
 брзић (брзац)
 брзоћа
 бридети, бридим IV, 4
 бриђење (им. од бри-
 дети)
 бриждати, -ждим,
 -жђах IV, 5
 бризак (2 јд. -зга)
 бријаћи XI, 14
 бријачица
 бријачница XI, 14
 бријег, брегови (јуж-
 но) III, 8
 бричити
 брнача (дрљача)
 бродити, брођах
 Брођанин (човек из
 Брода)
 бројати, -им = броји-
 ти, -им
 бројач
 бротски (бродски) XII, 3
 броћ XI, 7

броћаст
 броћњак = бротњак
 XIII, 5
 брстити, -им, -шђах
 бртски (брдски)
 бруждати, -им (силно
 тећи) IV, 5
 брујати, -им IV, 5
 брушњача (за брус)
 брчина (аугм. брк)
 брчити (точак)
 брчић (дем. брк)
 брчији („крајњи“ за перо)
 брчкавица (пљачкавица)
 брчкати
 Брчко (2 јд. -ога)
 бршћење (им. од брсти-
 ти) VIII, 10
 Бугарче
 буд-за-што XVI, 21
 буди-бог-с-нама XVI, 21
 Будим-Пешта XVI, 13
 будист XVII, 10
 Будљанин (човек из
 Будве)
 будући XI, 7
 будућност
 буђ = буђа

буздохан (буздован)
 VI, 3
 бујати, -ам VI, 8
 букати, -чем
 букач
 буктати, букћем (изда-
 вати звук, шум)
 буктети, -им (горе-
 ти, погрешно „букта-
 ти“) IV, 4
 булумаћ и —ач (јело од
 брашна)
 буљубаша
 бум-бар XV, 6
 буњиште (буниште)
 бурача (за вино)
 бургијица V, 4
 бурмуџија XIV, 2
 бурунџук (врста платна)
 бућ (за косу)
 бућав

бућити се (пућити се)
 бућкати
 бућкало (по води)
 бућкуриш
 бућнути
 бућоглав
 буха (бува) VI, 3
 бухав, бухавац, бухаван
 бухара (бувара) VI, 3
 бухати, бухам
 бухач (буба)
 бучад (збирн. им. од бу-
 дац=ћуран)
 бучан, -чна (прид.)
 бучати, -им IV, 5
 бучка (и ређе „бућка“
 за млеко)
 бучкати (за млеко)
 буцак
 буцати се (играти се
 буце)

В

вађење (од вадити)
 ваздан
 ваздух
 взјат (=хајат) VI, 3
 валуга в. халуга
 ваљада (ваљда) XVI, 7

ваљ-ка XV, 5
 вапити (викати, умоља-
 вати), вапијем
 вапно (јапно „креч“)
 вардарско-моравски
 XVI, 14

- варићак (мера), -ака 2 јд.
 варјача
 вармећки (-ћки) XI, 12;
 XII, 3; XIV, 8
 варничав XI, 4
 варошанче XI, 4
 васељена = васиона
 Василије XVIII, 7
 васколик = савколик
 (= свеколик)
 васкрсавати (исп. вас-
 крснути) IX, 5
 васкршњавати IX, 5
 ва-спи-та-ти или вас-
 пи-та-ти XV, 7
 Ваш (из почасти) XVII, 15
 вашарџија XI, 21
 веверичји
 веђа XI, 15
 вежбати XII, 4
 везати, вежем IX, 8
 везач XI, 3
 везен, везење VIII, 11
 везивати, -ујем IX, 1
 вејача XI, 3
 велик, -ка, -ко (одр.
 прид. велики и т. д.)
 Велика субота XVII, 8
- великачак, -чка XI, 4
 Велика Школа (име у-
 станови) XVII, 6
 великодушан, -шна
 величав XI, 4
 величанствен
 величанство
 величати XI, 4
 величина XI, 4
 вељи (велик), -а
 Венера XVIII, 7
 венути, -нем VI, 8
 венуће XI, 8
 венчани
 венчаница XI, 4
 венчати, -авати XI, 4
 венчац (дем.), -чаца
 венчић (дем.) XI, 4
 вереничин XI, 4
 вернији III, 2
 весаоце (весалце) VII, 3
 весео (= весо) II, 9; VII, 4
 веслач XI, 3
 весник XIV, 3
 вести, везем, (везен,
 везијах) III, 2
 ветях, ветха (вет)
 ветрењача XI, 3
 ветрети, ветрим (испа-

равати, губити се) IV, 2
 ветрити (прелазно: „про-
 ветравати“) IV, 2
 ветрић XI, 7
 већ (веће заст.) XI, 7
 већати, -ам
 Већеслав
 већи XI, 7
 већина
 већник
 вечан, -чна XI, 4
 вечати, њчим IV, 5
 вече („добарвече“, ве-
 че ср. р., вечер ж. р.)
 XI, 2
 вечера
 вечерати, -ати
 вечерњача XI, 3
 Вечерње Новости (име
 листу) XVII, 6
 вечит XI, 4
 вечност XI, 4
 вежба=вежба
 вежбање = вежбање
 XI, 22
 вежбати=вежбати XI, 22;
 XII, 4
 вешач XI, 3
 вештац : вешца 2 јд.

вештачки
 ве-што XV, 4
 ви (виј) V, 8
 видело
 видети, -им IV, 4
 видјети, видјевши III, 5
 виђати IX, 2
 виђен VIII, 9
 виђење (од видети)
 VIII, 10; XI, 17
 Византинци V, 2
 византиски V, 1
 вијек : вјечан III, 5
 вијерност III, 6
 вијештац III, 6
 вијорити се в. вихорити се
 вијугати
 вијукнути
 вијуцнути (дем.)
 викач XI, 3
 вик-ну-ти XV, 5
 Вила XVII, 1
 вилићски (-ћки) XIV, 8
 виличити
 винковачки
 Винковчанин
 виноградски (-дски)
 виока VII, 1
 Вис (острво) : Вишанин

висити, -им (висети)
 Високи Стеван XVII, 1
 височанство
 витез, витеже X, 6
 виткији (комп. од витак)
 Вићентије (Вића)
 вихар = вихор
 вихорити се (вијорити се)
 вичан, -чна
 вишњов
 виштати, -им = вришта-
 ти, -им IV, 5
 вјера, вјѣрā 2 п. мн. III, 5
 вјештица III, 6
 владалац, -аоца 2 јд.,
 -лаца 2 мн. VII, 2
 владалачки
 владичити
 Власи X, 2
 властан, -сна XIV, 3
 властеока, -елка VII, 3
 властеоски, -елски VII, 6
 властеоство, властел-
 ство VII, 3
 влаће (зб. им. од влат)
 Влах, Влахиња
 влача (дрљача)
 влачити
 влачуга XI, 4

Влашићи
 водати, -ам XI, 6
 воденичар
 воденични
 водио V, 10
 водичар
 Водокршће (Богојав-
 љење)
 вођ (вођа) XI, 15
 вођах (водити) VIII, 8;
 XI, 17
 вођен, вођење (од во-
 дити) XI, 17
 вођница (вођица, вод-
 њица) XII, 5
 вожах (од возити) VIII, 8
 возац, војче (5 јд.)
 XI, 6; XII, 2
 возач
 војвотски (војводски)
 војвотство (војводство)
 Војислав
 војнички
 војси X, 3
 војитити
 војићење VIII, 10
 војети, -им IV, 4
 вољен VIII, 9
 вољење VIII, 10

восак II, 1
 воћар
 воће
 воћка XV, 5
 воћкати (водити које-
 куда)
 воћњак (вотњак) XII, 5
 воћство (од вођ)
 вочић (дем.)
 воштан X, 7
 воштити X, 7
 вошће (=хвошће) VI, 3
 вошћен VIII, 9
 вошћење VIII, 10
 врабац, врапца XII, 3
 враголство VII, 3
 вражји, -жији V, 7
 вранчев
 вранчић (дем.)
 врапчић (дем.)
 врапчји, -чији V; 7; VIII, 2
 вратаоца VII, 3
 вратић (дем.) XI, 14
 вратич (биљка) XI, 3, 14
 враћати (: вратити)
 XI, 9, 14
 враћен VIII, 9; XI, 9
 врач, врачар, врачара
 врачати, -ам

враџбина
 врашки XIV, 5
 врвети, -им IV, 4
 врвца (покр. врпца)
 вребач XI, 3
 вредети, -им (вреди-
 ти) IV, 4
 вредноћа
 вређати (увредити)
 IX, 2; XI, 17
 врео VII, 4
 врети, врим, 3 мн. вру,
 врах III, 8
 врећа XI, 7
 врејеме, времена III, 8
 вркоч XI, 3
 вркочити се (кицоши-
 ти се)
 врличина (вро човек)
 врлоћа
 врло цењени
 врнчати (опанке)
 вро VII, 4
 врпољити се
 врсноћа
 врстан, -сна XIV, 3
 вртача
 вртети, вртим
 вртење (од вртети) XI, 9

врћи (вргнути) XI, 10
 врћи, вршем, 3 мн. вр-
 ху, врсјах (вршах),
 врси, врхао, врхла,
 вршен (у нач. неодр.
 и врећи) X, 2, 4
 врћати (од вртети)
 врућ, комп. врући XI, 7
 врућина
 врућица
 врх
 врч
 врчати, -им IV, 5
 вршчић (дем.) XI, 7
 Вујица V, 5

Вук Караџић XVII, 1
 Вук-ман XV, 5
 Вулкан (назив преду-
 зећа) XVII, 1
 вући, вучем, 3 мн. вуку,
 вуци, вуцијах XI, 4, 10
 вучење XI, 4
 вучетина (кожа)
 вучија XI, 2
 вучина (аугм.) X, 5; XI, 4
 Вучитрн XVII, 4
 вучић (дем.) XI, 4
 вучица XI, 4
 вучји, вучији V, 7; XI, 4

Г

гагричав XI, 4
 гађач XI, 3
 гажен VIII, 9
 гажење VIII, 10
 галијица
 галић (птица)
 галичаст XI, 4
 гамизати, гамижем
 гањати IX, 1
 гаргача (за чешљање
 вуне)
 Гарчин (место)

гаћа (кокош)
 гаћан (голуб)
 гаћаст
 гаће
 гаћник (гатњик) XIII, 5
 Гацко XIV, 4
 Гача (Гаврило)
 Гачанин XIII, 6
 гачац (-чца) (птица)
 Гашчица, Гаштица X, 7
 гвирити, -им
 гвожђе

гвоздац, гвосца XIV, 2
 где III, 3
 гдезде XVI, 17
 гдегод (негде) XVI, 10
 гдеко XVI, 15
 гдекоји XVI, 15
 где-ко-ји XV, 8
 гдешто XVI, 17
 геачити се
 гениј XVIII, 7
 геније XVIII, 7
 Гете, Гете-а XVIII, 7
 геца XI, 21
 гецав XI, 11
 гибак, -пка (комп.
 гипкији)
 гибати, -ам (-бљем)
 главичити се=глави-
 чати се
 главичица
 главничав XI, 4
 главоч (риба)
 Главоча XI, 3
 главуча (аугм.)
 главчина
 глагољица
 гладнети, -им IV, 2
 глађу VIII, 4; XI, 16
 глачати

глеђеисати
 Глигорије XVIII, 7
 глинцав XI, 21
 глобљавати, -авам IX, 2
 глоговача XI, 3
 глођем, глодати XI, 17
 глувљи (глуши) VI, 3
 глупачина (аугм.)
 глух (глув) VI, 3
 глухак (глувак)
 глухара (глувара)
 глухаћ XI, 7
 глухнути (глунути) VI, 6
 глухоћа (глувоћа) XI, 7
 гмизати=гамизати
 гмилети в. милети
 (хмилети)
 гнев
 гневити
 гнежђење VIII, 10
 гној
 гњецав
 гњецати, гњецам
 гњечити XI, 2
 гњилети, гњилим
 гњио VII, 4
 гњити, гњијем, гњио,
 гњила
 говедарче

говеђина (говедина)
 говети, говем (3 мн.
 говеју)
 говече
 говорићу XIV, 2
 говорџија XI, 21
 год: кад год, где год,
 какав год, колико год,
 докле год, ко год, што
 год и сл. XVI, 10
 годишњак XIV, 3
 гођ (јужно), гође III, 11
 гозба XIV, 3
 го-зба XV, 4
 голаћ (човек)
 Голеч XI, 3
 голић=голаћ
 голобраче (момче)
 голупче XI, 4
 гонце, -ета XI, 21
 горети, горим IV, 4
 гори, гора, горе (комп.)
 горјети (јужно) III, 8
 Горски Вијенац XVII, 6
 горушични XI, 4
 горчи, горча, горче
 (комп. од горак) XI, 4
 горчина

Господине (из поча-
 сти) XVII, 15
 господичић XI, 7
 го-спо-ђа XV, 4
 госпођа (госпоја)
 госпотски (-одски)
 госпотство (господ-
 ство) XII, 3; XIV, 4
 госпоштина = госпот-
 штина XIV, 4
 гостионичар
 гошћа
 гошћење
 грабуњача XI, 3
 градачац, -чца XI, 4
 градачки XIV, 6
 градић XI, 7
 грађанин
 грађанче XI, 4
 грајати, грајем (покр.
 грактати)
 грајати, грајим (граји-
 ти) IV, 5
 гракати, грачем
 грактати, гракћем
 грамжљив (грамзљив)
 грам-жљив XV, 6
 граничар XI, 4
 граничаст XI, 4

граничити
 гранични
 гранчица
 грањивати, -ујем и -ивам
 = грањавати, -авам
 (исп. гранути) IX, 5
 гратски (-адски) XII, 2;
 XIV, 4
 грах
 Грахово
 грахор
 грахораст (грзораст)
 Грачац (2 јд. Грацца
 и Грачаца)
 грашак X, 5
 Грбаљ (2 јд. Грбља)
 грбача (леђа)
 греч
 грдети, -им (постајати
 грдан) IV, 2
 грдити (кога)
 грђи (комп. грдан) XI, 16
 гребење (од грести,
 гребен) VIII, 11
 грејати, грејем
 греховати, грехујем
 грехота
 грешити X, 5
 грешнички

Григорович (руско пре-
 зиме) XVIII, 7
 гријати (јужно) III, 9
 гријех (јужно) III, 8
 грјехота (јужно) III, 8
 грјешан (јужно) III, 8
 грјешник (јужно) III, 8
 грјешница (јужно) III, 8
 грлић
 грличин
 грличица (дем. грлица)
 грличји XI, 4
 грмети, грми IV, 4
 грмјети (јужно) III, 7
 грнчара (земља)
 гробље VIII, 6
 грожђе VIII, 5; XI, 16, 19;
 XIII, 2
 гро-жђе XV, 4
 грозд II, 1
 гроздак, -ска XIV, 3
 грозничав XI, 4
 гроња VI, 8
 грохитати (за орахе),
 грохићем
 грохнути (гронути)
 VI, 6
 грохот
 гроце I, 4 (2 мн. грлаца)

Гроцка XIV, 4
 Грочанин XIII, 6
 грошић XI, 7
 грошићар
 гртати, грћем
 грубахан, -хна
 грубети, грубим IV, 2
 грубљи (комп.) VIII, 8
 грубоћа XI, 7
 груменчић (дем.)
 грухати. грухам, (гру-
 вати, грувам) VI, 3
 грухач (шљунак)
 грухнути (грѣнути)
 VI, 6
 грцати, грцам
 грч
 Грче XI, 4
 грчевит
 грчити

грчица (травa)
 Грчка
 гудач
 гудети, гудим IV, 4
 гуђење (од гудети)
 гунтураћ XI, 7
 гуњђати (гунђати)
 гуњче, -ета
 гусеничав
 густоћа XI, 7
 гучити (чинити гукe)
 гушћи (комп.) XI, 8
 гушчак (место где се
 хране гуске)
 гушчар (човек)
 гушче
 гушчићи
 гушчји, -чији V, 7;
 VII, 5; VIII, 2

Д

дабогме (дабоме) XVI, 20
 давати, дајем
 дадбудем XVI, 19
 дажд II, 1
 даждети, дажди IV, 4
 дажђење (имен. од
 даждети)

даире (мн. ж.) V, 10
 даица (ујак) V, 10; XI, 21
 дајдер
 дакако XVI, 17
 дактати (дакћем)
 в. дахтати
 далак, 2 јд. далка

да ли XVI, 10
 даљи (комп. од далек)
 даљни, -а
 Дамаск II, 1
 данаске XVI, 11
 дан-гу-ба XV, 5
 данданас XVI, 17
 дан-и-ноћ XVI, 21
 Даница XVII, 1
 дано XVI, 11
 дантоновци XVII, 10
 Данчул (мушко име)
 дањивати, дањујем IX, 2
 даривати, дарујем
 да-сци XV, 4
 даћа
 даћу (буд. вр. од дати)
 дах.
 дахија
 дахнути, дахнем (да-
 нути) VI, 6
 дахтати, дашћем XIII, 4
 дашчан
 дашчара
 дашчица (дем. даска)
 X, 7; XI, 6
 дашчурина
 двадесет = дваест

двадесет два
 двадесет-други
 двадесет и два XVI, 18
 двадесет-први
 двапут(-а) XVI, 18
 дваред (а) XVI, 18
 двери (из цркв. јез.)
 двеста XVI, 18
 две стотине
 двогоче
 двогуб XVI, 18
 двожични
 двојачити (њиву)
 двоје, двога, двоје или
 двома II, 10
 двојезичан, -чна
 двојчица
 дволичан, -чна
 дволичити
 дволучан, -чна
 двор XII, 2
 де, дер (изиђиде, изи-
 ђидерте) XVI, 11
 (де, ди) = где
 дебео, -ела VII, 4
 деверивати, деверујем
 = деверовати, деве-
 рујем
 деверичић XI, 4

деветнаест
 Девич XI, 3 (манастир)
 девојачки
 девојаштво XIV, 6
 девојци X, 3
 девојче
 девојчин
 девојчити
 девојчица
 девојчура XI, 4
 дела
 делимице (деломице)
 делински (од делија)
 делић
 дељење
 демир-пенџер (гвоздени
 прозор) XVI, 13
 део VII, 1, 2
 дерати, дерем (и дрéти,
 дро, дрла, дрт)
 дере=дер (речца)
 дерчад (дерче)
 десетача
 десетачка (буре)
 десет пута XVI, 18
 десни
 дести (денути), денем
 (дедем)=дети, денем
 детао, 2 јд. детла

детић
 детлић
 де учини XVI, 11
 дечак
 дечачки
 Дечани (манастир)
 дечињи=детињи
 дечица XI, 4
 дечји, -чији
 дечурлија XI, 4
 диалекат V, 10
 диамант V, 10
 дивљач
 дивљачан, -чна
 дивљачити се==дивљати
 дивљачки
 дивљи
 диг-ну-ти XV, 5
 дизати, дижем
 дијел VII, 2
 димати се, димам се
 (димљем се)
 димискија (сабља)
 димничар XI, 4
 димњачар XI, 4
 дио V, 10
 дио, дијела III, 9
 диоба V, 10
 диоскури V, 10

диринцити XI, 21
 дићи (дигнути), дигнем,
 дигох (дигнух), дигав,
 -ши (дигнув), дигао
 (дигнуо)
 дифтонг II, 1
 диxати, диxам, дишем
 (дијати) VI, 4
 диxање (дијање)
 диxнути, диxнем (дину-
 ти, динем) VI, 6
 дичан, -чна
 дичити се
 дјело, дјелā 2 п. мн.
 III, 5
 длачица
 длеце (дем. од лето)
 дневничар
 добацивати, -ујем IX, 4
 добећи, добегнем
 добијати, добијам = до-
 бивати, добивам
 добиће XI, 8
 Добрачина ул. XVII, 7
 добрим, -има, -их II, 5;
 III, 2
 добричина
 добросрећни
 до-бро-та XV, 4

доброћа
 Доброћанин XI, 8
 добрòћуд (придев)
 доброчинац, -нца
 доброчинство
 довек, -а
 довече(р)
 довикивати, -ујем IX, 1
 довоче (пасторче)
 доврх
 довршивати, -ујем = до-
 вршавати, -ам IX, 2
 догађај
 догађати се
 догод, али : докле год
 доготављати, -ам (заст.)
 IX, 1
 дограђивати, -ујем IX 217
 догрдети, догрдим IV, 2
 догустети, -им IV, 2
 додавати, додајем
 додатак, -аци мн. XIV, 2
 додијавати
 додијати, додијам (до-
 дијем)
 додуше XVI, 4
 дожњевати, -евам = до-
 жињати, -ињем
 дозивати, -ам, -вљем

до-зла-бога (прил.)
 дознавати, дознајем
 (трајно)
 дозрети, дозрим (3 мн.
 -зру)
 дојако (досада)
 дојати, дојашем
 дојавити, -ујем IX, 1
 Дојчин (име)
 док, -а II, 3
 доказивати -ујем IX, 1
 докасвати, -ујем IX, 1
 докле год (годе)
 доколет, -им (доспе-
 ти, успети)
 докончати, -ам (довр-
 шити)
 докрадати се, -ам се
 докрајчити (дотерати
 до краја)
 докуд, -а (прил.)
 докучивати, докучујем
 долагивати, -ујем IX, 1
 долац, 2 јдн. долца
 (доца)
 долача (њива)
 долетати, долећем
 долетети IV, 4
 доливати, -вам=доле-

вати, -вам
 дољевак, долијевка III, 6
 домаћи XI, 7
 домаћин, -ица
 домаћинин
 домах (им. м. р.)
 домахивати, домахујем
 домахнути, домахнем
 (доманути) VI, 6
 дометати, domeћем
 домилети, домилим
 IV, 4
 донашати (заст.= доно-
 сити) IX, 2
 донети (донесав, -есав-
 ши; донесен, донет)
 доносилац, -иоца, (2 п.
 једн.), -илаца (2 п.
 мн.) VII, 2
 доношче (дете рођено
 на време)
 Доњи Карловци XVII, 4
 доњокарловачки XVII, 5
 дописивати, -ујем IX, 1
 допицати, допичем (од
 пећи)
 доплаћивати, -ћујем
 доплъскати, доплъскам
 доподне

допрети, допрем (допро,
допрвши, допрв)
допуњавати, -њавам
= допуњивати, -њу-
јем IX, 1
допуњати, -ам (заст.)
IX, 1
допустити
допуштати, -штам
допуштење
доручак
доручковати, -ујем
досад, досада
досећи (досегнути)
XI, 10
досипати, досипам,
-пљем
Доситеј (по цркв.) = До-
ситије (народно)
доскора
доскочица
дослућивати, -ћујем
доспети, доспем (3 мн.
доспеју)
дотада XVI, 6
дотешчати (дотешта-
ти) X, 7
дотични
доткати, -ткам, дочем

дотужити (дотужати),
-жим IV, 5
доћи XI, 10
доћи ћу XVI, 19
доходак, -отка 2 јд.,
-оци 1 мн.
доцнети, -им (доцни-
ти) IV, 4
дочекивати, -ујем IX, 1
дочекљив (који радо
дочекује)
дочепати
дочети, дочнем (довр-
шити)
дочић (дем. до)
Драгоч (планина)
Драконов XVII, 3
драконски XVII, 3
Драч (град)
драч=драча (трава)
Драча (манастир)
дрвењача (чаша и сл.)
дрвеће
дреждати, дреждим
IV, 5
дренић (дем. дрен)
дреновача XI, 3
дрети (= дерати), дерем
(дрех, дре и т. д.; вр.

сад. и дрем и т. д.;
 дрѣо; дрв, дрвши; дрт)
 дреха, дрехе мн. (одело,
 покрај.)
 дреча (честа)
 дречати, дречим IV, 5
 држајица V, 5
 држећ XI, 7
 дркат, дркта; дрхат,
 дрхта VI, 7
 дрктати = дрхтати (др-
 хтети); дршћем, дрк-
 ћем или дрхтим VI, 7
 дрљанчити (просјачити)
 дрљача XI, 3
 дрозак, дрозга 2 јд.
 другаче
 другачији, другачије
 = друкчији
 другобратучед м. р.
 другобратучеда ж. р.
 другојаче (прилог)
 другојачији (прид.)
 друже X, 4
 Дружичало (Побусаони
 понедељак)
 друзи X, 2
 друкче (прилог)
 друкчији, друкчи XII, 3

друштво XIV, 5
 дру-штво XV, 6
 дрхтати, дршћем, в. дрк-
 тати XIII, 4; XIV, 7
 дрче (мн. ж. р. питије)
 дршчић (дем. од држак)
 дубач (длето)
 дубачац (дубашца 2 јд.
 биљка)
 Дубровачка ул. XVII, 7
 дубровачки XIV, 6
 Дубровчанин
 дувар (не духар)
 дугачак, -чка
 дуговечан, -чна
 дуговечност
 Дуго Село XVII, 4
 дугоселски XVII, 4, 5
 дужи (комп. од дуг,
 дугачки)
 дужина X, 5
 дулац, дульца 2 јд.
 думача (дубока долина)
 дунђерин
 дѹнути VI, 6
 дуња (покривач) VI, 8
 дупао и дупал, дупла,
 дупло VII, 4
 дупиоски (Дупило) VII, 6

дупсти, дубем (дубао,
дубијак, дубавши,
дубен)
дућан XI, 7
дућанџија
дух, духа
духало (дувало)
духанџија (дуванџија)
духати (дувати), духам,
душем (дувам) VI, 3

духнути (дунути) VI, 6
духован, -вна, духовит,
духовник, -ица, -ички,
-иштво, духовски
духовати, духујем (бити
духовним оцем)
Духови XVII, 8
Душан Силни XVII, 1
душе X, 4

Ђ

ђаво XI, 15
ђаволак, -лка 2 п. јд.
ђаволски
ђаволство VII, 3
ђавољѝ „ђаволски“ (а
ђавољѝ обично у зна-
чењу „никакав“)
ђак
ђакелѝа
ђакон, -чад XI, 15
ђаконија
ђаконисати, -ишем
ђаконити
ђам
ђаур
ђаче
ђачки

ђевђир м. р.
ђем м. р.
ђемија (лађа)
ђенерал (џенерал)=ге-
нерал XI, 23
ђерам, -рма
ђердан
ђердап
ђерђеф
ђечерма (јечерма)
ђидија=ђида
ђикати, -ам (обично сло-
жено: ижђикати, нађи-
кати и сл.)
ђиласати, џиласнути
ђинђуха (ђинђува) VI, 3
ђип (трава)

ђипати, -ам XI, 15
 ђипити
 ђога
 ђогат; -аст
 ђоја (тобоже)
 ђон XI, 15
 Ђорђе (име м.)
 ђорнути се
 ђубре, -рити
 ђубриш
 ђувегија (ђувеглија)
 ђувез, -злија
 ђувече
 ђугум
 ђузел
 ђул (ружа)

ђулабија (врста јабука)
 ђуле, -ета
 ђумбир (биљка, зачин)
 ђумрук, -ана
 ђумручки
 ђунија
 Ђура XI, 15
 ђурђевак, -вка
 ђурђевац, -вца=ђурђев-
 штак
 Ђурђиц (празник)
 ђурђица (ђурђевак)
 ђуровача (чаша)
 ђускати, -ам
 ђутуре, ђутурице (прил.)

Е

Ева (Јева)
 еванђеље=јеванђеље
 еванђељски=(јеванђељ-
 ски
 евенка
 евнух
 ево
 Европа V, 11
 еге (јеге), -ета
 егзарх V, 11
 Египат (Јегипат)

еглен (јеглен), еглени-
 сати (јегленисати)
 VI, 8
 е да
 е да ли (је да ли)
 ексер (јексер) V, 11
 ексик (јексик)
 елбетана (-тена)
 елчија
 Енглези XVII, 10
 Енглеска

енглески XVII, 10
 енклитичне речи: ми,
 ти, си, ме, те, се, их,
 им, га, је, ју, му, јој
 и др. XVI, 19
 епархија (јепархија)
 Епидавр II, 1

епископ V, 11
 Ердељ (Јердељ)
 еснаф (јеснаф)
 еспап (јеспап) V, 11;
 VI, 8
 ето

Ж

жабљи
 жабокречина
 жалац, жалца VII, 3
 жалба VII, 1
 жалије (комп. од жао)
 жалити, -им
 жалостан, -сна
 жалошћење VIII, 10
 жаока VII, 1
 жарач XI, 3
 жбун=џбун
 жвакати, -чем
 жватати, жваћем IX, 8
 ждрал VII, 2
 ждребенце, -ета 2 јд.
 ждребењак, -њка (зуб)
 ждребећи XI, 8
 ждребешце, -ета 2 јд.
 ждрепчаник

ждрепчић XI, 7
 ждрети, ждрем, ждру-
 ћи, ждро, ждрвши (за-
 стар., обично жде-
 рати)
 жеднети, -им IV, 2
 жеђ (2 јд. жеђи)
 жеђахан : жедан XI, 16
 железнички
 железо, железница
 желети, -им IV, 4
 женик = жених (младо-
 жења, из цркв. јез.)
 жетелац, -еоца 2 јд.,
 -лаца 2 мн. VII, 2
 жетелачки
 же-те-о-ца XV, 2
 жети (жњети), жањем
 (жњем), жоо

жећи, -жем (3 мн. -гу,
жези, жезијах, жегав-
ши, жегао, жежен)
XI, 10; X, 2, 4
жећца (жеца) XI, 12;
XII, 2; XIII, 6
жешћење VIII, 10
жешћи (комп. од
жесток)
живахан, -хна
живети. -им (живсти,
живем) IV, 4
живинче XI, 4
живити (особито у сло-
женим глаголима: о-
државати кога у жи-
воту)
живићи (изданах)
живјети III, 7
живчани (прид. од
живац)
жиђи (комп. од жидак)
жими XVI, 20
житије, 3 п. множ. жити-
јима (не житијама)
XVIII, 7
житни (житњи)
жиће (житије) XI, 8
Жича

жичина (од жидак)
жлеб XII, 2
жличица (покрај.) XI, 4
жмуљ (жмуо, жмул)
VII, 2
жмурећи, -ћке (прил.)
XI, 7
жуборити (жуберити)
жудети, -им (жуђах,
жудео) IV, 4
жујка (кокошка) XVII, 1
Жуковска (женско пре-
зиме, руски Жуков-
ская), Жуковске, Жу-
ковској и сл. XVIII, 7
Жуковски, Жуковско-
га и сл. XVIII, 7
жуљајив V, 5
жуљити, -им (ређе жу-
љати, -ам)
жутети, -им IV, 2
жутијем, им III, 10
жутијема, -има III, 10
жутијех, -их III, 10
жутог, -а II, 4
жутом, -е, -у II, 4
жућак, -ака XI, 8
жућаница XI, 8

жућење XI, 9
жући (комп. од жут)
XI, 8

жућкаст
жуч XI, 2
жучица (биљка)

3

забадава
забећи, забегнем (заћи)
заблудели (прид.)
зображћивати, -ујем
зобраћивати, -ујем IX, 2
забрђе VIII, 4
завађати се
заварчити (зауостави-
ти и сл.)
завејавати (од завеја-
ти; заевати необично)
завејати, -је (снег)
зави (завиј) V, 8
завидети, -им IV, 4
завијати, -ам (замота-
вати)
завијати, -јем (почети
урликати)
завијач; завијача ж. р.
завиличити (коња и сл.)
зависан, -сна XIV, 3
зависити (зависети по-
кр.)

завистан, -сна (од завист)
XIV, 3
завичај XI, 4
завлачити
завојшћен (од завој-
штити) VIII, 9
заврети, заврем (завро,
заврла; сакрити, куда
завући)
заврзача (презриво за
жену)
заврћивати, -ћујем (од
завртети)
заврћкола (последњи у
колу)
загалаћити (загрнути)
загаћивати, -ујем (воду)
заглављивати, -ујем
IX, 2
заглух им.
заглухнути (заглунути)
VI, 6
заглушавати, -ам=заглу-
шивати, -ујем IX, 2

заглушати, -ам (заст.)
IX, 2
загојаћивати, -ујем (од
загојатити)
загоначке, -чки прил.
(изатрке)
загорчивати, -ујем = за-
горчавати, -ам
загорчати; -ити XI, 4
заграђивати, -ујем IX, 2
заграјати(заграјити), -им
(дизати грају) IV, 5
загрдети, -им IV, 2
загребачки
Загребчанин XI, 4
загризати, -ам
загустети, -им IV, 2
задах (задај) или зада-
ха (им. ж. р.) VI, 4
задахнути (заданути)
VI, 6
заденути, задести =
задети, заденем (заст.
задедем)
задихатисе(зацијатисе),
задишем се, задихам
се VI, 4
задоцнети (задоцни-
ти се), -им

задрети, задрем (задро)
задригао, -гла VII, 4
задуго XVI, 6
задужбина XII, 2
задух (покр. мирис)
задуха (покр. сипња)
Заечар
зазирати, -ем
заимати, -мам (-мљем)
заинтачити
заиста XVI, 5
заисто XVI, 6
заићи, -ићем (-идем)
заједнички
заједно
закаснити се (= зака-
снети)
закачка
закивати, -ивам (исп. за-
ковати, -ујем) IX, 1
заклањати, -ам (закло-
њати) IX, 9
заклањач XI, 3
заклапати, -ам IX, 6
закључак, -чка
закључати, -авати,
-авам
закључити, -ивати,
-ујем

заковрчити
 закопчати, -авати
 закорачивати, -ујем
 закраћивати, -ујем
 закржљавити (закрш-
 љавити)
 закржљати (закршљати)
 закричати, -им (покр.
 забранити)
 закрљештити
 закрчивати, -ујем
 закрштавати, -авам
 закупнички
 закусивати, закусујем
 (исп. кусати, кусну-
 ти) IX, 1
 закухавати, -вам (од за-
 кухати)
 закучити, -ивати, -ујем
 заламати, -ам IX, 6
 залепљивати, -ујем (од
 залепити)
 залигивати, залигујем
 (застар. обичније за-
 лагивати) IX, 1
 залих прил. (покр. су-
 вишно)
 залудети, -им IV, 2
 залудити (кога) IV, 2

залуду прил.=залуд,
 узалуд XVI, 5
 залучити (од лѹк)
 залучити (исп. одлѹчи-
 ти одвојити)
 замало
 замаћи, замакнем
 замахнитати, -ам VI, 6
 замахнути, -нем (зама-
 нути) VI, 6
 замашћен (од замасти-
 ти VIII, 9)
 замашћивати, -ујем
 замеравати (од заме-
 рити), -ам
 замерати, -ам IX, 2
 замешивати (од заме-
 сити), -ујем
 замештати (од заме-
 стити)
 зам-ка XV, 5
 замлаћивати, -ћујем
 замлечити, -ивати, -ујем
 замного
 замрачити, -ивати, -ујем
 замрчити
 замући, замукнем (за-
 мукнути)

замучати, -учам (зара-
ђивати)
замчица XI, 4
занавек XVI, 6
занављати, -ам IX, 1
занат
занемети, -им IV, 2
занемоћи XVI, 10
занећати, -ивати, -ујем
(исп. и занећкивати)
за њ XVI, 5
зао, зла, зло прид.
заонда XVI, 6
заособ
запамћен (од запам-
тити) XI, 9
запаћати (од запатити)
запахнути, -хнем (ретко)
VI, 6
запећак, -ћка
запечатити, -чаћавати,
-авам, -чаћивати,
-ујем
запињач XI, 3
запитивати, -ујем IX, 1
заплехати, -хам (забити)
запослијед (јужно)
запраћати, -ам (од запра-
тити)

запредати, -ам
запремати, -ам IX, 6
запрети, -прем (-про,
-прла; затворити)
запрећи (запрегнути),
запрегнем
запрећивати, -ујем (од
запретити) XI, 9
заприличити
записивати, -ивам (исп.
запсовати) IX, 1
заптија; запат=запт
заптити, -тијем (запти-
вен) у знач. „запушити“,
„затиснути“; али зап-
тити, заптим у знач.
„ухапсити“.
запуно
запучак, -чка
запучати, -ам (покр.
закопчавати)
запучити (покрај. за-
копчати)
запушач XI, 3
запчија (хапсанција)
зарад, заради XVI, 3
зарана XVI, 5
зарастати, -ам
зарђати I, 4

заређивати, -ујем (од
 заредити)
 зарезивати, -ујем IX, 1
 зарзати, -жем I, 4
 заручан, -чна (заузет)
 заручити, -ивати, -ујем
 заручник
 заручница
 зарф
 засад, засада
 засвагда
 засведочавати, -авам =
 -ивати, -ујем
 засе (прилог) XVI, 5
 за се (за себе)
 заселак, -еока 2 јд.
 (заселка)
 засењивати, -ујем (од
 засенити)
 засецати, -ам
 засипач XI, 3
 заслађивати, -ујем = за-
 слађавати, -вам IX, 2
 заслепљивати кога, -ујем
 (од заслепити) = -ава-
 ти, -авам
 засмочак, -чка (зачин)
 засмочити (зачинити)
 Заставин XVII, 2

застарети, -им IV, 2
 застрети, -стрем (застро,
 -стрла, застрт)
 засучак, -чка (од теста)
 затапати, -ам IX, 6
 затварати, -ам (затво-
 рати) IX, 9
 затећи, течем и текнем
 затиљак, -љка (=зати-
 лак, -иока VII, 3)
 затим
 затирач XI, 3
 затицати, -чем (од за-
 таћи)
 затицати, -чем (од за-
 тећи)
 зато (свежа) XVI, 5
 за то (предлог и замен.)
 заточ (покр. опклада)
 заточник (обавезник,
 бранилац)
 затрти, -трем (затро,
 затрла)
 затруднети, -им IV, 2
 затрчавати се
 заћи, зађем XI, 10
 заћопати, -ам = заћопити
 („упрљати блатом“)
 заувек XVI, 6

заухар (заувар) VI, 3
 Захарија=Зарија VI, 5
 захвалан, -лна VII, 5
 захваљивати -ујем (за-
 хваљати заст.)
 захира (заира)
 захтевати, -ам IX, 7
 захтети, захтем, 3 мн.
 захтеју
 захукати, -учем
 захуктати се, -ћем се
 захучати, -им IV, 5
 зацеђивати, -ујем (од
 зацедити) XI, 17
 зацелети, -им (за рану)
 зацело XVI, 6
 заценути се, -нем се
 (на пр. од плача) и
 заценити коме што
 (затражити велику
 цену)
 За Церовцем (назив
 места) VII, 4
 зачелити (ставити кога
 у чело чега)
 зачеље
 зачељивати, -љујем
 зачепак, -пка
 зачепити

зачепљавати, -љавам =
 -љивати, -љујем
 зачестити (учестати)
 зачетак, -тка
 зачети, зачем
 зачин, -а (им. ж. р.)
 зачињати, -ем (почињем)
 исп. зачињати, -ам=
 зачињавати (стављати
 зачин)
 зашачити (ударити
 шаком)
 заштићивати, -ујем
 зашто XVI, 5
 збогом
 званичан, -чна
 звекетати, -ћем
 звектати, -кћем
 звечак, -чка (клатно)
 звечати, -им IV, 5
 звечка
 звиждати, -им (звиж-
 дети, -им) IV, 5
 зви-жда-ти XV, 4
 звоцати, -ам
 зврчак, -чка
 зврчати, -им IV, 5
 зврчина (звекан)
 зврчка

звучати, -им
 зграђавати се, -авам се
 =зграњивати се, -ујем
 се (од згранути се)
 IX, 5
 згрухати (згрувати),
 -хам VI, 3
 згучити
 здухач
 зев, зех VI, 3
 зевалица, зехалица VI, 3
 зевати, зехати VI, 3
 зевнути, зехнути VI, 3
 зеитин
 зелембаћ (зеленбаћ)
 XI, 7; XIII, 1
 зеленети, -им IV, 2
 зелењу VIII, 4 (6 јд.)
 земичка (земљичка)
 Земља (име васионском
 телу) XVII, 1
 зе-мља XV, 4
 зепсти, -бем (зебијах
 и зебах, зебен)
 Зећанин (од Зета) XI, 8
 зечевина XI, 4
 зечих XI, 4
 зечји, -чији XI, 4
 зи (речца) XVI, 11

зидати, -ам (-ћем)
 зијати, -ам (зјати, -ам)
 зимзелен (зимозелен)
 ж. р.
 зимњача (на пр. јабука)
 зјеница III, 7
 злаћан, -ана XI, 8
 злаћење XI, 9
 злеуд, злеудан, -дна
 VI, 8
 зликовачки
 злић (покр.)
 злиће (зло) XI, 8
 зло XII, 2
 злопаћење XI, 9
 злосрећа (дете, човек)
 злосрећник
 злоћа
 злоћуд; злоћудан, -дна
 прид.
 злоћудност
 злочест
 злочинац, -нца
 злочинство
 змијин, -ињи
 змиче, -ета 2 јд.
 зналац, зналаца (зна-
 оца) VII, 3
 знан, знање VIII, 11

значај; -јан, -јна прид.

XI, 4

значити XI, 3

зобати, -бљем, -бам

зова (бзова)

зорети, зорим (зора зори, „црвени“)

зорњача XI 3

зрак XII, 2

зрачан, -чна XI, 4

зрео VII, 4

зрети (постајати зрео),

зрим (3 мн. зру, зрући), зрео, зрела III, 8

Зрињски (Зрински)

зрње VIII, 4

зубача (биљка)

зујати, -им IV, 5

зујача (играчка и сл.)

зулумћар XI, 7

зучати, -учим IV, 5

И

и (засебно) XVI, 8

иако : и ако XVI, 8

ибричић (дем.)

-ив (наст.) V, 5

иван-цвет XVI, 13

Ивањдан XVII, 8

иверчић (дем.)

игда XVI, 8

игличар (птиче)

играћу=ја ћу играти

играч, играчка

игуман, 2 јд. -мана (-мна)

идеал V, 10

идеја V, 10

идиот V, 10

идући (придев „потоњи“)

иђирот (име биљци)

ижватати, -ћем

ижђикати, -ам XI, 15

ижеднети, -им IV, 2

ижети XIV, 1

ижлебити

ижљубити = изљу-

ижљутити = изљу-

из-а II, 7

иза XIV, 1

изабрати=избрати II, 8

изаврети=изв-

изагнати=изгнати II, 8

изадирати, изди-
изадрети (-дро, дрла)
=издре-
изажети=ижети
изажимати=ижимати
изамлети=изм-
изасути=ису-
изаткати=исткати II, 8
изатрти=ист-
изаћи : изаћем
изб-(увек)
избезумити IV, 3
избећи, избегнути, из-
бегавати
избијати
избирач
изблиза
избројине (на пр. за
бојење јаја и др.)
избућити (избуљити)
известан, -сна
извештавати, -ам IX, 3
извешће
изволевати, -евам IX, 7
изволети, -им
изворчић (дем.)
изврвети, -им IV, 4
изврстан, -сна XIV, 3
изврх XVI, 3

изг-(увек)
издавач
издавча XVI, 5
издајица V, 5
издалека
издахнути (изданути),
издахнем VI, 6
издупсти, -бем
изиђиде, -ерте
изићи=изаћи
изјахати, -шем
изједначавати, -вам=
изједначивати, -ујем
из-ла-га-ти XV, 7
излазити=изила=-иза-
лази-
излевати=изливати
излечив
изљ- = ижљ-
измала=измалена XVI, 5
измалена XVI, 1, 5
измахнитати VI, 6
између XVI, 3
измећар (слуга) XI, 7
измече, -ета (јагње)
измигољити се (-лити се)
измилети, -им IV, 4
измишљач
измући, измукнути, из-

мукнем (промући, про-
мукнути)
изнајпре XVI, 6
изнебуха
изнемоћи, изнемогнем
изненада
изнети, -сем (-сох=из-
нех, -изнев, -евши, из-
несав, -вши, изнео,
изнесен)
изнова
изнутра XVI, 6
изњ-(увек)
изобила
изобичајити
изоденути (-сти, -одети)
изокола XVI, 6
изопачавати, -вам=изо-
пачивати, -ујем
израна XVI, 1, 5
израсти (-стем, 3 мн. -сту)
израчунати, -нам=изра-
чунити
изребар, изребра (са
стране)
изреда
изрично=изречно
изручивати, -ујем; из-
ручити

изубаха
изумевати, -вам
изумети (изумем, 3 мн.
изумеју)
изумити (исп. обезу-
мити)
-ијах, -ијаше у пређ.
несвр. у ист. изго-
вору III, 2
-ијем, -ијема, -ијех==им,
-има, -их наст. прид.
и замен. јужн. изго-
вору III, 10
-ији код компар. у ист.
изговору III, 2
икад XVI, 8
икадаре
икакав XVI, 8
икако XVI, 8
ико (итко) XVI, 8
икоји XVI, 8
иколико XVI, 8
или XVI, 10
Илијин V, 4
илински V, 1
Илирски покрет XVII, 7
илити=или
Илић V, 4.
илица XI, 21

и-ли-ца XV, 2.
 Илка VII, 3
 иловача
 ималац, -аоца 2 јд., -лаца
 2 множ. VII, 2
 имати, -ам (-адем,
 -адијах, -ађах)
 имаће XI, 8
 Имоски (Имотски) XIV, 4
 Имоћанин (човек из
 Имоскога)
 имперфекат (-кта)
 имућ; -ан, -ћна
 имуће (имаће) V, 9
 инат (-ад)
 инаћење XI, 9
 иначе
 инација XI, 21
 индат VI, 8 (помоћ)
 индустриски
 Инђија (село у Срему)
 иноча; -чица (застар.
 друга жена)
 иоле V, 10; XVI, 8
 ипак XVI, 8
 Исаија V, 10
 иселити
 исећи (изасећи) II, 8
 исецати, -ам (сврш. гл.)

исецати, -ам (трајни гл.)
 исецкати, -ам
 исечак, -чка
 исиот V, 10
 исисати, -шем (-сам)
 иск-(увек)
 исказивати, -зујем IX, 1
 искамчити
 искати, иштем IX, 8;
 XI, 6
 искихати (искијати) VI, 4
 искихнути (искинути)
 VI, 6
 искључив
 искључивати, -ујем;
 искључити
 исколачити (очи)
 искорењавати, -ам = ис-
 корењивати, ујем IX, 2
 икупљати, -ам (од кӯ-
 пити) IX, 1
 икупљивати, -љујем
 (од кӯпити) IX, 2
 ислеисати, -ше (за рану)
 V, 6.
 исмејати се
 исп-(увек)
 испаравати, -вам = испа-
 ривати, -ујем

испаштање
 испаштати, -ам IX, 3
 испети, испнем (испе-
 њем)
 испи (испиј) V, 8
 испичура XVI, 12
 исплаћивати, -ујем
 исповедити (кога) IV, 2, 3
 испољавати, -ам IX, 2
 испражњен XIII, 3
 испражњивати, -ујем IX,
 2; XIII, 3
 испрека XVI, 6
 непрекрштати, -ам
 испрестријзати, -зам
 (сврш. гл.)
 испречати, -ам (опанке)
 испречити (штогод)
 испрозебати, -ам
 испупчити се
 ист-(увек)
 истанчати, -ам
 истиха XVI, 5
 истицати, -чем (од иста-
 ћи и од истећи)
 истоваривати, -ујем =
 -равати, -вам
 источни, источњак
 Источно питање XVII, 7

Истра
 истребљивати, -ујем
 =-љавати, -вам IX, 2
 иструхлети, -им (истру-
 лити) IV, 5; VI, 6
 иструхнути (истру-
 нути) VI, 6
 истрчавати
 исх-(увек)
 исхрана XII, 2
 исц-(увек)
 исцеђивати, -ујем IX, 2
 исцелети, -им (излечити
 се) : исцелити (не-
 кога) IV, 2
 исцељивати, -љујем
 IX, 2
 исцрпсти -пем
 итко=ико
 ићи XI, 10
 ићиндија
 йх! (узвик)
 -их, -им, -има код зам.
 и прид. у ист. изго-
 вору III, 2
 ихтиар (старац)
 ицати се, иче ми се
 (ица ми се, штуца
 ми се)

ишетати, -ам (-ћем)
ишокчити се
ишта XVI, 8
ишћ-(увек)
ишч-(увек)
ишчашити
ишчезнути XIII, 2

ишкеивати, -ујем
ишчешати, -шем
ишчешљати, -љам
ишчилети, -им IV, 4
ишчистити
ишчупати, -ам

Ј

ј (речца) XVI, 11
јабуковача
јабучан, -чна
јабучица (дем.)
јављати, -ам IX, 1
јавор (јахор покр.)
јагањци (само мн.)
јагањчићи
јагње (јање)
јагњећи XI, 8
јагорчевина (биљка)
јадрански XVII, 5
Јадранско Море XVII, 4
јазавичар (јазавчар)
јазавчји, -чији
јајињи V, 5
јакобинци XVII, 10
јамац=јемац
јамачно
јамчити=јемчити

јаничар (јењичар, јени-
чар)
јануар XVII, 11
јањци=јагањци (има и
једн. јањац)
јаох=јаој=јао
јапунце XI, 21
јап в. ар VI, 5
јаребица (јеребица)
јаребичица XI, 4
јарећи XI, 8
јарешце, -ета 2 јд.
јарићи
јарич (биљка) XI, 3
јарки (само одр. вид)
јарух (млади зец)
јарчеви (1 п. мн.) XI, 5
јарчевина
јарчић
јарчји, -ији

јасноћа
 јастучић (јастук дем.)
 јаукати, јаучем XI, 5
 јаучући (3 мн. јаучу:
 јаукати) XI, 5
 јахати, -шем
 јахаћи (јашаћи)
 јахач; -ица
 јачати, -ам
 јачи VIII, 8; XI, 4 (комп.
 од јак)
 јачина
 јачмичак в. јечмичак
 јеванђеље = еванђеље
 V, 11
 Јевдокија (Ев-)
 Јеврејин (Евр-) V, 11
 Јеврем (Јефрем)
 јевтин (јефтин) V, 11
 јевтиноћа (јефт-)
 једампут (једанпут)
 XIII, 1; XVI, 18
 једанаест
 једаред XVI, 18
 јединче
 једначити
 једнолик; -чан, -чна
 једномесечићи

једноничити (једно-
 удити : „једном у
 дану јести“)
 једноћ (једноч покр.)
 једрати, -ам
 једрењача
 јеђење (од јédити)
 Јеђупка покр. (Циганка)
 је-згра XV, 6
 јездити, -им (јездети
 покрај.)
 језичак, -чка
 језичан, -чна XI, 4
 језичац, -чца XI, 4
 језичник, -ица
 језуите XVII, 10
 јејина (јеја) V, 5
 јексер в. ексер
 јектенија (ектенија)
 јектика (јехтика)
 јектичав
 јелек
 јелен-гроб
 јеленче
 Јелеч (место)
 је ли
 Јелин (Елин)
 Јелисије = Јелисеј
 јелћен (елћен)

јемац=јамац
 јемин (заклетва)
 јемство=јамство
 јемчити=јамчити
 јенгеча (енгеча)
 јендек в. хендек
 јењати (ењати)
 јер (-а, -е) II, 3; XVI, 11
 јерарх
 јерес V, 11
 јеретик
 Јерина V, 11
 јерлија (ерлија) V, 11
 Јеролим (-оним)
 јест=јесте 3 л. јд. II, 6
 Јефимија
 јечам, -чма XI, 2
 јечати, -им IV, 5; XI, 4
 јечмичак (јачмичак)
 =чмичак
 -јив (наст.) V, 5
 јоргован, -ана (јергован)
 јоха (јова) VI, 3
 још=јоште II, 3
 југозападни
 Југословенска Акаде-

мија Знаности и Ум-
 јетности XVII, 6
 јужан, -жна (одр. јужни)
 јужнословенски XVI, 14
 јул (месец) XVII, 11
 Јулка VII, 3
 јун (месец)
 јунак, -аче (5 јд.),
 -аци X, 2; X, 4; XI, 5
 јуначан, -чна XI, 4
 јуначина
 јуначити се
 јуначки XIV, 5
 јунаштво XIV, 6
 јунећи
 јунчић (дем. јунац)
 Јупитер XVII, 1
 Јупитеров XVII, 2
 јуришати, -ам=јури-
 шити, -им
 Јутарњи Лист (име
 листу) XVII, 6
 јуфка
 јуха (јува покрај.) VI, 3
 Јухор (план.)
 јуче, јучер

К

к, ка (предлог) II, 7
 -ка (речца) XVI, 1
 кабадахија
 кабао, -бла 3 јд.
 кавгација
 кавжити се
 кавраисати, -шем V, 6
 кад, -а II, 3
 кадагод (некада) и када
 год (сваки пут када)
 кадгод (=некад) и кад
 год (=сваки пут
 кад) XVI, 10
 каде II, 3
 кадијиница (кадини-
 ца) V, 4
 кад-и-кад XVI, 21
 кадински V, 1
 кадиски V, 1
 кадифа
 кад ли
 кадровци XVII, 10
 кажњенички
 казанчић (дем. казан)
 каик V, 10
 каил V, 10
 Каин

каица (украс на глави)
 каиш V, 10
 Кајица (дем. Каја) V, 5
 кај-си-ја XV, 5
 какав, -ква (какови,
 каков)
 какавгод (никакав) а
 какав год (који год,
 ма који)
 какао (обично -каа 2 јд.
 им. м. р.)
 ка-кво-ћа XV, 4
 какигод (никакав) и
 каки год (ма каки)
 како-му-драго и сл.
 каконо XVI, 11
 кал, -ла (као заст.)
 калај; калајисати V, 6
 калан VII, 5 (застарело)
 в. каон
 калуђер XI, 15
 камен (придев) XIV, 1
 Ка-ме-ни-ца XV, 2
 каменчић (дем. камен)
 камење VIII, 1
 камичак (камечак), -чка
 камо ли XVI, 10

камчити
 камџија (канџија)
 канабе (канапе)
 канал, -ски VII, 1
 канда XVI, 7
 кандироце = кандилце
 VII, 3
 канити се, каним се
 канути (капнути)
 канџа (панџа)
 као = ко II, 9
 каон (калан) VII, 5
 капати, капљем, ка-
 пам IX, 8
 капиџија (вратар)
 ка-пља XV, 4
 Каравлах
 Карађорђе XVII, 1
 карактер (характер)
 каранфил, -лић
 Караџић
 Караџићев XVII, 2
 Карл II, 1
 карловачки
 Карловчанин
 картеч
 каруце мн.
 касач

каснети, -им (касни-
 ти) IV, 4
 катихета (катикета)
 каткад XVI, 17
 католици XVII, 10
 католички
 катшто = кашто XII, 3;
 XVI, 17
 каћиперка
 каћун XI, 7
 каћунити се
 каучук
 кафа (кахва, кава)
 кафез (кавез)
 кафтан
 кача (змија)
 качамак, -ака
 Качаник (место)
 качар
 качара (зграда за каце)
 качати, качам (за рибу)
 Качић-Миошић
 качица (дем. каца)
 качка (врста игре)
 качкати, -ам (по блату)
 кашто = катшто XIV, 4
 квартал
 квечати, -чим
 квоцати, -цам (-чем)

квоч-ка XV, 5
 кврчати, -им
 -ке (речца) XVI, 11
 кевтати, кевћем
 кѣзити=кѣсити
 кеисати (кехисати, ки-
 дисати) VI, 8
 кењача (маст на осовини)
 керебечити се
 керче (мали пас)
 кеса (ћеса)
 кесеџија
 кечига XI, 2
 кечити
 кијача (батина; исп.
 заст. „киј“)
 ким, -е II, 4
 кинђурити се XI, 15
 кињити (кинити)
 Кипар II, 1
 кипети, кипим IV, 4
 кирија (ћирија)
 кириџија
 киселити III, 2
 кисео, -ла VII, 4
 кићен, кићење
 кићенка (капа)
 кихавица (кијавица)
 VI, 4

кихати, -хам, -шем (ки-
 јати) VI, 4
 кихнути (кинути) VI, 6
 кичељив (охол)
 кичица XIV, 2
 кичма XI, 2
 кичменица= кичмењача
 (хртењача)
 кишити, -и 3 јд.
 Кладањ, -дња 2 јд.
 кламитати, -ћем, -там
 кланица
 класје VIII, 1
 клати (пређ. несвр. клах
 и кољах)
 клаћење XI, 14
 клачење (од клачи-
 ти) XI, 14
 клăчити (кречити)
 клеветати, -там, -ћем
 Клемансо, Клемансо-а
 XVIII, 7
 кленић=кленчић (дем.
 клен)
 клепати, -пљем, -пам
 клепчица (дем. клепка)
 клећи=клекнути XI, 10
 клечати, -им
 клешта мн. ср.=клеште

мн. ж. р.
 кликнути (клићи), клик-
 нем; кликох, -че XI, 5
 кликтати, кликћем,
 кликћући XI, 9
 клинчаник (пут)
 клинчити, -им (беспо-
 слен стајати)
 клинчић (дем. клинац)
 кличав (просед)
 клокоч (биљка)
 клонпав=клемпав
 клонити се
 клонути
 клупко (клубака 2 п. мн.)
 кљунчић
 кључ XI, 2
 кључати, -ам (врети)
 кључница (кључна
 кост)
 кметство
 кмечати, -им
 кна (боја за косу)
 кнежевски X, 6
 кнежина X, 6
 кнез, кнеже 5 јд. (мн. кне-
 жеви, кнезови) X, 6
 Кнез-Михаилова ул.
 XVII, 7

кнештво
 књѣзити се
 књиговођа
 књижевнички
 књижничар
 ко (тко)
 кобасичар
 кованџија (пчелар)
 ковач
 ковртач
 коврџа=коврча
 коврџаст=коврчаст
 коврџити=коврчити
 коврџица=коврчица
 ковчег
 ког, -а II, 4
 когод (неко) и ко год
 (сваки ко) XVI, 10
 кожух
 козји, -ији VIII, 1
 које за какве... и за
 којекакве XVI, 15
 којекад XVI, 17
 којекава XVI, 15
 којeko (којетко)
 које о чему... и о ко-
 јечему XVI, 15
 којешта XVI, 15
 који, којега II. 10

којигод (некоји) и који
 год (сваки који)
 који-му-драго XVI, 21
 којино XVI, 11
 Коки 3 п. јд. X, 3
 кокошју 6 п. јд. V, 9
 кокошчина X, 7
 колајна
 колац, колца, коца (ко-
 ци, кочеве, колаца)
 VII, 3
 колач
 колачки
 колевци 3 п. јд. X, 3
 колечке мн. (на плугу)
 колиба III, 3
 коликрат (застар.)
 XVI, 18
 колир у ист. говору (не
 колер)
 количак, -чка (дем.
 колик)
 количина
 коловођа
 колчак (закрпа на чак-
 ширама, оделу; муф)
 комад (комат)
 комадић; -ак, -ћка
 комађе (од комад) XI, 16

командант II, 1
 комарча (риба)
 ком, -е, -у II, 4
 комесар
 комисија
 комишати, -ам (кукуруз)
 комовача (ракија)
 комшија
 комшиница
 комшински V, 1
 комшиски V, 1
 Конавока VII, 3
 конавоски (Конавли)
 VII, 6
 коначити
 кондир
 кони заст.=колски
 VII, 5
 конопља ж. јд. (коно-
 пље ж. мн.)
 конопчић (дем. од ко-
 нопац)
 контролисати, -шем
 концерт = -рат
 кончан
 кончати, кончам
 кончић (дем. од конац)
 коњанички
 коњичак, -чка XI, 4

коњухача (кањувача,
 јабука) VI, 3
 коњче
 копач, -ица XI, 3
 копљача (код заставе)
 копнети, копним IV, 2
 копча
 копчати, -ам
 корал, -ски VII, 1
 кораћ (чекић за потки-
 вање коња) XI, 7
 корачај XI, 4
 корачати, -ам
 корачити
 корбач
 коренчић (дем. од
 корен)
 коријен III, 8
 користан, -сна
 корити, пре-, у-; исп.
 укоравати, прекора-
 вати (не -евати!)
 корице (дем. од корито)
 XIV, 2
 корицити
 Корјенићи (крај)
 корјенићски (-ћки) XIV, 8
 корјенчић III, 8
 корњача

кор-па XV, 5
 Корчула (острво)
 косац, кошче 5 п. јд.
 XI, 6; XIII, 2
 косач
 ко-ска XV, 4
 косовић (дем. од кос)
 котао (котла) VII, 2
 котац, коца 2 јд. (за
 јагњад) XIV, 2
 котлац, -лаца 2 јд. (ко-
 талац, -алца, -аоца)
 VII, 2
 котлача (гвозден котао)
 коћење (од котити)
 XI, 14
 коцки 3 п. јд. од
 коцка X, 3
 кочак, -ака=кочина (за
 пилиће, прасад и сл.)
 кочањ, -ања 2 јд. (на пр.
 код купуса)
 кочење (од кочити)
 XI, 14
 кочет (кострет) ж. р.
 кочије мн. ж. (кочија
 јд. ж.)
 кочина (кочет)
 кочити VII, 1; XI, 14

кочић (дем. колац)
 кочоперан, -рна
 кочоперити се
 коцамити (на пр. човек)
 кошић
 коштан (од кост)
 коштица
 коштуњав
 кошћу (6 п. јд. од кост)
 XI, 8
 кошчат
 кошчина (аугм. кост)
 кошчица (дем. кост)
 крављача (музлица)
 крављи
 краден, крадење VIII, 11
 крађа XI, 16
 Крајисава V, 5
 крајичак, -чка
 крајишник XIV, 3
 крајњи (крајни)
 Краљевић Марко, Кра-
 љевић-Марку XVI, 13;
 XVII, 1
 краљичин XI, 4
 Краљ Милутин, Краљ-
 Милутину XVII, 1
 Краљ-Петров XVII, 2
 красноречив

красноречје
 кратковечан, -чна
 краткоћа
 краћати, -ћам (од краћи)
 краћакан, -хна; -ћан, -ана
 краћење (од кратити)
 крачати, -чам (од кратак)
 XI, 14
 крвнички
 крволочан, -чна; крво-
 лочник
 крџолоштво
 крвопролиће
 крвоточина
 кркетати, -ћем
 кремичак, -чка (дем.
 кремен)
 крепкији комп. од кре-
 пак (крепчији, креп-
 чи покр.)
 кретач, -ача (коњ)
 крећем, крећући (од
 кретати) XI, 9
 креч, кречити XI, 2
 крећати, -им IV, 5
 крештати, крештим
 IV, 5
 кржљав=кржав

кривичан, -чна (од
 кривица)
 крижопуће покрај.=
 раскршће
 кријепити III, 8
 криумчар; -ити
 криомице
 криоце, крилце VII, 3
 критериј XVIII, 7
 критериум=критериј
 XVIII, 8
 крити (кри зап. начин,
 кривен и крит)
 кричати и кричити, -им
 VI, 5
 кришчица X, 7
 крјѣпѡст (место и поред
 крѣпѡст у јужн. из-
 говору) III, 8
 крклеисати V, 6
 крмача
 крмећи
 крњѣ комп. од крњ
 кроз, -а II, 7
 кројач
 кроткији комп. од кро-
 так (крочији, крочи
 застар.)
 крочити, -ење

крошто (прилог)
 крсти-куме-дете XVI, 21
 кртичњак
 кружић
 крупнији III, 2
 крупноћа
 крући XI, 8 (комп. од
 крут)
 крух VI, 3
 крушчић (дем. од
 крушац)
 крхак, -хка (крт)
 крхати, крхам
 крхнути (крнути) VI, 6
 крчаг
 крчаник (пут)
 крчати, -им (за звук) IV, 5
 крчевина
 крчилац, -чиоца, -чила-
 ца 2 мн.
 крчити
 крча
 крчмити
 крчумати се (отима-
 ти се)
 крџалија XI, 21
 крштавати, -вам IX, 3
 крштен VIII, 9
 крштење VIII, 10

кршћанин (католик у
 нашем народу)
 кршћах пређ. несвр. (од
 крстити) VIII, 8
 Ксенофонт XVIII, 7
 кћи, кћерка (кћерца
 = ћерка) XI, 7
 куд; -а II, 3
 куда год
 куда-му-драго
 кујунџија
 кукавичји, -чији
 кукавички
 кулача (колиба)
 кулски VII, 6
 кумчад
 кумче
 куњати, -ам IX, 1
 купати, -ам (-љем) IX, 8
 купити, купљах VIII 8
 купљен VIII, 9
 купо-вао (не купова-о)
 XV, 1
 купчев
 курјачић (дем. од
 курјак)
 курјачки

кутијица (кутица) V, 4
 кут-њак XV, 5
 кућа XI, 7
 кућаница (кућница по-
 крај.)
 кућар (одељење у кући)
 кућеван, -вна
 кућерак, -рка (кућица)
 кућетина (аугм. кућа)
 кућица (дем. кућа)
 кућичити
 кућни (кућњи, кутњи)
 XIII, 5
 кухар (кувар) VI, 3
 кухати, -хам (кувати) VI 3
 кухач покрај. = кухар
 кухиња (кујна)
 кучад (штенад)
 куче, -ета 2 јд.
 кучетина (аугм. кучка)
 Кучи (племе)
 кучине мн. ж.
 кучица (дем. кука)
 кучји, -чији
 кучка
 кучница
 кушач

Л

Лабуд (име лађи)

XVII, 1

лављи VIII, 6

лавор (ловор)

лавра

лагахан, -хна

лагачак (дем. од лак)

лађа XI, 15

лажица (покр.: ожица,
жлица, ложица)

лажичица

лажју V, 9; VIII, 1

лак прид.; лакнути
(лахнути)

-лан, -лна (наст. придев-
ски) VII, 5

лани (ономлани)

ланчић (дем. од ланац)

ласичји

ла-сно XV, 4

ласноћа

ла-ста XV, 4

ластавица (-овица)

ластавичји

ластавичњак

ластан, -сна (комп. ла-
шњи, ласнији)

Латинче

лаћати се, -ам се

лаћман

лахки покр. в. лак VI, 7

лахор; -ити

-лац: -оца (наст. имен.
мушког рода) VII, 2

лачан, -чна; лачахан,
-хна

лаштити (лаштен, „гла-
чати“)

лебдети, -им IV, 4

левати, -ам (ливати)

Левач, -вча (крај)

левча

левчић (дем. од левак)

ледити се IV, 3

леђа XI, 15

лежати, -им IV, 5

лежећив

лежећке, -ћки

леја в. леха

лелејати се, -јам се

лелекати, -чем

лелујати се, -јам се

лемезје VIII, 1

лењ (лен)

лењи комп. од лењ (лен)

VIII, 8.

Леополд II, 1

лепеза ж. р. (лепезе

ср. р. : -ета покрај.)

лепиња

лепљење VIII, 10

лепоречив

лепоречица (жена)

лепир (лепир)

леп-ши XV, 5, 8

лесковача (батина)

летење=лећење

летети, -им IV, 4

летио, летјела III, 9

летјети III, 7

летњи

лето XVII, 11

лећајив

леће (лећа) XI, 7

лећи XI, 40

Лех

леха (леја) VI, 4

личити

лечник=лекар

лешће (зб. им. од леска)

ли (видиш ли, знаш ли,

ако ли дође, е да ли

ће моћи) XVI, 10

Ливије XVIII, 7

лијек : љекар III, 5

лиљан

линути

линчовати, -ујем

липаћур (дроњци)

липсавати (липсивати)

IX, 1

липсати, -шем

лисичина

лисичити

лисичица

лисичји, -чији

лиснат XIV, 3

лист II, 1

листак, -ска XIV, 3

лити, лијем (ливен, лит)

лих, лиха, лихо (лијо)

VI, 4

лихва (камата)

лицемерје

личан, -чна

Личанин

личина

личинар

личинаш

личити

лички (од Лика)

личност

личњак покр. (убрус)

лишајив

лишће XIII, 2

ли-шће XV, 4

лишце XIV, 6

ловачки

ловџија

лозовача (вино)

лопати, лочем

ло-ква XV, 4

ломача

лончар

лончина

лончић

лонџа; лонџати, -ам

ло-па-та XV, 2

лоп-та XV, 8

лопух (биљка)

лоћа; лоћка

лоћника XI, 7

лоћкав

лубеничар

лубенични

лубњача (кућа)

лудаја

лудахија (човек)

лудачак, -чка (дем. луд)

лудачина

лудети, -им IV, 2

лужје VIII, 3

Лукиан Мушицки

XVII, 1

луковача

лупати, -ам IX, 6

лупешки XIV, 5

лутеран=лутеровац

лућум (врста лепа)

луцкаст

луч

луча

луче, -ета

Лучиндан

лучити

лучки (прид. од им.

лука)

лучњак

Љ

љубак, комп. љупкији
(заст. љупчији)

љубичица

љубљен VIII, 9, 10

љутић (биљка)

љутски (људски),

XV, 6

љућење

љући комп. од љут
VIII, 8; XI, 8
љуштење (имен. од
љуштити)

љуштити X, 7
љушчица, љуштица
(дем. од љуска)

М

ма XVI, 9
магарећи XI, 8
магарчина
магарчити
магарчић
Маги 3 јд. од Мага
X, 3
ма да, ма ко, ма колико,
ма како и сл. XVI, 9
мађије мн. ж. XI, 15
маечак, -чка
мазан, мазање VIII, 11
мазга (маска), 3 јд.
мазги X, 3; ма-зга
XV, 4
маина (на води)
мајати се, мајем се (за-
државати се)
мајмунчад
мајмунче
мајци 3 јд. од мајка
X, 3
мајчин (мајкин) XI, 4

мајчица
ма како
Македонија=Маће-
донија
мако (којеко, нико) и
ма ко XVI, 9
маковача (пита)
ма колико
малахан, -хна
мали (прид.)
малчице (дем. од малко)
мамити, мамљах
VIII, 8
мамљен, мамљење
VIII, 9, 10
манастир (намастир)
Мара, Мара-а, Мара-у
и сл. XVIII, 7
марва VI, 3, 11
марвинче
Марс XVIII, 8
март II, 1; XVII, 11;
XVIII, 8

Мартин (име мечки)
XVII, 1

маслачак, -чка XI, 4

маст : машћу 6 јд.

VIII, 5; XI, 8

Матица Српска XVII, 6
матичњак

Маћедонија=Македо-
нија

маћеха XI, 7, -еси 3 јд.
X, 2

маћи, макнути, -кнем

мах, маха

маћати, -ам (на пр.
кудељу)

махати, -шем (-хам)

махнит (манити) VI, 6

махнути (манути) VI; 6

маховина

махом (прилог)

махрама (марама) VI, 6

махуна

мач XI, 2

мачад (мачићи)

мачак; маче, -ета

Мачва XI, 2

мачевање

мачји, -ији

мачки 3 јд. X, 3;

мач-ка XV, 8

мачуга

Маџар (Мађар) XI, 23

машта (=којешта,
ништа,) и ма шта
XVI, 9

машћење (од мастити)
VIII, 10

мегдан (мејдан)

медвеђи

медењача

међа XI, 15

међаш

међер

међу XI, 15

међутим (прил.)

мезимац (-нац), -мца

мезимче

мек (мехки покр.) VI, 7;
XIV, 1

мељати, -ам

мењати, -ам IX, 1

мењач; мењачница

мерач

мерачина

меричица (дем. од
мерица)

Меркур (назив преду-
 зећа) XVII, 1
 мерџан XI, 21
 Месец (име звезди)
 месец, месече X, 6; XI, 5
 месечарка IX, 4
 месечев XI, 4
 месечина X, 6
 месечих XI, 4
 месечни XI, 4
 месечник (биљка)
 месечњак XI, 4
 месићски (-ићи) XIV, 8
 местичав
 металан, метална VII, 5
 ме-тла XV, 4
 метох (метех)
 мећа (за стоку)
 мећава XI, 7
 мећајица V, 5
 мећем; мећући од метати
 XI, 9
 Мехадија
 механа
 мехлем (мелем)
 мехур (-ир)
 мечати, -им
 мече, -ета 2 јд.
 мечет (мечит) м. р.

мечити, -им
 мѣчка (муљало)
 мѣчка
 меших (дем. од мех)
 Мијат
 мијех : мјехови III, 5
 Мики 3 јд. од Мика
 X, 3
 милети, милим (гмилети,
 хмилети) IV, 4
 милодух (цвеће) XVI, 12
 милче, -ета 2 јд.
 миљак, 2 јд. миља
 (милаћ, милћа)
 мимоилажење
 мимохоци (мимоходака
 2 мн.) XIV 2.
 минђуше XI, 15
 мио VII, 1, 4
 мирковача (грожђе)
 мирноћа
 мирођија (миродија)
 Мироч XI, 3
 Мирча; Мирче, Мирчета
 мисалан (заст.) VII, 5
 мисао, мишљу VII, 2;
 VIII, 5; XIII, 3; XV, 4
 мисаон, -ни VII, 5
 мисирача (бундева)

мислити, мишљах VIII, 8;

ми-сли-ти XV, 4

мислођин (меслиђен)

митровачки; Митров-
чанин

Митрополит Петар

XVII, 1

Мићан, Мића

мићење (од митити)

Михаило VI, 4

Михат (Михо) в. Мијат

(обичније) VI, 4

михољача (на пр.

крушка)

Михољ дан, о Михољу

дне, о Михољ-дану

XVI, 13

мице ж. мн. (игра)

Мицкевич (пољско пре-

зиме) XVIII, 7

мичући, мичу 3 мн. од

мицати XI, 5

Миџор XVII, 4

мишић

мишићни (од мишић)

мишични (од мишица)

мишји, -ији VIII, 1

мишљење VIII, 10

ми-шо-лов-ка XV, 5

мишћетинка (крушка)

мјера, мјера̃ III, 5

мјесто, мјеста̃ III, 5

мла̃да, 3 јд. млади

младачна крава

младеж (мадеж)

младеначки

младић

младићак, -ћка (дем.

младић)

младичин (од младица)

младунче

млаћ XI, 16

млађаничан, -чна; мла-

ђан, -ана

млађахан, -хна

млаћеница

млаћење VIII, 10; XI, 14

млачење XI, 14

млачина

млачити XI, 14

Млет (острво)

млетачки

млети, мељем, мељах,

мleo, млевен

млећак, -ћка

Млећанин (човек из

Млета)

Млеци (Млетака 2 мн.)

XIV, 2

млеч

млечан, -чна

Млечанин

млечар

млечика

Млечић

мливо (млево)

мнити (млити)

многи (мноштво, мно-
жити и т. д.)

многожичан, -чна

многознали XVI, 14

многопоштовани и

много п... XVI, 14

многогочив

многоцењени и мно-
го ц...

множина (мнозина)

мном, -е II, 4

мноштво XIV, 5

моба VII, 1

могбудем XVI, 19

могућ, -а, -е XI, 7

могућност

могућство XIV, 8

модрети, -им, мо трах
(постајати модар)

модрити (бојити модро),

модрити се (бити

модар) IV, 2, 3

модричаст XI, 4

можда XVI, 7

мо-ждан XV, 4

мозак, -зга

мојега, -му, -м=мога

-му, -м II, 10

мојијех=мојих III, 10

мокраћа

молба VII, 1

молити, мољах VIII, 8

мољење VIII, 10

момачки

момчад

момче

Момчило (-ил)

момчина

момчити се

монарх

монархија

монах, -аха; монахиња

Моравац, Моравче

(5 јд.) X, 6

моравско-вардарски

XVII, 4

морач (биљка)

Морача

Морихово

мостац, мосца XIV, 2
мотичица (дем. мотка)
мотични

мо-три-ти XV, 4

моћ, 6 јдн. моћу VIII, 4;

XI, 7

моћан, -ћна

моћи, могу, можеш, 3

мн. могу, мози, могах

моћи ћу (ја ћу моћи)

Мохач

моча

мочар, мочари

мочаран, -рна

мочарина

мочати, -ам

мочило

мочица

мочисница

мочити

мочица (дем. од мотка)

мочуга

мошти из цркв. јези-
ка (моћи)

мошћење (од мостити)

мравић (дем. мрав)

мравич (трава)

мрчак, -чка 2 јд. X, 5

мрачити

мрвичак, -чка 2 јд. (мр-
вичку прил.)

Мрђен (м. име)

мрети (мрех, мро, мрла)

мрешћење (од мрести-
ти се)

мрзети, -им (мрзити),

мрзећи IV, 4

мрк (комп. мркији, мрчи
заст.)

мркнути (мрћи), мркнем
(мрчем заст.)

мркожути XVI, 14

Мркопаљ, -пља 2 јдн.

мрнар=морнар

мрнциати XI, 21

Мрњавчевић

мртвац, -аца

мртвачки

мрча

мрчаљ, -аља (коњ)

мрчан, мрчна

мрчати, -им IV, 5

мрчити

мудричина

муезин (мујезин)

мужача

музен, музење (од мусти,

музем)
 мукајет (мукает)
 муо, мула (на мору)
 мурећеп (-еф)
 муслимани XVII, 10
 мустаћ
 мутавџија
 мутити, мућах VIII, 8;
 XI, 9
 мутљаг
 мућак, -ћка
 мућење (од мутити)
 мућкати XI, 14
 мућурла
 муфте (мукте покр.)
 муха (мува) VI, 3

-н, -на (речца) XVI, 11
 набављач
 набахивати, -хујем
 набахнути, -хнем
 набијач
 набрчати, -им
 набрчити (точак)
 набубрети, -им (набу-
 рити)
 набућити се

Мухамед
 мухар
 мухаџир
 мухур=мур VI, 5
 мучан, -чна
 мучати, -им в. ћутати IV 5
 мучен VIII, 9
 мученик; -ица
 мученички
 мучење VIII, 10
 мучити, мучах VIII, 8;
 X, 5
 мучкати (ућуткивати)
 XI, 14
 мучке, -чки
 муч-њак XV, 5

Н

набухнути, набухас,
 -хла
 навађати (од навадити)
 навађати (застар.од на-
 водити)
 навака (нафака)
 навек XVI, 4
 навече, навечер
 навешћивати, -ћујем
 (јављај)

навидети се, -им се
 (живети у љубави)
 навиљчити
 навићи, -икнути, -кнем
 навичај
 навлачак, -чка
 навлаш
 наврети, наврем, наврѐ
 (навалити)
 наврх
 нагао, -гла
 наглашавати, -ам==на-
 глашивати, -ујем IX, 2
 наглух (наглув)
 натлухо (-уво) XVI, 6
 наговештавати, -авам
 ==наговешћивати,
 -ујем IX, 3
 нагоре
 награисати, -шем
 нагребати, -ам
 над, -а II, 7
 надалеко XVI, 6
 надахнути (наданути)
 VI, 6
 надахнуће
 надвишивати, -шујем
 ==шавати, -шавам IX, 2
 наденути==надести==на-

дети, наденем, надео
 ==наденуо, надевен==
 наденут
 надесно XVI, 6
 наджети
 надживети, -им
 над-жње-ти XV, 7
 надићи, -игнути, -игнем
 над-ја-ча-ти, надјачава-
 ти, -ам XI, 20; XV, 7
 надјечати, -им
 надјуначити се
 над-мем XV, 5
 наднети, наднесем, над-
 нео, наднела
 надничар
 надничити
 надно
 надолети, надолим
 надомак (предл.)
 надрети, надрем, надрѐ,
 надрт
 надути, надмем, на-
 дувен, надут
 нађикати, -ам
 нажао (прил.)
 наживичити
 нажимати, -ам (на-
 жимљем)

назадачке
 назалуд
 назарени XVII, 10
 назебао, -бли ж. р.=
 назеб ж.; назеба ж.
 назелено
 на-зло-брз
 назначивати, -ујем=
 -авати, -авам
 назовибрат
 назрети, назрем, назрео
 наизмаку, наизмак
 наизменце
 наиме
 наискап
 наићи, наиђем
 нај (речца) XVI, 1; XVI, 11
 најбољи XVI, 11
 највећма XVI, 11
 најволети IV, 4; XVI, 11
 наједампут
 наједаред
 наједнако XVI, 6
 најјачи XIV, 1
 најјуначнији XIV, 1
 најлепши XVI, 11
 нај-о-да-ни-ји XV, 7
 најпосле
 наканити се

најуче
 накнађивати, -ујем=
 накнађавати, -авам
 IX, 2
 крај XVI, 3
 накриво XVI, 6
 накричити
 накркаче
 накутра
 налевати=наливати, -ам
 налево XVI, 6
 налеђашке (прил.)
 налећке XII, 2
 налик XVI, 4
 наличје
 нама II, 5
 намах
 наменити, -им
 намеравати, -вам
 наместо (предл.)
 намештати, -ам IX, 3
 намештен VIII, 9
 намигивати, -ујем IX, 1
 намишљати, -ам IX, 2
 намлечак, намлечка
 нанизбрдо
 наново XVI, 6
 на њ
 наоклис

наоколо XVI, 6
 наопако XVI, 6
 наопачке
 наочари ж. р. (наочали)
 наочи (предл. и прил.)
 наочиглед XVI, 4
 наочиглеце
 наочит
 наочњаци
 напамет XVI, 4
 напијач
 наплаћивати, -ујем
 наподногу
 напокон
 наполе
 Наполеонов XVII, 3
 наполеонски XVII, 3
 наполичар
 напоље (прил.) XVI, 1
 напомол
 напоредо
 напосе XVI, 5
 напразно XVI, 6
 напредак, напреци XIV, 2
 напремасе XVI, 5
 напрећи, напрегнути
 XI, 10
 напречац
 напотив

напрстак, -ска XIV, 3
 напрћити (усне) XI, 14
 напрчити се XI, 14
 напршче
 напућити се XI, 14
 напуштати, -ам IX, 3
 нараздалеко
 наранча (наранџа) XI, 2
 нарасти, нарастем (на-
 растао, нарасла не
 треба мењати са на-
 растити у значењу
 спарити)
 нард II, 1; нарада 2
 мн. II, 2
 наредко
 наречје
 нарикача
 нарнути 1, 4
 народан, -дна
 нарочит XI, 4
 наруч ж. р.
 наручај
 наручан, -чна
 наручивати, -ујем
 наручити
 на-ру-чје XV, 4
 наруџбина XI, 22
 насађивати, -ујем

насамо XVI, 6
 насе
 населан, населни VII, 5
 насељавати, -ам=насе-
 љивати, -ујем IX, 2
 насеон, -ни VII, 5
 насеоски, населски
 VII, 6
 насилаи, -лна VII, 5
 насилнички
 насићивати, -ујем=на-
 сићавати, -авам IX, 2
 наскоро XVI, 6
 наслађивати се, -ујем се
 =наслађавати се,
 -авам се
 наслањати, -ам (насло-
 њати)
 наслеђе
 наслеђивати, -ујем
 наслетство (наследство)
 наслоњача
 наслућивати, -ујем
 насмехивати се, -ху-
 јем се
 насмехнути се (насме-
 нути се) VI, 6
 наспети, -ем, -еју 3 мн.
 наспрам XVI, 3

насред XVI, 3
 насртач
 насрчити се
 настрети (настро, на-
 стрла)
 насупрот XVI, 3
 насусрет
 насухо (насуво) XVI, 6
 натајно
 натакнути (натнути)
 натанчити
 натегац; -ача
 натенани, -не (натенану)
 натикача
 натицати се, -ичем се
 наткучити се, наткучи-
 вати се, -ујем се
 натопрчити се
 натраг XVI, 4
 натрчавати, -вам
 натстрешница (надс-)
 натчовечан, -чна
 наћве (наћви покр.)
 XI, 7
 наћулити (уши)=наћу-
 љити
 наудити VI, 8
 наузначице
 научењак, научник

нахвалице (навалице)
 нахерити
 нахеро
 нахија
 нахиљивати, -љујем
 IX, 2
 наход
 нахранка (девојка)
 нација V, 5
 националан V, 10
 начелник
 начело
 начети, начнем
 начетити се
 начечити се
 начешћивати, -ујем (од
 начестити) IX, 3
 начин
 на́чињати, -њем (исп.
 начи́њати, начи́њам)
 начичкати, -чкам
 начкати, начкати (на-
 трпати)
 наџак XI, 21
 наште (срца, наташте
 покр.) XVI, 1
 не XVI, 10
 небран XVI, 10
 небраћа

небројен XVI, 10
 неваљалац, -алца VII, 2
 неваљалство VII, 3
 неваљао XVI, 10
 невернички
 неверовање
 невесео
 невиђен XVI, 10
 невољнички
 невреме
 нега
 негда XVI, 10
 негде XVI, 10
 него ли XVI, 10
 недавно XVI, 10
 недалеко XVI, 10
 недаћа
 недела XVI, 10
 недеља XVII, 11
 недјеља, нѣдјѣља III, 5
 недокучљив
 недоношче, -ета
 недостати, -станем
 XVI, 10
 недруг
 незаборављив
 независан XVI, 3
 не-за-ја-жљив XV, 4
 незаменљив

незнан
 незрео
 неизлечив
 неимар
 неискићен XVI, 10
 неисцрпљив == не-
 исцрпан
 нејач
 нејачак, -чка
 нек, -а II, 3
 некакав III, 3
 некако XVI, 10
 неки III, 3
 некићен XVI, 10
 некто ли XVI, 10
 неко XVI, 10
 неколика (мање од пет)
 за муш. и средњи род,
 а неколике за ж. род;
 неколико (више од
 четири)
 неколико XVI, 10
 неколицина (неколи-
 циња)
 некуд, некуда
 нељуди XVI, 10
 немам, немаш и т. д.
 XVI, 10
 Немачка

немачки XVII, 10
 немети, немим IV, 2
 немио XVI, 10
 немогућ
 немој и т. д. XVI, 10
 немоћ ж. р.
 немоћан, -ћна
 немоћи, немогу (боло-
 вати)
 немоћник; -ица
 немушти (језик)
 Немци XVII, 8
 немчити
 неограничен
 неодољив
 непажљив
 неписан XVI, 10
 непогрешив
 непомичан, -чна
 непоправљив
 непоречан, -чна; непо-
 речив
 непорочан, -чна
 Непот XVIII, 7
 неправда
 непраг XVI, 10
 непрегледан, -дна
 непрелазан. -зна

непријатељ; -ски XVI, 10
 непце ср., непца мн.,
 небаца 2 мн.,
 непчан, -на
 неразумљив
 неранча в. наранча
 Неретљанин
 несебичан, -чна
 несечен XVI, 10
 несрећа; несрећан, -ћна
 нестајати
 нестати XVI, 10
 несумњив
 нетесан
 нетресен XVI, 10
 нећа
 нећак, -ака XI, 7
 нећати, -ам, нећкати, -ам
 нећу, нећеш и т. д.
 XVI, 10
 неумољив
 неупотребљив
 неуспех
 неустрашив
 нехај; -ан, -јна
 нехар, нехаран, -арна
 покр.
 нехатан, -тна
 нехотичан, -чна

нехришћански XVI, 10
 нечастиви
 нечесов (покрај.)
 нечији V, 7
 нечист
 нечистоћа
 нечовек XVI, 10
 нечовечан, -чна
 нечовечност
 нечувен
 ни XVI, 10
 ниво, ниво-а XVIII, 7
 ниг-де XV, 8; XVI, 10
 низ, -а II, 7
 ни за што
 низбрдо XVI, 1
 није : нијесам III, 9
 ниједан
 никакав XVI, 10
 никако XVI, 10
 нико XVI, 10
 никоговић
 никоји XVI, 10
 Никољ дан, о Никољ-
 дану, од Никоља дне
 или од Никољ-дана
 никшићски (никшић-
 ки) XIV, 8
 нимало XVI, 10

ни од једнога
 ни од кога
 нисам III, 2
 нити XVI, 11
 нитковић
 нићи (никнути), никнем
 XI, 10
 ничесов (покрај.)
 ничији V, 7
 ничице
 ничке, -чки (покрај.)
 нишанција
 ништа XVI, 10
 -но (речца) XVI, 11
 Нова година XVII, 8
 новине мн. ж. (дневни
 лист)
 Нови Сад XVII, 4
 Новобрђанин
 новодобивен
 новорођенче
 Новосађанин
 новосатски (-адски)
 XVI, 14
 новчан
 новчине (аугм.)
 новчић

ногачи (ногари)
 ножак, ношка XII, 2
 ноздра=ноздрва
 нози 3 јд. од нога X, 2
 нојца (у песн. јез.)
 XIII, 6; XIV, 7
 нокат, -кта II, 1
 носати, -ам IX, 6
 носач
 носећ XI, 7
 носилац, -иоца, -илаца
 носио V, 10
 носити, ношах VIII, 8
 ноћ, ноћу V, 9
 ноћас
 ноћивати, -ујем
 ноћиште
 ноћни (нотњи)
 ноћурак, -урка покр.
 (цвет)
 ноћца XIII, 6, 7
 ношен, ношење
 VIII, 9, 10
 нуђење (од нудити)
 нужан, -жна XIV, 3
 нунциј, нунције XVIII, 7

Њ

Њ. Величанство

XVII, 15

Његова Светост

XVII, 15

њезин=њен

њим, -е II, 4

њима II, 5

њихан, њихна (њин,
њина)њихати, -хам, -шем
(нихати)

њихов, -ова

њиштати, -им IV, 5

њојзи XVI, 11

О

о (наставак прошастог
придева: видео, но-
сио, могао, умео, пу-
товао и сл.) VII, 2оба (м. и ср.) непром.,
обе (обеју, обема)

ж. р.

обавештавати, -шћивати

обагњити, -гњим,

-гњијем

обадва, обадве XVI, 18

обадверучке

обадвоје XVI, 18

обамирати, -ем

обамрети, обамрем (обу-
мрети покрај.) II, 8

обао, обал, обла VII, 4

обацети, обапнем

обарати, -ам IX, 2

обарача

обасути, обаспем II, 8

обашав, обашва им.

обвеселити (овеселити,
обеселити заст.)

обдан XVI, 4

обеђивати, -ујем

о-без-бе-ди-ти XV, 7

обезочити

оберучке

обесити

обестан, -сна XIV, 3

обесценити

обећавати, -авам

обећати, -ам

обикнути=обићи

обилан, -лни VII, 6

обиња (покр.) VI, 8
 обирач
 обиснути, обиснем
 обитељ, 6 јд. обитељу V 9
 обичај XI, 4
 обичан, -чна
 објашњење (од објаснити)
 објекат, -кта
 Обла Глава XVII, 4
 обладати=овладати
 облачак, -чка
 облачан, -чна
 облачина
 облачити
 Облачић XI, 4
 облепљивати, -ујем
 облић (грашак)
 обличивати, -ујем
 обличити
 обличје XI, 4
 обличке
 облоглавски XVII, 4, 5
 облуже XI, 14
 облучац, -чца
 облучје XI, 14
 обнављати, -ам
 обневидети, -им
 обноћ XVI, 4

обобаћавати, -вам=обогаћивати, -ујем
 обоје (обога, обојега)
 обојчић
 обоци (ободаца 2 мн.)
 XIV, 2
 обраћивати, -ујем
 ображђивање; -ивати, -жђујем IX, 3
 обрамњача
 обраница (обрамница, обрамица)
 обраћати, -ам
 обрачунавати, -вам
 обрашчић (дем. од образ)
 обрвати, -вем (-вам)
 обређивати, -ђујем
 обрезивати, -зујем
 обрезивач
 обрети (обрести), обрестем (обрим се)
 обричити
 обросети, -им IV, 2
 обруч
 обручити
 обручје VIII, 2
 обршћен VIII, 9
 обуваћи XI, 7

обудовети, -им IV, 2
 обућа XI, 8
 обући XI, 10
 обучавати, -вам
 овдека XVI, 11
 овден, -на XVI, 11
 оветшати, -ам (одело
 и сл.)
 Овидије XVIII, 7
 овим, -а II, 5
 овлаисати V, 6
 овлаш XVI, 1
 овлашћење (овлаштење)
 овлашћивати, -шћујем
 овнећи = овнујски
 оволикачки
 оволихни (покрај.)=
 оволишни
 оволички
 ов-са XV, 5
 овчар
 овчевина
 овчеполски XVII, 4
 овчији, овчји
 овчица
 Огањ (назив предузећа)
 XVII, 1
 оглати, оглам покр.
 =огледати

оглашавати, -ам=огла-
 шивати, -ујем IX, 2
 оглухнути (оглунути)
 VI, 6
 огњан=огњен
 оголети, -им IV, 2
 оголити (учинити
 голим)
 огорчавати, -вам =о-
 горчивати, -ујем
 ограђивати, -ујем
 ограисати, -шем V, 6
 ограничавати, -вам=
 ограничивати, -ујем
 огревати, -вам
 огрончати се
 огртач
 огрубети, -им
 огушавати, -им (постати
 гушав) IV, 3
 од, -а II, 7
 одавно, -на XVI, 6
 одадрети, одадрем
 (одадро, одадрла)
 одазвати, одзвати, ода-
 зовем, одзовем II, 8
 одајачити в. одалачити
 одакле (окле) XVI, 1
 одалачити

оданле XVI, 1
одапрети, одапрем
(одапро 1, 4)
одасвуда XVI, 6
одатле
одација
одбећи, одбегнем
одблесак, -ска
одвађати, -ђам
одвећ, одвеће
одвићи (одвикнути),
одвикнем
одвише XVI, 6
одвртати, одврћем
одељење VIII, 10
одељивати, -ујем
оденути (одети, одести),
оденем, одевен
одерати, одерем (одре-
ти, одрем заст.)
одервечити се
одећа
одискона
одиста
одићи, одиђем, -идем
(вода)
одјако XVI, 6
одједном
Одјек (име листа) XVII, 1

Одјеков XVII, 2
одјурити XI, 20
одлакнути, одлахнути
(одланути) VI, 7
одлепљивати, -пљујем
одликовати, одликујем
одличан, -чна
одличје
одлучан -чна
одлучивати, -чујем
одлучити
одмах XVI, 1, 4
одменити, -им
одметнички
одовуд (одуд)
одојче
одолети, -им
одомаћити се
одонуд, -а
одрађивати, -ђујем
одређивати, -ђујем
одроњавати, -вам IX, 1
од „тада“ XVI, 6
одувек
од-у-ла-ри-ти XV, 7
одучавати, -вам
ожалошћен VIII, 9
ожедњати, -ам=ожедне-
ти, -им

оживети, -им IV, 4
 оживити, -им (учинити
 живим) IV, 2
 оживљавати, -љавам=
 оживљивати, -љујем
 IX, 2
 озго XIV, 5
 оздо XIV, 4
 озебао VII, 4
 озлеђивати, -ђујем (од
 озледити)
 означавати, -вам=озна-
 чивати, -ујем
 озринићски (-ћки)
 XIV, 8
 ојаричати се, -ам се
 окагача
 окајмачити
 оканити се, -ним се
 оканчина
 окачењак, -ака 2 јд.
 околни VII, 5
 окорети, -им, окорео
 IV, 2
 окорјети III, 8
 окриље VIII, 4
 окрућати, -ам (од крут)
 олакшати (об-)
 олакшица (об-)

олењити се (облени-
 ти се)
 олепљивати, -пљујем
 О-ли-ве-ра XV, 2
 оличавати, -вам
 омаја VI, 8
 оматорети, -им
 омеђак, -ћка XII, 2
 ометати, -ам
 омитети, -им (постати
 мио) IV, 2
 омитити (учинити што
 милим) IV, 2
 Омишаљ, -шља
 омледнети, -им (омр-
 шавети) IV, 2
 омогућити
 омрћи (омркнути),
 омркнем
 омршавети, -им IV, 2
 омудрати, -ам=омудре-
 ти, -им (постати мудар)
 омућине (вина)
 омућити се (покрај.)
 омча
 омчит (стрменит)
 -он, -она (наст. прид.)
 VII, 5
 ондај покр. XVI, 11

ондашњи
 онемети, -им (обнеме-
 ти, -им)
 онемоћати, -ам
 оним, -а II, 5
 оних (Опуч, опух)
 -оница (наст. именички:
 перионица, учионица
 и сл.) VII, 2
 оновечери (прил.)
 оновчити се
 оноликачки
 ономадашњи
 ономадне
 ономлани
 Оно ће јарко сунце то
 проказати! (назив бро-
 шуре) XVII, 7
 ончас (прил.)
 опадач
 опак (комп. опакији и
 опачији заст.)
 опаметити IV, 2;
 —се IV, 3
 опамећивати, -ћујем
 опанчар
 опанчић
 опаучити
 опах (покр.)

опахати, -шем (-хам)
 VI, 4
 опахнути VI, 6
 опачити се (од опак,
 наopak)
 оперјајити V, 5
 опирњача
 опкорачавати, -авам=
 опкорачивати, -чујем
 опкорачити
 оплаћивати, -ћујем (од
 оплата)
 оплачина
 оплећак, -ћка
 оплеће
 оподојчити (на пр. овцу)
 опразнети, -им (постати
 сиромаш) IV, 2
 опразнити (учинити
 празним) III, 2
 опрегача=опрегљача
 опрхнути, -хнем (вели
 се кад мраз опали;
 покрај.)
 оптерећивати, -ћујем=
 оптерећавати, -вам
 оптицати, -чем
 оптрачавати, -вам

оптрачити (од трака)
 оптрчавати, -вам
 опћенит=општи
 опћи=општи XI, 13
 опћина=општина
 опћити=општити
 опуномоћити
 опустети, опустим (поставити пуст) IV, 2
 опустити (учинити пустим)
 опчинити, -им
 опчињавати, -вам
 општи=опћи XI, 13
 општина=опћина XI, 13
 општина београдска XVII, 6
 Општина Града Београда (име установи) XVII, 6
 Општина=Општина Града Београда XVII, 6
 орао VII, 2
 орати, орем IX, 8
 ораћи
 орах, мн. ораси, ораха, орахе, орасима
 орач; -ица

орачки
 Орашје VIII, 3
 орашчић (дем. од орах)
 орићак, -ћка (код плуга)
 орошавати, -вам IV, 2
 ортачити
 ортачки
 оруђе XI, 15
 оружје VIII, 1
 о-ру-жје XV, 4
 оружнети, -им (поставити ружан) IV, 2
 осамнаест
 осванути, -нем
 освећивати, -ујем
 освештати, -ам (цркву)
 осем (сем)=осим
 осећај XI, 9
 осећање; -ати, -ам
 осечак, -чка
 Осечанин
 осечки
 Осечкиња
 оссион, -ни VII, 5
 осипача (лоза)
 осиромашити IV, 5
 осиротети, -им IV, 2
 -оски од -лски код придева VII, 6

оскудевати, -вам
 оскупети, -им IV, 2
 ослачати, -ам
 ослачити се
 ослепети, -им (постати
 слеп) IV, 2
 ослепити (учинити сле-
 пим) IV, 2
 ослепљивати, -ујем (од
 ослепити)
 Ослобођење (име лађи)
 XVII, 1
 ослухивати, -хујем=о-
 слушкивати, -шкујем
 IX, 1
 осмачка (буре)
 осмевати, -ам VI, 3
 осмех VI, 4
 осмехнути се (осмену-
 ти се) VI, 6
 осмочити се
 оснивач
 осочан, -чна=сочан, -чна
 оспичав
 Остојић
 остраг XVI, 4
 осудити=отсудити
 осуђеник
 осуђивати, -ђујем IX, 2

отада XVI, 6
 отанчавати, -вам
 отанчати, -ам
 отац, оца, оче, очеви
 XIV, 2
 отачанство заст. (ота-
 чство заст.)
 отаџбеник (домородац)
 отварати, -ам (отворати)
 о-те-ти XV, 7
 отећи, отечем
 отешњати, -ам
 отешчати, -ам
 отимач
 отимачина
 отирач
 отићи, одем отидем,
 XI, 10
 откад XVI, 6
 откако XVI, 6
 откључавати, -вам
 откључати, -ам
 откопчавати, -вам
 откопчати, -ам
 откриће
 откуд XVI, 6
 отмен
 отмичар
 отоич, отоичке

оточанин
 Оточац, -чца
 оточић
 отпечаћивати, -ћујем=
 -ћавати, -ћавам
 отпирлати, -лам = от-
 пирјати
 отплѣвати, отплѣвам
 отпрве
 отпре XVI, 6
 отпређе
 отрежњавати се, -жња-
 вам се (од отрезнити се)
 отсад (одсад) XVI, 6
 отсвуда (одсвуда) XVI, 6
 отсек (одсек)
 отсећи (одсећи) XVI, 4
 отсецати, -ам (одсецати)
 отсјајивати, отсјају-
 јем (одсјај-) V, 5
 отскора, -о (одскора)
 XVI, 6
 отскочити (одско-)
 отскочке (одско-)
 отсуство (одсу-) XII, 3
 отћушнути
 отуда XVI, 6
 отуђивати, -ђујем=
 -ђавати, -ђавам

отурпеисати, -шем
 отхранити
 отхрањивати, -њујем
 отчас
 отчепљавати, -вам
 (боцу)
 отчинити (од „од“ и
 „чинити“ ослободити
 од чини)
 отшетати, -там, -ћем
 XII, 3
 отштетити
 оћуткивати, -ујем
 охол
 Охритско (-идско) Је-
 зеро XVII, 4, 5
 охронити, -нем
 оцат, оцта покрај.
 оцеви=очеви (оци)
 оцеђивати, -ујем
 оцењивати, -њујем
 оцењивач
 оцеубица (оцоубица)
 очађити (очадити)
 очајавати, -вам
 очајање
 очали (покрај.)
 очари
 очев XIV, 2

очевидац, -ица 2 јд.
 очевидни
 очевина
 очекивати, -кујем
 очемерити се
 оченаш XVI, 12
 очепити
 очепљивати, -пљујем
 (кога)
 очехнути (оченути) VI, 6
 очигледан, -дна
 очимити (од очим)

очин
 очинство
 очињи (обичније: очњи)
 очит
 очишћати, -шћам
 очишћење (од очистити)
 очњак (зуб), -ака
 очух, -а
 оцак, оцачар
 о-штро XV, 6
 оштроконђа
 ошце=окце (очце заст.)

П

павечера (покрај.)
 Павле Раденовић
 XVII, 1
 павлићанин
 падавичав XI, 4
 па-жња XV, 4
 пазухо (пазуха)
 Пај-си-је XV, 5
 пак, -а II, 3
 пакао, -кла VII, 2
 паколеч покр. (зеље)
 пакостан, -сна XIV, 3
 пакрачки
 Палада XVIII, 7
 паланачки

паланчанин
 палац, -лца (паоци у
 точку) VII, 3
 палата (палача)
 палучак, -чка (поред
 воде)
 памучан, -чна
 памтивек XIII, 1
 памћен, памћење
 панађур XI, 15
 пано XVI, 11
 панча, панџа=канџа
 паоци (у точку) VII, 3
 паочити
 папрат ж.

паприти, папрах VIII, 8
 папрчак покр. (преч-
 њак)
 папуча
 Параћин
 параџик (пређе)
 парипче
 парничар
 паројчити се (код
 пчела)
 парох; парохија
 парче, -ета
 пасаћи (на пр. земља;
 каиш)
 пасји VIII, 1
 паћи (паднути), паднем
 (падох, паднух, пао,
 па(д)нуо, павши, па-
 давши, паднувши)
 пастирче
 пасторче
 пастух (пастув) VI, 3
 пасха, 3 јд. пасхи X, 3
 Патам II, 1
 патент II, 1
 патлицан
 патриарх, 2 мн. -раха II, 2
 патриаршија
 паунче

паучина
 паучити се
 паучљив
 пахати, па̋хѣм (н.пр.
 хлеб); па̋хати, -хам
 пацов (парцов)
 пачати се, -ам се
 паче, -ета
 па̋че мн. ж. (питије)
 пачисти (прид.)
 пачићи
 пашеног (пашанац)
 пашћу (буд. време од
 пасти) XIV, 2
 пашче, -ета
 певаћемо, ми ћемо пе-
 вати XVI, 19
 певач
 педесет XVI, 1
 пенџер
 пепео, -ела
 перајица V, 5
 пергамент
 период
 Персија
 перчин
 песнички
 песништво
 петак, -тка XVII, 11

Петар II, 1
 Петар Први XVII, 1
 пѣти, појем (пѣм), по-
 јах, пех
 петлић
 петнаест
 петоро (петеро покрај.)
 петровача
 Петров дан=Петров-
 дан XVII, 8
 петровдански XVII, 9
 Petrović XVIII, 10
 пећ, 6 јд. пећу XI, 7
 пећар
 пећи (печем, пекох : пе-
 че, печен XI, 5; X, 4;
 пеци, пецијах XI, 10;
 X, 2; III, 2)
 пећи ћу=ја ћу пећи
 XVI, 19
 пећски (пећки) XIV, 8
 пехар
 пехнути покрај. (исп.
 пехати, пехња — из-
 дисати, тешко ди-
 сање)
 пециво
 пѣча; печица
 печат

печеница
 печење XI, 4
 пѣчити (печнути)
 печки од Пек
 печурка XI, 2
 Печух=Печуј; прид. увек
 печујски; имен. Пе-
 чујац
 пешачити
 пешачки
 пешчан, -ана
 пешчара
 пи (пиј) V, 8
 пиаца
 пијан (пјан)
 пијанчити
 пилећи
 пилићи XI, 7
 пиличји (од пилица)
 пилични, пиличник
 (ниједан)
 пиринач, -нча
 пирлати (пирјати)
 писан, писање VIII, 11
 писарчић (дем. писар)
 писати, пишем XI, 8
 писаћи
 писаћу (=ја ћу писати)
 питао (пито) II, 9

питомачки
 пића покрај. XI, 8
 Пићан, -ћна (место у
 Истри)
 пиће
 пишчев
 плавети, плавим (поста-
 јати плав) IV, 2
 плаветникаст = плавет-
 њикаст
 плаветнити се (бити
 плаветан) IV, 2
 плавити (чинити пла-
 вим) IV, 2
 плавити се (бити, изгле-
 дати плав) IV, 3
 пламенчић (дем. пламен)
 пламењача
 пламечак, -чка = плами-
 чак, -чка XI, 4
 пламтети, -им, пламћах
 IV, 4; XI, 9
 пламћење
 плато, плато-а XVIII, 7
 плаћа („плата“) XI, 8
 плаћати IX, 2; XI, 9
 плаћеник
 плах прид.
 плач

плачка
 плачко (дете)
 плашљив (плашив)
 плашт II, 1
 плашће (од пласт)
 плашћење (од пластити)
 плевити, -им = плети,
 плевем
 Плев-на XV, 5
 племић
 плесан, 6 јд. плешњу
 VIII, 5; XIII, 3
 плетен, плетење VIII, 11
 плетивача (корпа, кеса
 за плетиво)
 плетијах III, 2
 плетића (игла) XI, 7
 плећ, плећи (код пла-
 нине)
 плећа мн. ср. = плећи
 мн. ж. (исп. плеће јд.
 ср.) XI, 7
 плећат
 плећаш (грах)
 плећка
 плешћу = ја ћу плести
 XVI, 19
 пливач
 плићак, 2 јд. -ака

плићи (комп. од плитак) XI, 8
 пличина (од плитак)
 плоча
 плочник
 плућа
 пљачка
 пљачкати, -ам
 пљосан, -сна (плосан, -сна)
 пљоска (поска)
 пљоснат (поснат)
 пљувачка
 пљувачница
 пљуштати, -им IV, 5
 по (дистрибутивно) XVI, 16
 по (половина)
 поасити се (похасити се) VI, 8
 побачке (ићи)
 побацивати, -цујем IX, 4
 побеђивати, -ђујем
 побећи, побегнем
 поближе XVI, 6
 поблизу
 поболети се (исп. боли ме — схваћено као прелазно) IV, 4

побочке
 По-бра-тим-ство XV, 6
 побрђе XI, 16
 побуђивати, -ђујем
 поваздан XVI, 6
 повезача (махрама и сл.)
 поверавати, -вам
 поверилац, -иоца, -илаца 2 мн. VII, 2
 по-ве-смо XV, 4
 повећавати, -вам
 повећати
 повећи
 повилети, повилим (постати као вила) IV, 2
 повишивати, -шујем==
 повишавати, -ам IX, 2
 повлађивати, -ђујем
 подвлачак, -чка
 повратич (трава) XI, 3
 повраћај XI, 9
 повређивати, -ђујем (од повредити)
 поврће XI, 8
 погађач
 погача
 по гдекоји
 погибао, погигли ж.

поглукнути (погложу-
ти) VI, 6
погорелац, -елца (-еоца)
поготову XVI, 5
погранични
погрјешка III, 8
под, -а II, 7
подадрети (подрети),
подадрем, подадро
подбадач
подбијач
подбочити
подбухнути, подбухнем
(-хнуо, подбуо)
подвезача
подвече, подвечер
(прил.)
Под Гором (назив се-
ла) XVII, 4
подгревати, -евам IX, 7
подгризати, -изам
подићи (подаћи заст.)
подлогач покр. (под-
лога)
подмињивати, -ћујем
подмлађивати се, -ћу-
јем се
подмошћавати, -авам
IX, 3 = -шћивати, -ујем

поднети, -сем, поднео,
поднесав, -вши, по-
днесен
подобрити се (бити ко-
ме добар) III, 3
подобро XVI, 6
подоштравати, -вам (по-
даштраати заст. IX, 3)
подрети (подро, подрт)
= подерати
Подримље (од Дрим)
Подриње (од Дрина)
подручје
подручни
подручник
Под Седлом (назив
места) XVII, 4
подуврети, -врем, -вро
(полугом)
подугачак, -чка
подупирач
подупрети, -рем, -про,
-прт
позадуго XVI, 6
позивач
позлаћивати, -ћујем
позлећивати, позлећу-
јем IX, 2

познавати (трајно), по-
знајем (не познам!)
познати, познам (сврш.
глагол.)

поиздаље XVI, 6

поизразболевати се,
-левамо се IX, 7

поимати, -мам, -мљем
(покр.)

појач (покрај.)

показивати, -зујем IX 1

покаскивати, -скујем IX 1

покичељати се, -ам се
паклечке (ићи)

поклич

по који

покраћивати, -ћујем (од
пократити)

покривач

покућар

покуће V, 9; VIII, 4

покућство XIV, 8

полагивати, -ујем IX, 1

полеђина

поливаћи = полеваћи

полић XI, 7

паловаче, -ета

Поломље VIII, 6

полудети. -им IV, 2

полунезависан
получити (заст.)

помагач

помало XVI, 6

помаљати, -љам IX, 1

помаћарити

поменути, -нем

помијерати III, 6

помичан, -чна

помишљати IX, 1, 2

помодрети, -им

Поморавље XVII, 4

По-мо-ра-вље XV, 4

поморавски XVII, 5

помоћ

помоћи, -жем, -гнем

помоћни

помоћник

помоћу V, 9

помрчати, -им

помрчина

помрчити (од мрчити)

помучан, -чна

по-на-вља XV, 4

понајбоље XVI, 16

понајвише XVI, 6, 16

понедељак XVII, 11

понемчивати, -чујем

= -чавати, -чавам

пониже XVI, 6
 поноћ (поноћи) XVI, 12
 поноће ср. р.
 понуђати, -ам (заст.) IX, 2
 по њ XVI, 5
 поочим
 Попадић V, 4
 попасивати, -сујем (од
 пасти: пасем)
 попечак, -чка (на пр.
 мяса)
 Поп Коста (и поп Коста);
 Поп-Костин XVII, 1, 2
 по-пнем (в. Поправке)
 попрехивати, -ћујем (од
 претити)
 попречан, -чна
 попречке
 попречница
 попужљив (-зљив)
 попуњавати, -вам (по-
 пуњати заст.)
 попут XVI, 4
 попуцивати, -цујем IX, 4
 поразболевати се, -вамо
 се (глагол. сврш.)
 порошавати, -вам (по-
 рашати заст.) IX, 2
 порезивати, порезујем

поречје
 порт (порат)
 поружнети, -им (пору-
 жњати, -ам)
 поручивати, -ујем; пору-
 чити
 поручик (-учник)
 поруцбина XI, 22
 посао, -сла VII, 2
 посвећење (од посве-
 тити)
 посвећивати, -ћујем
 посећивати, -ћујем
 посипач
 посиротети, -им IV, 2
 поскочица
 поскупети, -им IV 2
 пословач („који по-
 слеује“)
 пословички
 послуга, 3 јд. послузи
 X, 2
 посматрач, -ача
 посмрче, -ета
 посртати, -ћем
 постан, -сна XIV, 3
 постарати (учинити ста-
 рим); — се (постати
 стар)

постидети, -им (по-
 срамити)
 постидети се, -им се
 (исп. постидети кога)
 постити, пошћах VIII, 8
 постојати, постојим
 (бити)
 потегнути (потећи),
 потегох=потегнух
 потирати, -рем
 потихано
 потицати, -чем
 поткашати, -ам (исп.
 косити) IX, 2
 поткићати, -ћам (исп. ки-
 тити) IX, 2
 поткопавати, -вам (пот-
 капати, -пам заст.) IX, 6
 поткрадати, -ам
 поткраћивати, -ћујем
 поткувавати, -авам
 поткућница (земља)
 потлачивати, -чујем
 по-ток XV, 1
 поточ ж. покр. (потера)
 поточак, -чка (д. поток)
 поточар (рак)
 поточара XI, 4
 поточина (аугм.)

поточић (дем.)
 поточни
 поточник покрај. (који
 иде у поток)
 потпасач
 потпећивати, -ћујем
 (исп. потпетити)
 потпирача
 потплаћивати, -ујем
 потплећавати, -вам
 (коња)
 потплећати, -ам
 потпомоћи, потпомо-
 гнем=потпоможем
 потпретседник XII, 3
 (потпредс-)
 потпуковник XII, 3
 потпуњавати, -њавам
 =-њивати, -њујем (пот-
 пуњати заст.) IX, 2
 по-тре-ба XV, 4
 потрошач
 потсећати (подс-)
 потсећи (подс-)
 потсмеваљ (подс-)
 потурчењак
 потхватати се, потхва-
 ћати се=подухватати
 се, -ћати се

потхранити XII, 3
 потчинити; потчињава-
 ти, -вам
 поћудан, -дна
 поуниатити
 поутицати, -чем
 поучавати, -вам
 поучан, -чна
 поучица (од поутка)
 поучљив
 похађати, -ам (заст.) =
 походити IX, 2
 похајдучити
 похви ж. мн. покрај.
 (на самару)
 поцикивати, -кујем IX, 1
 почађавети, -им
 почасни
 почек (им.)
 почем (свежа)
 почесто
 почетак, -еци XIV, 2
 почетан, -тна
 почетворке, почетво-
 роношке
 почети, -чним XI, 2
 почетник; -ица
 почивак=починак
 почивати, -вам
 починути, -нем

почињати, -њем
 почињач
 почишавати, -вам
 (-шћати заст.) IX, 3
 пошивач (у кући)
 пошљем (од послати)
 XIII, 3
 пошто XVI, 5
 поштовалац, -аоца, 2
 мн. -лаца
 пошто-зашто XVI, 21
 пошто-пото XVI, 21
 пошуштавати, -ам=по-
 шуштивати, -штујем
 IX, 3
 прабаба
 прав-да XV, 5
 правичан, -чна
 правичност
 правнички
 правосуђе
 пражњење VIII, 10
 пра-жње-ње XV, 4
 празан, -зна XIV, 3
 празнити, пражњах
 VIII, 8
 празнички; празнични
 практичан, -чна
 практичност
 прамичак, -чка

прамче, -ета
 прапорчић (дем. пра-
 порац)
 прасећи
 праскоч (трава)
 пратилац, -иоца, -лаца
 пратљача (пракљача)
 праћа = праћка
 праћакати се, -ам се =
 праћати се, -ам се
 праћакнути се
 праћах од пратити XI, 9
 праћење (од пратити)
 праћка в. праћа
 праћкати се
 праћнути се
 прах
 прахати, -хам покрај.
 (земљу)
 прахача покрај. („рали-
 ца којом се земља
 праха“)
 Прахово
 прашилац, -иоца, 2 мн.
 -лаца
 пра́штати : пра́штām
 IX, 3
 пра́штати, пра́штїм
 (исп. пра́скати; упо-

требљава се и пра́-
 штити, -им у истом
 значењу)
 прашчевина XI, 4
 прашчић (дем. прасац)
 првача (покрај.)
 првачити (њиву)
 првеначки
 првенче, -ета
 првобратучед
 првовенчани
 пребегавати, -вам
 пребећи (пребегнути),
 -бегнем
 пребирач
 преблеђивати, -ђујем
 преболевати, пребо-
 левам IX, 7
 превез (за главу)
 превес (вео, погрешно
 превез)
 превећ
 превијача (колиба)
 преврети, -им, 3 мн.
 -вру, -ео
 прегалац, -аоца, -лаца
 прегалаштво VII, 3
 прегаштво VII, 3
 прегача (прегљача)

прегнути, прегнем -(пре
 гох, прегнух, прегнуо,
 прегао)
 прегнуће
 прегребати, -ам (покр.)
 прегризати, -ам
 прегршт ж. р.
 пред, -а II, 7
 предак, преци XIV, 2
 предвостручавати, -ам
 =-чивати, -чујем
 предео VII, 2
 предњачити
 пред-њи XV, 5
 предрети, -дрем, -дро,
 -дрт=предерати
 предругојачавати, -вам
 =-чивати, -чујем
 предругојачити
 пређа XI, 16
 пређашњи
 пређе XI, 15
 презент, презенс
 XVIII, 8
 презиђивати, -ђујем
 презрети, -зрем (исп.
 трајно: презирати, -ем)
 презрети, -им, 3 мн.
 -зру, -ео

преимућство XVI, 8
 преиначавати, -вам=
 -чивати, -чујем
 преиначити, -им
 прејавити, -хујем
 прекјуче (прекојуче)
 преклечић покрај. (дем.
 преклет)
 прекоравати (од корити)
 -вам (не прекоревати!)
 прекорачивати, -чујем
 =-чавати, -чавам
 прекорити, прекорим
 (од корити кога)
 прекосуфра
 прекрајати, -ам (трајно)
 прекраћивати, -ћујем
 прекрштати (не пре-
 кршћати!) IX, 3
 прексиноћ
 преламати, -ам IX, 6
 прелашћивати, -шћујем
 преливати, -ливам=пре-
 левати, -левам
 прељубочинац, -нца
 премазивати, -зујем
 IX, 1
 премалеће

премаћи се (премакну-
 ти се), -макнем се
 премашати, -ам
 премда XVI, 7
 преметач
 преметачина
 премештати, -ам IX, 3
 премишљати (исп. ми-
 слим), -шљам
 премошћавати, -ам=
 -шћивати, -шћујем IX, 3
 пренемагати се, -жем се
 XVI, 10
 пренети; пренесен
 преосвећени
 препеличар
 препеличји
 препеченица (ракија)
 препирач
 преписивач
 преплаћивати, -ћујем
 преподне
 препоручан, -чна
 препоручивати, -ру-
 чујем
 препоручити, -им
 препречивати, -чујем
 препричавати, -авам
 препуњавати (препуња-

ти заст.), -вам IX, 2
 преручивати, -чујем
 пресан, -сна; комп. пре-
 снији
 пресахнути, -хнуо (пре-
 сахао)
 Пресијеч ж. (назив пла-
 нине у Боци)
 пресићивати, -ћујем=
 пресићавати, -ам IX, 2
 преслачци (преслачакâ)
 прѣсличица (дем. прѣ-
 слица)
 пресличица (биљка)
 пресмичав (дуг и мршав)
 пресноћа
 пресољавати, -вам (пре-
 саљати заст.)
 престони VII, 5
 престоница VII, 1
 претварати, (-творати)
 IX, 2
 претерећивати, -ћујем
 претеч (отишао на—)
 претеча
 прѣти, прем, -ео (кога,
 тужити, заст. и покр.)
 претио, претила (комп.
 претљи) VII, 4

преткућница
 претрчавати, -вам
 претседник (председ-
 ник) XII, 3; XIV, 4
 претсобље (предс-)
 претставник (предс-)
 претукач (ован)
 пређење (од претити)
 прећи, пређем XI, 10
 прецеђивати, -ђујем
 пречага
 пречанин
 пречастан, пречасна
 прѣчати, -ам (опанке)
 пречац, пречца
 пречи XI, 4
 пречињати, -њем
 пречитавати, -вам
 пречити (коме у чему)
 пречице (прил.)
 пречишћавати, -вам
 пречник
 приањати, -ам (исп.
 прионути) IX, 5
 прибећи, прибегнем
 привићи (привикнути),
 привикнем
 привлачан, -чна
 привлачити
 привређивати, -ђујем

призидати, -дам (-ђем)
 призиђивати, -ђујем
 пријатељати се, -љам
 се (говорити један
 другоме „пријатељ“)
 пријатељити се (бити у
 пријатељству)
 пријатељовати, -љујем =
 пријатељевати, -љујем
 (бити у пријатељству)
 приказивач
 прикључити се
 прикотнети, прикотним
 покр. (загорети) IV, 2
 прикричивати, -чујем
 прикучивати, -чујем
 прикучити
 прилепчив XI, 4
 приличан, -чна
 приличити
 примамљивати, -мљујем
 IX, 2
 приметача (покр.)
 примећивати, -ћујем
 примрћи, -мркнути,
 примркнем
 принаћи, -нађе (снег)
 принети, -сем, -ео, -сен
 прионути, -нем V, 10;
 VII, 1

приопштавати, -вам=
 приопћивати, -ћујем
 =-ћавати, -ћавам
 приопштити=приоп-
 ћити
 припашњача покрај.
 (каиш)
 припитивати, -тујем
 приповедач
 приповедачки
 приповедити
 приповеци 3 јд. од при-
 поветка X, 3
 приповједити (припо-
 виђети) III, 9
 припрећивати, -ћујем
 (од претити)
 прира́стати, при́ра̑ста̑м
 приређивати, -ћујем
 присветљавати, -вам=
 -љивати, -љујем
 присести, приседнем,
 приседнути (обично
 „пресести“, али по-
 грешно)
 присећи (сегнути), -се-
 гнем XI, 10
 прислањати, -ам (при-
 слоњати) IX, 1

прислећи, -кнути, при-
 слекнем (устукнути)
 присмочити
 приступа́чан, -чна
 притајати се, притајим
 се=притајити се,
 -им се
 притаћи, притакнем
 притешњавати, -ам=
 притешњивати, -шњу-
 јем IX, 2
 притицати, -чем (учест.
 од притећи и при-
 таћи)
 прито́чица
 прићи, -ћем XI, 10
 приушак, -шка
 прича XI, 2
 причати, -чам
 причек (покр.)
 причекивати, -кујем
 причесник
 причест ж. р.
 причестити
 причети, -чним покр.
 (почети)
 причешће
 причешћивати, -шћујем
 IX, 3

причињавати се, -вам се
(причињати се заст.)

IX, 1

пркожџија

прљити = прлити

прљуша VI, 8

пробирач

пробитачан, -чна

пробитачност

проваљивач

проводација

поврћен (од поврте-
ти) XI, 9

продобрити се

продрети, -ем, продро

прођа

прождрети, -ем, про-
ждро (=прождерати)

прозрети, прозрем (ви-
дети скроз)

прокисао, -сла, -сло
VII, 4

проклетство XIV, 4

прокопсати, прокоп-
шем

пролеће XI, 8; XVII, 11

промаја (и промаха)

VI, 4, 8

променљив

промећуран (обично
промућуран)

промишљати, -ам IX, 2

промћи, промкнем
покр.

проневаљалити се IV, 3

пропеће покр. в. ра-
спеће

проповеднички

пропраћати, -ћам

прорашће

проређивати, -ћујем

пророчанство

пророчица

пророчки

просвећивање

просвећивати, -ћујем

просечан, -чна

просилац, -иоца, 2 мн.
-лаца

просјајивати, -јујем
(обично -сјаујем, од
сјајити V, 5)

просјачина

просјачити

просјачки

простачки

простирач

прострео, -ела им. м. р.

простро I, 4 (од про-
 стрети)
 противречан, -чна (про-
 тивуречан)
 противречје
 протицати, -чем
 протосинђел
 проточ ж. покр.
 (пролив)
 протуха (протува) VI, 3
 проћу (према)=спроћу
 проћукати се, -ам се
 (прочути се)
 проћушити се
 профућкати=пропућ-
 кати
 проха (проја) VI, 4
 прохуља (проуља,
 трава)
 процеђивати, -ђујем
 прочеље
 прочитавати, -вам
 прочишћавати, -ам (од
 чистити) IX, 3, 9
 прошће (од проштац)
 пртењача (торба)
 прћак, прћка (прид.
 сипак)
 прћаст

прћење (од прћити)
 прћење (од „прћити
 пут“)
 прћење (од прћити на
 леђима)
 прћеуснат
 прћија
 прћити
 пруже (од пруд)
 пружати, -ам IX, 2
 пружати се, -ам се =
 праћати се, -ам се
 пруже XI, 8
 пружити се
 пружице (дем.)
 прхати, пршем (кри-
 лима)
 прхнути (прнути)
 прхут покрај. (перут)
 прч (стармали)
 Прчањ, -ања (место)
 прчевина
 псалм, 2 мн. псалама
 П, 1, 2
 псећи XI, 8
 псовач
 птић (птичица)
 птица (тица)
 пти-ца XV, 8

птичар
птичица
птичји, -ији VIII, 2
птичурина
пузећки, -ћке XI, 7
пунахан, -хна
пуначак, -чка
пуничин
пунолетство
пуномоће V, 9 (пуномо-
ћије са позајмљеним
наст. -ије)
пуноћа
пупчаст
пупчити покрај.
(пупити)
пустахија (пустаија)
пустимичке (прил.)
Пустопоље (назив се-
ла) XVII, 4
путир
путњичав (прљав)
пућ!
пућак, -ћка (ћуран)
пући, пукнути, пукнем
пућити се; -ење

пӯх
пухара (гљива)
пухати, пушем, -хам
(пувати пувам)
пухаћ XI, 14 = пух
пӯхач XI, 14
пухнути VI, 6
пӯхор
пуч покрај. (јама за
воду)
пучанин покрај.
пучанство покрај.
пучина
пӯчити (цепати); -ење
пучки покрај. (народни)
пуштати, -ам IX, 3
пуштен VIII, 9
пушчани (прид.)
пушчица; -ина
пчела (чела)
Пчиња (крај)
пшѐна (шена, цвеће)
пше-ни-ца XV, 8
пшеничан, -чна
пшеничиште XI, 4

Р

Равиојла
 равнодневица XVII, 11
 радикали XVII, 10
 Радић (презиме)
 радићу (од радити)
 XVI, 19
 Радич XI, 3
 радо, комп. радије
 Радоје
 Радојиња V, 5
 Радојица V, 5
 радостан, -сна XIV, 3
 рађати, -ам IX, 2; XI, 17
 Рађевина XI, 15
 ражватати, -ћем=раж-
 вакати, -чем
 ражећи, -жем
 ражљутити=разљутити
 XIII, 3
 ражцакати се, -ам се
 XIII, 2
 раза=раз- (као глагол-
 ски предметак)
 разабрати=разбрати
 II, 8
 разастрети, -стрем, -стро
 -стрт
 разбарушити (разба-

русити)
 разбећи се, -бегнем се
 разбојнички
 развађати, -ам
 развађач
 разграђивати, -ђујем
 раздео, -ела VII, 2
 раздрети, -ем, -дро, -дрт
 =раздерати
 разићи се, разиђем се
 разједити
 разједначавати, -вам=
 разједначивати, -чујем
 разједначити
 разлетати се, -ћем се
 разлѐћи се, разлeжѐм
 се (разлeгнѐм)
 разлѐћи се, разлѐжѐ се
 (разлежати се)
 различак, -чка (биљка)
 различан, -чна
 различит XI, 4
 различност
 разлучивати, -чујем
 разлучити
 разматрати, -ам IX, 2
 размахивати, -хујем
 размахнитати се VI, 6

размахнути (разманути)

VI, 6

размачица (размак)

размењивати, -њујем IX 1

разметати се, -ћем се

размештати, -ам

размимоићи се, разми-

моићем се (-идем се)

размишљати, -шљам

IX, 2

разможден VIII, 9

размућивати, -ћујем IX, 2

разносити (разнашати

заст.)

раз-о-бру-чен XV, 7

разортачити

разређивати, -ћујем

разрогачити

ра-зум XV, 7

разумети, разумем (3 мн.

-еју) III, 4

разумију 3 мн. (јужн.

изг.) III, 9

разумјети, разумјевши

III, 5

Раја

Рајић V, 5

Рајица V, 5

Рајич (име м.)

ракијица (ракица)

ракиски (ракински)

рало

рамењача (код кошуље)

расахнути (расану-

ти) VI, 6

расипати, -ам (-пљем)

XIV, 1

расипач

раскачкати

раскивати, -ивам

разкопчавати, -вам

раскопчати

раскошје VIII, 1

раскраљ

раскречивати, -чујем

раскрчивати, -чујем

раскршће

раскујивати, -јивам

покр. в. раскивати V, 5

раскућивати, -ћујем

раскућити XI, 14

раскухавати, -вам (-кува)

раскучивати, -чујем

раскучити XI, 14

расо, 2 јд. -ола

расохаџ (расоваџ)

расохат (-ват)

расохе

распарчати, -ам
 распачавати, -вам
 распачати, -ам
 растење
 распечаћивати, -ћујем
 (-ћавати, -ћавам)
 распикућа
 распламтети се, -им се
 расплетати, -ћем
 распоп
 распрегнути (распрећи),
 -гнем
 распрострети, -стрем,
 -стро
 распрћати, -ам (исп.
 распртити)
 распучавати, -вам
 распучити
 расрчити се (расрди-
 ти се)
 растење (од расти)
 рас-те-ра-ти XV, 7
 растећи, -чем
 растићити се (о куку-
 рузу)
 растребљивати, -бљујем
 растрезњивати -жњујем
 =-њавати, -њавам

растрићи, -жем
 растркати, растрчем в.
 раштркати
 расуђивати, -ћујем
 расхлађивати, -ћујем
 расход
 расцветити (кога)
 расцветати се, -ам се
 Рат, Рата (полуострво)
 ратосиљати се (ара-)
 раћење (од ратити)
 раф
 рахат (прил.)
 рахт (богата коњска
 опрема)
 раци (3 јд. од рака) X, 2
 рационалан, -нална V, 10
 Рача (име места и реке)
 рачар
 рачве XI, 2
 раче, -ета
 рачити се покр. („годи
 ми“, „хоће ми се“); -ење
 рачица (раца, „патка“)
 рачји, -чији VIII, 2
 рачун
 рачунати, рачунити
 рачунција
 раширити XIV, 1

рашта XVI, 5
 раштркати, -ам
 рашћердати, -ам XIII, 2
 рашћеретати се, -ам се
 XIII, 2
 рашчварити се
 рашчепити
 рашчехнути (рашче-
 нути)
 рашчешљати, -ам XI, 6
 рашчинити
 рашчињавати, -вам
 рашчистити се XIII, 2
 рашчишћавати, -вам
 рашчланити
 рашчовек покр.
 рашчупати, -ам
 рбоч (за воду) покрај.
 рвати се, рвем се (не
 хрвати се!) VI, 8
 рвач
 рђа VI, 8; XI, 15
 рђав VI, 8
 ре (речца) XVI, 11
 ревати, -вем покр. (ку-
 љати, рикати и др.)
 ређати, -ам IX, 2
 ређи (комп. редак)
 XI, 16

режати, -им IV, 5
 реза (ереза)
 резати, -жем III, 8
 ренде (еренде)
 репић
 репух
 рећи, -чем, -кнем XI, 10
 рефена (ревена)
 реха; рехав (реја, ре-
 јав) VI, 4
 рехуља (реуља)
 рецензент II, 1
 рецензија V, 10
 реч
 Речанин (човек из Реке)
 речен XI, 5
 речећ покр. (речит)
 речина
 речит; -ост
 речица (дем. река)
 речју VIII, 1, 2
 речки (од Река)
 речни
 речник
 речца XIII, 6
 рз VI, 8
 рзати, ржем VI, 8
 рибић
 рибљи

рић; -ан, -ана XI, 15
 ри-зни-ца XV, 4
 риједак, рјеђи III, 8
 ријеч III, 8
 рјечит III, 8
 рјечица III, 8
 рјечник III, 8
 рњага (гомила) в. хрњага
 рњати се в. хрњати се
 рогац (пасуљ)
 рођа
 рођак XI, 16
 рођачити се
 рођачки
 рођен; рођење
 роменча покр.=румен-
 ца („бакрен суд“)
 ропчад
 ропче, -ета
 росети, -им покрај.
 („роса пада“)
 росити, -им (покрити
 росом)
 рот-ква XV, 6
 роћење покр. (од роти-
 ти се, клети се)
 рохав
 рóхо (рóво)
 рочити (кога)

рочиште XI, 4
 рошчић
 рпа в. хрпа
 рт, рта м. р.
 рубача покрај.
 ругач
 рудача покрај. (трава)
 рудети, -им IV, 2
 руђење (од рудети)
 ружичаст
 ружични
 ружичњак
 рукачица покр. (лонац)
 руковет ж. р.
 рукодаће покр. (милос-
 стиња)
 руменети, -им IV, 2
 Румун, румунски
 рúнити (крунити)
 Рус, руски XIV, 1
 Русија, русиски
 рута; рутав
 руфет (-вет)
 рухо (руво) VI, 3
 руци (3 јд.) X, 2
 ручавати, -вам
 ручак, -чка
 ручаница (време ру-
 чања, јела)

ручати, -ам
ручити заст. (пружати
руке)
ручица

ручни
ручник (убрус)
Рушчук

С

с, са II, 7
са- = с- (код многих
глагола)
са = су (заст.)
сабирач
са-бља XV, 4
сав = вас, сва, све
-сав (код имена други
саставни део) = -слав
Сава = Саво (Саво оби-
чно у крајевима ју-
жнога изговора)
-сава (код имена други
саставни део) = -слава
савијача
Савин XVII, 2
савколик (васколик),
сваколика, свеколико
савремен (су-)
саврх = сврх
саграђивати, -ђујем
сад, -а II, 3
садрети, -дрем, -дро

сађати (заст.) IX, 2
сажватати, -ћем = сажва-
кати, -чем
сажизати, -жем
сајфан (сајван)
сакаћење (од сакатити)
саксијица (дем. саксија)
Саламина XVIII, 7
самарџија
самдруги XVI, 18
самовлашће
самотрећи XVI, 18
самоћа
самоћовати, -ћујем
самоубиство
Самоуправа (име листу)
XVII, 1
Самоуправин XVII, 2
самоуче, -ета
самоучки
самохран
самрштина XIV, 4
самцат = самцит

сандучић
санџак
санџије (протисли)
саопштити = саопћити
сапињаче
саплаисати V, 6
сапунџија
сарач (седлар)
Сард II, 1
сасвим XVI, 5
сасецати, -цам
састављач
сат = сахат VI, 5
сатиричар (сатирик)
сатрти, сатрем (сатро,
сатрла)
саће XI, 8
саћура; -ица
саучешће
Сафо, Сафа 1 јд.
XVIII, 7
сахан = сџан VI, 5
сахибија (саибија, сај-
бија) VI, 4
сахија (писмоноша)
сахнути, -хнем (санути)
VI, 6
сахрана (сарана)
сахранити

сахрањивати, -њујем
сач, -ча м. р.
сачелити се (сучелити
се, шчелити се)
сачма
свагда XII, 2
свадба XII, 2
свад-ба XV, 5
свађати се XI, 17
свакоји
свануће XI, 8
свањивати, -њујем IX, 5
свастичић покр.
сваћа
свачесов покрај.
свачији V, 7
свашта XVI, 15
сведни заст. (свагда)
сведочанство
сведочити XI, 4
сведоџба XI, 22
свеђ, свеђер покр.
(свагда) XI, 15
свежњић
свемогући
свемогућност
свемогућство
свемоћни

светац, свеца, свече
XIV, 2

светачац, -чца XI, 4

светачки XI, 4

светиљка

светлац, -аца

светлети, -им (давати
светлост од себе, би-
ти извор светлости)
IV, 4

светлиља

светлити, -им (освет-
љавати) IV, 2

светлити се (сјајити се)
IV, 3

светогорски

Светски рат XVII, 7

свећа XI, 8

свећар (продавач свећа)

свећеник=свештеник
XI, 13

свећење XI, 9

Све ће то народ позла-
тити (назив припове-
ци) XVII, 7

свећица

свећњак (светњак)

свећоноша

свечан, -ана; -аник; -ност

свечар XI, 4

свечев XI, 4

свечера

свештати (масла)

свештеник=свећеник
XI, 13

свештенство=све-
ћенство

свидети се, -им се IV, 4

свилача (кошуља)

свињаричин

свињарче, -ета

свињећи XI, 8

свињче, -ета XI, 4

свиони VII, 5

свираљка=свирајка

свирати, -ам (свирети,
-им; свирити)

свирач, -ача

свирчев XI, 4 (од сви-
рац, -рца) и свиращев

свитати, -ћем

свлачити

свођење (од сводити)

својачити (својакати)

својега, -ему, -ем=свога,
-ому, -ом II, 10

Св. Петар XVII, 1

свраћати, -ћам
 сврчак, -чка
 сврачине (код руде)
 сврачји, -ији VIII, 2; XI, 4
 сврбјети III, 7
 сврдао, -дла VII, 2
 сврћи, свргнем
 сврх, сврха, сврху
 (предл. и прил.)
 сврчак, -чка XI, 4
 Св. Сава XVII, 1
 свуд (свуда, свуде)
 свући, свучем
 себичан, -чна
 себичити (виноград)
 себичност
 севдах
 североисточни XVI, 14
 седамнаест
 сѣдети, -им IV, 2
 сѣдети, -им IV, 4
 седмори, -е, -а; седморо
 (седмери и сл.)
 седморица
 сеђа
 сеђење VIII, 10
 сеђење=седење (од
 седети)
 сежањ, -жња покр. (хват)

сезати се, -жем се
 сеиз V, 10
 сеисана V, 10
 сејах III, 2
 сејач
 секин XI, 4
 секира III, 3
 секутићи (-отићи)
 селски, сеоски VII, 6
 сељанче, -ета
 сем=осим (осем)
 семењача
 сеничји
 се-о-ба XV, 2
 сеоски, селски VII, 6
 сеоце, селце VII, 3
 сербес (не -з!)
 сести, седнем (-дем)
 сестрић
 сестричина
 сестричић
 сећање; сећати се
 сећи, сечем, секу; сеци-
 јах и сечах; секох,
 сече (2 и 3 л.); сеци,
 сеците; секући; секав,
 -вши; секао; сечен
 сехир (чудо)
 сехирити (сеирити)

сеча
сечење
сечиво
сечимице (прил.)
сечка
сивоња (во) XVII, 1
Сигисмунд II, 1
сигуран, -рна
сијати III, 9
сијенка III, 6
силан, силна VII, 5
силах (силав, силај)
VI, 3
силеџија
симиџија XIV, 2
синијица (од синија)
синовче 5 јд. од си-
новац
синоћ, -ћке
синоћни = -ћњи (-тњи)
синчић
синџир
сипати, -ам (-љем)
сипљајив V, 5
сировача
сиромах, -си 1 мн.; -хов
(прид.) X, 2
сиромаштво XIV, 5

сиротан, -тна
сирочад
сироче, -ета
сирочићи
сирће, -ета
сирчић
сисанче, -ета
ситниж м. р. = ситнеж
м. р.
ситничар, -а
сић покрај.
сићан, -ана (прид.) XI, 8
сићи, сићем
сићушан, -шна XI, 8
сичан, -ана (арсеник)
сичија покрај. (суха
болест)
сишче, -ета (одојче)
сјајити = сјајати, -им
IV, 5
сјактити се, сјахтити
се VI, 7
сјати, сјам (сјајем) = си-
јати, сијам
сједјети (сиђети) III, 17
сјести III, 7
сјутра (м. сутра, обично
у јужн. говору)

скакати, скачем IX, 8
скакач

скакутати, -ћем

сквичати, -им

скврчати, -чим

скврчати покрај.

(згрчати)

скелеција

скиптар, 2 јд. -тра II, 1, 2

скичати, -им IV, 5

складноћа покрај.

(складност)

склаћ покрај. (риба

склат)

скомрачити

скончавати, -вам

скончати, -ам

скопчавати, -вам

скопчати, -ам

скорити се, -им се (би-
ти као кора)

скоројевић

скочањити се

скоцац, -чца (човек)

скоче, скочета (дем.

скот)

скочити

скрај (предлог)

скраја (прилог)

скраћивати, -ћујем

скрачати се, -ам се

(присести, у клетвама)

скрпљавати, -вам =

скрпљати

скрштавати. -вам =

скрштати, -ам IX, 3

скужајица V, 5

скупљач (са-)

скупљи VIII, 8

скупоћа

скучити

слабачак, -чка

слабији

слабић

слабомоћан, -ћна

слабоћа

слабочина (слабина)

слава XII, 2

славити, слављах VIII, 8

славић покрај. = славуј

слављен VIII, 9

слављење VIII, 10

слагач

слађахан, -хна XI, 16

слађи (комп. сладак)

XI, 16

slam-на XV, 5
 сламњача
 сламчица
 Сланкамен XVII, 4
 слапчина (човек)
 слатки : сладак XII, 2
 слаткојеђа
 слаткоћа
 слачица
 следећи
 слезина (слезена)
 слезовача покрај.
 (биљка)
 слепети (постајати слеп),
 -им IV. 2
 слепим, -а II, 5
 слепић
 слепоћа
 слепчовођа
 сличан, -чна
 сличица
 словачки (од Словак)
 Словеначка = Словенија
 словеначки
 Словенин, Словени
 XVII, 10
 словенски XVII, 10
 Словенство XVII, 7
 слу-жба XV, 4

служинчад = слушчад
 служинче, -ета = слу-
 шче, -ета
 слућење
 слух
 случавати се, -вам се
 заст.
 случај
 случајан, -јна
 случити се (заст.)
 слушалац, -аоца, -алаца
 слушац
 слушче = служинче
 смањати се, -ам се =
 смањити се
 смахивати, -хујем
 смахнути (сманути) VI, 6
 смедбудем XVI, 19
 смеђ
 смејак се III, 2
 смелан, -лна (заст.) =
 смеон VII, 5
 сместа
 мети, смем (3 мн. смеју,
 смејак) III, 4, 2
 смеће
 смех
 смехурија (смејурија)
 смечити (згњечити)

смијати се (јужн. изг.)
 III, 9
 смију 3 мн. (јужн.
 изг.) III, 9
 смиље VIII, 4
 смисао, -сла м. р.
 смочан, -ана (прид.)
 смрдети, -им IV, 4
 смрдећ, -а, -е (покрај.)
 смрђење (од смрдети)
 смрѐчāk, -ака (шума)
 смржљу (6 јд. од смр-
 зао, -зли ж. р.) VIII, 5
 смржавати се, -а се =
 смркњивати се, -ива се
 (покр.) IX, 5
 смрнциати, -ам
 смрћи се (смркнути се),
 смркне се, смркло се
 смрћу (6 јд. смрт) XI, 8
 смрч, смрча
 смрчак, -чка
 смуђ XI, 15
 смуђење (од смудити)
 смућен од смутити
 смучавати се, -ава ми се
 смучити се

снабдевати, -евам
 снабдети, -ем, -еју 3 мн.,
 снабдеј, -ејте, -ео;
 снабдевен (снабдим)
 снаха, 3 јд. снаси, сна-
 хин (сна, снаја, сна-
 јин) VI, 5; X, 2
 снеруке XVI, 4
 снівати, -ивам (сне-
 вати)
 сниже
 сновача покрај. (сно-
 ваљка)
 снопић
 сноплѐ VIII, 6
 с њим XIII, 3 (не ш њим!)
 соихлебник (покрај.)
 XVI, 12
 соколак, -лка, соколци
 XVII, 10
 соколић
 соколски VII, 6 од
 соко, -ола
 сокоски (Соко) VII, 6
 Солиоско Поље VII, 6
 Соломонов суд XVII, 3
 соломонски XVII, 3
 сољу (6 јд. со) VIII, 4

сомић
 сони VII, 5
 сопилка VII, 3
 Сопоћани (манастир)
 софра (совра)
 соха
 сочан, -чна
 сочивица (биљка)
 сочиво
 сочити покр. (лопова
 и сл.)
 сочица (дем. со)
 соџбина покрај. (од со-
 чити) XI, 22
 спаваћи (прид.)
 спаваћив
 спавач
 спанаћ, -аћа
 спасен, спасење VIII, 11
 Спаситељ XVII, 1
 Спаситељев XVII, 2
 спати, спим = спава-
 ти, -ам
 спахија
 специални V, 10
 специја V, 10
 спечалити
 спешати, -ам (малак-
 сати)

Спич (име месту и
 крају)
 сплачине ж. мн.
 Сплит (Сплет)
 спомењивати, -њујем
 IX, 5
 споречити се (спореч-
 кати се)
 споречкати се
 спраћати (трајно од
 спратити)
 спрва, спрвице = испрва
 Спреча (река)
 спречавати, -авам
 спречити
 спречица (сметња)
 спрово
 спрћити се
 спучавати, -вам
 спучати, -ам
 спучити (закопчати)
 срам XII, 2
 срамећ, -а покрај.
 (стидљив)
 срамовати се, -мујем се
 срамотовати, срамоту-
 јем („бити под сра-
 мотом“)
 срамоћење (од срамо-
 тити)

срачуњавати (од срачу-
нити)=срачунавати
(од срачунати)

Срби XVII, 10

Србија V, 10

србиски V, 1

Србобран (име месту)
XVII, 1

србовати, -бујем

срдачан, -чна

срдашце XIV, 6

Срђ

сребрн

сребрњача (пушка)

средица III, 8

средовечан, -чна

средоземни=средозем-
ски; Средоземно
Море

средокраћа

сређ (у бачви)

сремачки

сремуж м. р. (сремужа
ж. р.)=сремуш м. р.
(сремуша ж. р.)

сретати, -ам, -ћем

Сретење (празник)

сретство (средство)

срећа XI, 7

срећан, -ћна (сретан)

срећка

срећни (срећњи, срет-
њи, сретни) XIII, 5

сркет (црклет) им. м. р.
(заповест)

срндаћ, -аћа

срнећи

срнче, -ета

сротство (сродство)

срочан, -чна (сложен)

срочит

срочити

Српска Банка XVII, 6

Српска Застава (име ли-
сту) XVII, 6

Српска Књижевна За-
друга XVII, 6

Српска Краљевска Ака-
демија Наука XVII, 6

српски XII, 2; XVII, 10

српскохрватски XVI, 14

Српско Црквено Пева-
чко Друштво XVII, 6

Српчад

Српче, -ета

срч, -а (храст)

срч ж. р. (покрај.)=срж

срчак, -чка („што се
сркне“)

срчан, -ана (жустар)
 срчан, -чна покрај.
 (срдит)
 срчаник (трава, клин,
 болест, жила)
 срчаност
 срчика (јабука)
 срчити се (срдити се)
 срчко (ко се срчи)
 срџба
 стабљичица
 стајаћи (прид.) XI, 7
 стајаћица (кошуља)
 стакаоце, стакалце VII, 3
 стаклити се (склити се,
 цклити се)
 сталан, -лни VII, 5
 Сталаћ, -аћа
 сталеж м. р.
 Станисав (-слав)
 старалац, -аоца, -алаца
 Стара Планина
 старац, -рче 5 јд. XI, 5
 старачац, -ачца (дем.
 старац)
 старачки XI, 4
 стареж ж. р.
 старети, -им IV, 2
 старији III, 2, 9

старјети III, 8
 староседелац, -еоца,
 -елаца
 старчев
 старчић
 стајати, -сам (-шем)
 стаћи, стакнем (стакнути
 угарке)
 стахор (пацов)
 стваралац, -аоца
 стваралачки
 стварју (6 јд. ствар) V, 9;
 VIII, 1
 створен VIII, 9
 створење VIII, 10
 стежајица V, 5
 стење VIII, 4
 стеон VII, 5
 стеривати, -рујем
 стећак, -ћка (гробни)
 стечај
 стечник (који што
 стиче)
 стива=истива (бела
 земља за луле)
 стидети се, -им се
 стидноћа (стид)
 стиђење (од стидети се)
 стих

стихија
стицати, стичем
сто (-ола) VII, 2
стога=зато
Стојанки 3 јд. X, 3
стојећке, -ећки
Стојић
стокућанин
столац, -оца VII, 3
столичица
сто педесет и три
стострук XVI, 18
сточан, -чна
сточар
сточић (дем. столац)
стравичан, -чна покрај.
(страшан)
страдалац, -аоца (-алца)
стрампутица (странпу-
тица); -це (прил.)
XIII, 1
стрампутични (стран-)
страначки
странчица (дем. страна)
страћ м. р.=страћара
страћити
страћ; страховати, -хујем;
страховит; страхота
страхић покрај. (човек)

страхор (?) (страор)
VI, 3
страхоћа покрај. (стра-
хота)
страшење VIII, 9, 10
страшити, страшах
VIII, 8
страшљив (-шив)
стрежић покрај. (дем.
стреж, птица)
стрељати, -ам IX, 1
стрељач
стрељачки
стреха (стреја) VI, 4
стријела III, 8
стријељати IV, 8
стричак (цврчак), -чка
стричан. -ана м. р. по-
крај. (очев рођак)
стричеви 1 мн. XI, 5
стричевић
стричић (буба)
стрјелица III, 8
стрјељач III, 8
стрмоглеђа (човек)
строваљивати, -љујем
IX, 2
строг, комп. строжи
строница (покрај.) I, 4

стругач
 струјати, -им=струји-
 ти, -им IV, 5
 струњичар (од стру-
 њица)
 стручак, -учка
 стручати, стручам по-
 крај. (грожђе)
 стручић
 стручњак
 стрчати, стрчим
 стршљен=сршљен
 студенчев
 студети, -им IV, 4
 стухаћ (исп. здухаћ)
 субјекат, -кта
 субота XVII, 11
 сувише (савише)
 судац, суца, суци XIV, 2
 судијин V, 4
 суднички XI, 4
 суђаја
 суђе=посуђе
 суђење
 сужањ, сужња м. р.
 сужњичар
 сујеверје
 сукати, -чем

сулаисати, -шем V, 6
 сумахнут (суманут)
 VI, 6
 сумеђа=међа
 сумњичити
 сумпорача (жижица)
 сумрачавати се, -вам се
 сумрачак, -чка XI, 4
 сумрачити се
 сумрачје XI, 4
 сунашце XIV, 7
 сунђер
 Сунце (име звезди)
 XVII, 1
 сунчани
 сунчаник XI, 4
 сунчаница
 сунчати се, -ам се
 сунчев XI, 4
 суочавати, -ам
 суочити
 супроћ, -у=спроћу
 супроћење (од супро-
 тити се)
 суржица I, 4
 сусетство (суседство)
 сусрећа=сусрет

сутра=сутрадан

XVI, 4, 17

сутски (судски)

сух, комп. суши (сув,
сувљи) VI, 3

сухад (сувад)

сухаја (суваја)

сухајџија (сувајџија)

XI, 21

сухарак, -рка (суварак)

сухатка (суватка)

сухача (сувача) XI, 3

сухо (суво) VI, 3

сухо- (суво-) VI, 3

суховрх (прид.) VI, 3

сучев

суџук XI, 21

суштина

Сфинкс, Сфинга, Сфинг

XVIII, 8

схватати, -ам=схваћати

схватити

схема

Т

тад, -а, -е II, 3

тазбина XIV, 3

таин V, 10

тајати, -им=тајити, та-

јим IV, 5

тајати, тајѐм (капљем)

тајнички XI, 4

такав, -ква (таки, така

= такав, -ква = тако-

ви, -ова)

такмичити се (такма-
чити се)

Таковска ул. XVII, 7

такођер

талант (новац)

талант II, 1, 2

Талиан; -ка; -ски и т. д.

талир

тамнети, -им IV, 2

тамничар

тамнички=тамнични

XI, 4

танахан, -хна

танеће, -ета (лим)

танкоћа

танчац, -аца (дем.

танац)

танчина

танчити покр. (тентати)

тањи комп. танак

тањир
таоство VII, 3
Тарс II, 1
тарчуг (торба)
таћи (такнути), -кнем
XI, 10
тачан, -чна
тачка X, 3; XI, 4; XIII, 6
твој XII, 2
твојега, твојему, твојем
=твога, твому, твом
II, 10
твор VI, 11
творац XVII, 1
творачки
тврдин
тврдоћа
тврђа XI, 16
тврђава XI, 16
тежаче, -ета (дем.)
тежачити
тежачки
тежи комп. тежак
тек, -е II, 3
текући (прид.)
телац, -елца (телци или
теоци)
телеграфисати, -шем

телејисати, -шем (исп.
телеј) V, 6
телећак, -ака
телећи VIII, 4
телићи (теоци)
телуће (код ножа) ср. р.,
-ћа 2 јд.
темењача (краста)
теоретичар (теоретик)
теориски V, 1
терећење (од теретити)
Терзић V, 4
тесач, -ача
тесноћа
тестијица V, 4
тетка X, 3
теткић
тећи, течем, теку; теци-
јах, течах; теци; текох-
тече; текао; текав,
-вши; текући; XI, 10
теферич
тефтер (тевтер)
техника
тецикућа
теча (тетак)
течај
течевина=тековина
течење

течић (син теткин)
тецбина (тековина)
тешкоћа
тештан, -ана (од теста)
Ти XVII, 15 (из по-
части)
-ти (речца) XVI, 11
тим=тијем III, 10
тим, -а II, 5
Тимок XVII, 4
Тимочанин
тимочки XVII, 5
тисућа
тити, тијем заст. (го-
јим се)
тићити се (о кукурузу)
тих, тима III, 2
тих; тихан, -ана; тихо,
тихом VI, 4
тиши комп. тих VIII, 8
тиштати, -им IV, 5
тканице (канице)
ткати, чем, тку XIV, 2
ткач
ткиво (чиво)
тко=ко
тлачити
тоболац, -олца (и -оца
покрај.)

тобџија XII, 2
товљење (од товити)
тог, -а II, 4
тојага (тољага)
то ли XVI, 10
толикачки
Толстој, Толстоја, Тол-
стоју и сл. XVIII, 7
топао=топал, -пла
VII, 4
Топчидер
топчидерски XVII, 5
Топчидерско Брдо
XVII, 4
торбичар
точајлија покрај. (на
свадби)
точак, -чка
точац (који точи заст.)
точење
точило покр. (за дрва)
точити X, 5
трављача покрај.
(пришт)
травнички
травчица
траћење (испор. заст. и
покр. тратити)
траћити, -им

трачак, -чка; трачић
 трбух
 трбушина X, 5
 трбушчић
 трговачки
 трговчић
 требати III, 8
 трезнији ком. трезан
 трезноћа
 трен (трем; тренутак)
 тренуће
 трепача покрај. (ступа)
 трепетати, -ћем
 трептати, -ћем; има у
 сад. вр. и трепљем
 трептети, -им (лепрша-
 ти се, сјајити се и
 сл.) IV, 4
 трепчана игла=трепча-
 ница
 трењак (коњ)
 трењабратучед; -а
 трећи
 трећина
 трећојагњеница (овца)
 трећом
 трештен (пијан)
 трешће (иверје)
 тридесет и трећи

тридесеторо
 тридесет-трећи
 Три јерарха XVII, 8
 трикрат (заст.) XVI, 18
 трипут, -а XVI, 18
 триред, -а XVI, 18
 трићида ж. р. =трићи-
 ло (трићела?)
 тричан, -чна (од трице)
 тричарија
 трновача (шљива)
 трогоче, -ета
 трогуб XVI, 18
 трожичан, -чна
 тројачити (њиву)
 троје, трога II, 10
 тројица
 тромеђа
 тромесечан, -чна
 тромесечје
 тропол, -а, -о (од три
 поле)
 троха (мрва)
 трохејски
 трошација
 трпети, -им IV, 4
 трпјети III, 7
 трсковача

трти, тарем (трем), трѳо,
 трт, трвен (заст. трен)
 трћити се
 трћка (птица)
 трубач
 трудахан, -хна
 трудноћа
 труо, трухла (трула),
 трухло (труло) VI, 5, 11
 трупачке; -чки покрај.
 (прил. — скочити)
 трућати, -ам
 трућити
 трухлеж (трулеж) VI, 6
 трухлети (трулити) VI, 6
 трухнути (трунути) VI, 6
 трчати, -им XI, 4
 трчкарати, -ам
 трчкарити
 трчкати, -ам
 трчке покрај. (прил.)
 тршићски (-ћки) XIV, 8
 Тршћанин (човек из
 Трста)
 тршчак (где расте тр-
 ска), -ака
 туђ; туђин; -инка
 туђити, -им (тужети
 покрај.) IV, 5

тукнути покрај. (тухну-
 ти, осећати се) VI, 7
 тулајица V, 5
 тумач
 тумачити
 тупљи комп. туп
 тупоћа
 туробан (турован), -бна
 турски XVII, 10
 турђија (турска песма)
 Турци XVII, 10
 Турчин
 турчинак (биљка), -нка
 турчити
 тутлић (бундева)
 тући, -чем, -ку 3 мн.;
 тукући; туцијах, ту-
 чак; туци; тукав, -вши;
 тукао; тучен XI, 5
 туцачки (просјачки)
 туч, -а (бронза)
 туча (град)
 тучак, -чка
 тучар (који чува туке,
 т. ј. ћурке)
 тучвати се, -вам се (по-
 туцати се)
 туче, -ета покр. (ћуре)
 тученик (барут)

тучење
 тучин дан=туцин дан
 тучити се (сударити се)

тучник=тучњак
 тучница
 тучњава

Ћ

ћа (тја покрај.)
 ћаба
 ћаија V, 10
 ћаиџија V, 10
 ћака (одмила „ћаћа“)
 ћакати, -ам (вола)
 ћакнут (ћахнут, ћанут)
 VI, 7
 ћале (одмила „ћаћа“)
 ћалов XI, 7
 ћапити
 ћапорак, -рка (витица)
 ћапрдати (преклапати)
 ћар
 ћарити
 ћаркати, -кам
 ћарлијати, -ам
 ћарџија
 ћаса
 ћаскати, -кам
 ћата
 ћаћа
 ћаћко
 ћаушак, -шка (шамар)

ће у јужном говору
 XI, 11; III, 7
 ћебе XI, 7
 ћевап
 ћевапчић
 ћевкати
 ћеклићски (-ићки)
 XIV, 8
 ћела
 ћелав XI, 7
 ћелавац, -вца
 ћелавети, -им
 ћелепир м. р.
 ћелепош м. р. (капи-
 ца)=ћелепуш м. р.
 ћелија; -ијица
 ћелоња
 ћелча (човек)
 ћемане, -ета (ли-)
 ћемер
 ћенар, -ара
 ћепа, ћепица
 ћепенак, -нка

ћепуркати, -кам покрај.
 (брбљати)
 ћерамида (ћере-)
 ћерана (за сапун)
 ћеретати, -ам
 ћереће (платно) ср. р.
 ћерка=кћерка
 ћеркин=кћеркин XI, 4
 ћерпич XI, 3
 ћерчиво
 ћесар
 ћескин (ватрен)
 ћесма (шупљика)
 ћесмати, -мам
 ћетен (кетен) (лан)
 ћетена халва
 ћеф (ћеиф)
 ћехаја=ћаја VI, 5
 ћеш (крвнина)
 ћибрит (-ет)
 ћивот
 ћилер (место за оставу)
 ћилибар
 ћилим
 ћилимчић
 ћилит (катанац) м. р.
 Ћира
 ћирилица (ћириловица,
 азбука)

Ћирило
 ћирилски
 ћириш (ћириз)
 ћитап
 Ћић (становник у се-
 верној Истри)
 Ћићарија
 ћифта (ћивта)
 ћопити
 ћор; ћорав
 ћоравети, -им
 ћорда=ћорда
 ћордисати, -шем
 ћори, -а; ћорити
 ћорлаисати, -шем V, 6
 ћорпазар
 ћоса
 ћотек
 ћохати се, -ам се по-
 крај. (пушкарати се)
 ћошак, -шка XI, 7
 ћоше, -ета
 ћу, ћеш и т. д. XVI, 19
 ћуба; -аст; -ача (покрај.);
 ћубица
 ћувик, -а
 ћуд
 ћудати се, -дам се
 ћудљив

ђудовит (ђудљив)
 ђужити (за птице)
 ђук
 ђукати, -ам (кокоши)
 ђукати, -чем, -кам
 ђула (покрај.)
 ђулати се покрај.
 (играти се ђуле)
 ђулити (уши; ђуљити)
 ђулумак, -мка
 ђума
 ђумур; -рђија
 ђуп; ђупа; ђупина;
 ђупић
 ђуприја; -риђица; -иски
 ђура (ђурка)
 ђурад
 ђурак, -рка
 ђурак, ђурка (ђуран)
 ђурдија покрај. (кожух)
 ђурити (духати)
 ђурићи
 ђурка
 ђурлика (врста свирале)
 ђурликати, -чем
 ђуртаук (ђурећа болест)

ђурче (дем. ђурак), -ета
 ђурчија; -ијин; -илук;
 -ђијиница; -ђински;
 ђиски
 ђурчији, -ђји
 ђускија
 ђуслав
 ђустек (код коња)
 ђутак, -тка (део пања)
 ђутати, -им (ђутети)
 IV, 4
 ђутети, -им покрај.
 (осећати)
 ђуткати, -кам
 ђутке; ђутљив
 ђутук
 ђућење покр. (од ђутети)
 ђућорити
 ђуфте, -ета
 ђух (ђув) VI, 3; XI, 7
 ђуша (сурла)
 ђушати=ђушкати
 ђушка
 ђушкати, -ам
 ђушнут (ђакнут)
 ђушнути

У

убао, -бла покрај. (јама)
 убеђење

убиство V, 3
 убица V, 3

убрадач
 уображѣн VIII, 9
 убрушчић
 љблѣзу
 увек XVI, 4
 увелике XVI, 5
 увеличавати, -вам
 увеличати, -ам
 уверавати, -вам
 увечадити покрај. (уше-
 пртљити)
 увече (увечер) XVI, 4
 увеџбати=увежбати
 увијач
 увијача
 увис XVI, 4
 увлачити XI, 4
 увођење
 увретен
 љврѣти се, љврѣм се,
 љвро се треба разли-
 ковати од љврети,
 љврѣм
 увртати, -ћем
 увртач, -ача
 уврх XVI, 3
 угађати, -ам
 угао (угла) VII, 2
 угаон; -ни VII, 5

угарчић
 угаситоплаветан
 угињати, -њем IX, 5
 угич покрај. (ован)
 угледачи мн. м. р.
 углеђани мн. м. р.
 угљевље
 угљенчић
 угљичак, -чка
 угревати, -вам
 удавача
 ударац, -рца
 удварац
 удвоје XVI, 5
 удевати, -вам
 удељивати, -љујем
 удиљ (увек) покр.
 удити (шкодити) VI, 9
 удно XVI, 4
 удовачки
 удовичин; -ички
 удомљавати, -авам=у-
 домљивати, -љујем
 IX, 2
 удрити=ударити (удре-
 ти заст.)
 удуго XVI, 6
 удуречити се покрај.
 (укочити се)

уђење (од удити)
уђутуре (прил.)
ужећи (ужгати, ужди-
ти покрај.), -жем
Ужице ср. р.
ужљутити се (узљу-
тити се)
ужурбати се
уз=уза- (предметак)
уз, -а II, 7 (предл.)
узаврети, -им, 3 мн. вру
узадње покр. (доцкан)
узаимати, -мам (-мљем)
узајмични XI, 4
узалуд
узан, узана=узак, уска;
комп. ужи
уза њ XVI, 5
узао, -зла VII, 2
узасебице (покрај.)=у-
засопце (покрај.)
узаstopце=устопце
узацак, -чка XI, 4
узбрдо XVI, 4
узвишивати, -шујем=уз-
вишавати, -ам IX, 2
узгор, -а XVI, 4
узгред
уздах

уздахнути, -хнем (уз-
данути) VI, 6
уздуж
узенгија (узенђија)
узеће (окупација)
узлић
у-злу-добар
узметати, -ћем
узмлачивати, -чујем
узмућивати, -ћујем
узречан, -чна XI, 4
уимати, -ам (-мљем)
(смањивати)
уићи, уићем=ући, ућем
ујати, ујам (од уја,
одмор)
уједати, -ам
уједно XVI, 5
ујмити (исп. уимати)
ујутру, ујутро XVI, 4
укићати, -ам (у киту
уплетати)
уковитлац
уколенчити покрај.
(коња)
укоравати, -равам
укорити, -им
Украина
украј XVI, 3

укратно
украћивати, -ћујем
украшавати, -ам=укра-
шивати, -шујем IX, 2
укрепљавати, -вам=
укрепљивати, -љу-
јем IX, 2
укроћавати, -вам=укро-
ћивати, -ћујем
укупно XVI, 6
укрштати, -ам=укршта-
вати, -вам IX, 3
укрштен
укућанин
улёвати, улёвѣам=улі-
вати, улівѣам
улегати, -жем
улез, -а
улепшавати, -вам
улеести, улезем (ући)
улећи, улегнем (ући)
улећи се, улежём се
улећи се, улёкнём се
(угнути се)
уличити; -се
уличица
улоћкати се
улћер м. р. (код чохе)
влудо

улучити (прилику)
уљућивати, -ћујем
умало XVI, 6
умаћи (умакнути),
умакнем
умах XVI, 4
умење VIII, 11
умеравати, -вам
уместан, -сна
уместо
уметати, -ћем
умети, -ем, 3 мн. -еју
III, 4; умејах III, 2
уметнички
умити, -ијем -ивен
ўмити (од ўм)
умлечити
умного XVI, 6
умрачивати се, -чујем се
умро I, 4
умрће (покрај.)
умудрити (учинити му-
дрим) IV, 2
умудрити се IV, 3
умући, умукнути, уму-
кнем
умучкавати, -вам (у-
ћуткавати)

умучкати, -ам в. умуч-
 кавати
 унавиљчити (сено)
 уназад
 унакрст
 унаоколо XVI, 6
 унапред
 унапређивати, -ђујем
 унаточ
 унатраге XVI, 6
 унатрч покрај. (доста
 прил.)
 унедоглед
 унесређавати, -вам=
 -ђивати, -ђујем
 унесређити
 унети, унесем (унео,
 унела)
 униађење
 Университет=Универ-
 ситет у Београду (као
 назив) XVII, 6
 унизи (доле)
 уновчити
 уноћати се, -а се
 унутра XVI, 6
 унуци X, 2
 унучад
 унуче, -ета

унучићи
 унча
 у њ XVI, 5
 уобичајити
 уобличити се (покрај.)
 (примити облик)
 уопште=уопће XVI, 6
 уортачити се
 уочи XVI, 1, 4
 уочити
 упећати, -ћам покрај.
 (хлеб)
 уплаћивати, -ђујем
 уплахирити се
 уплетати, -ћем
 уплахати, -хам (умла-
 тити)
 уплочити се (постати
 као плоча)
 уполовачити
 упоред, упоредо
 употребљавати, -ам=
 употребљивати, -бљу-
 јем IX, 2
 упоћак, -ћка (у платну)
 управљач
 управо XVI, 6
 упреки
 упропашћен; -шћење

упропашћивати, -шћујем
 =упропашћавати,
 -шћавам IX, 3, 13
 упртњача (торба)
 упут (заст. одмах)
 упутство XVI, 4
 упућивати, -ћујем XI, 9
 упуштати, -ам IX, 3
 уразумити (кога)
 ураскорак
 урачунавати, -вам
 уред (прил.)
 урликати, -чем
 урокљив
 урочити (уговорити)
 XI, 4
 урочник, -ица XI, 4
 усахнути, -нем (уса-
 нути) VI, 6
 усамчити се
 усебичити
 усекати се, -чем се
 усекач
 усецати, -цам
 усирћетити се
 усићити се
 ускипети, -им IV, 4
 ускос (покрај.)
 ускочки

Ускрс XVII, 8
 ускршњи XVII, 9
 усмено XIV, 3
 усмрћивати, -ћујем
 усна XIV, 3
 успављивати, -љујем
 успевати, -вам
 успети, успем, 3 мн.
 успеју
 уплахирити се
 уплахнути се VI, 6
 усправо XVI, 6
 усред XVI, 3
 усрећавати, -ћавам=
 усрећивати, -ћујем
 усрећити
 устручавати се, -чавам се
 устрчавати, -вам
 усућивати се, -ћујем се
 усупрот
 усусрет
 усхитити се
 усхићавати се, -ћавам се
 =усхићивати се,
 -ћујем се
 усхићен, усхићење
 усхтети, усхтеднем, 3
 мн. усхтедну и усхтем,
 3 мн. усхтеју

утаман XIV, 6
утао (утал), утла (шу-
паљ заст. и покрај.)

VII, 4

утеривати, -рујем

утеха

утицај

утицати, -чем

утолити

утољавати, -вам

уточиште XI, 4

утроје XVI, 5

утростручити XI, 4

утрти, утрем, утро,

утрт, утрвен

утруђивати се, утру-
ђујем се

утрчавати, -вам

ући, уђем (унићи,
униђем)

ућудити се

ућуткати

уфати се, -ам се (покр.)

ухар (увар; „заухар“)

VI, 3

ухарачити

ухлебити

ухо (уво), уши

ухода

ухолажа

уцвелити

уцеђивати, -ђујем

уцењивати, -њујем

уцрвљати се (уцрва-
ти се), -вљам се

учајник

учан, -чна (вичан)

учашити (ногу покр.=
ишчашити)

учврстити

учеван, -евна

учелити се=сучелити се

учен

ученик

ученица

ученички

ученост

учесник

учестан, -сна

учестати

учествовати, -вујем

учило

учин

учионица

учитељ (одмила: уча)

учитељовати (-љева-
ти), -љујем

учитељ Петар XVII, 1

учити XI, 2
учманути, учмасти, уч-
манем (учмао, учма-
нуо)
учтив; -вост
уџбеник XII, 2, 4
ушанчити
ушетати (уз+шетати)
XIV, 1

ушетати (у+шетати)
уштеђевина
уштеђивати, -ђујем
уштипчић XI, 4
ушће XI, 13
ушћулити се (уз+ћу-
лити)
ушћупати (уз+чу-
пати)

Ф

ф- в. хв- (у многим
се речима изговара
обично ф, а пише
хв: фала—хвала и сл.;
види под хв-)
факат II, 1
фебруар XVII, 11
фереџа XI, 21
ферман
фес; -ић
философија V, 10

филџан XI, 21
финоћа
фићфирић
фиукати, -чем
флек-си-ја XV, 5
франковци XVII, 10
Француска револуци-
ја XVII, 7
фрањевци XVII, 10
фућкати, -ћкам
фуџија

Х

хабат, -пта покр. (зова)
хабати, -ам (хабити)
хабер (хабердак, хабер-
дар, хабернин, ха-
берњача, хаброноша)

хаван
хавли-махрама
хадум (евнух)
хаздија заст. (аздија)
хазна; -адар

хазна; -адар
 хазур (спреман); хазу-
 рала (спремајте се)
 хаин (злобан, неверан)
 хаир (добро; не, није);
 хаирала (које добро);
 хаирџија (који чини
 добро)
 хај (узвик)
 хајат=вајат
 хајати, хајем
 хајван (домаћа живо-
 тиња)
 хајвар
 хајде (-емо, -ете)
 хајдук
 Хајдук Вељко XVII, 1
 Хајдук-Вељков XVII, 2
 хајдучија; -учити; -учки
 хајђиди (узвик за чуђе-
 ње, дивљење)
 хајка; хајкач; хајкати;
 хајкнути
 хајош покрај. (лађар)
 хајташ (у воденици)
 хаџ (дах), хакати, хак-
 нути
 хаџ (право, аренда)
 хал (напаст)

хала (нечистоћа, ажда-
 ха); халав
 ха́ла (нужник)
 халабука
 халакати, халакам, ха-
 лачем; халакнути
 халал; халалити
 халас; -ски; -сов
 халва; халваџија; хал-
 валук
 халка
 халов (мрежа)
 халуга (алуга, валу-
 га) VI, 3
 хаљина; хаљак; хаље-
 так и сл.
 хам (хамови)
 хамајлија
 хамал
 хамам
 хамбар в. амбар
 хамишан, -шна (грам-
 жљив)
 хан (2 јд. хана); ханџи-
 ја; хански
 хандрача покрај. (шума,
 трњак)
 ханума
 ханџар

хаос
 хапс; -ана; -еник; -ити
 харам (проклетство)
 харамбаша
 харамзада (обешењак)
 харамија
 харан, -рна (покрај.)
 харар (врећа)
 харати, -ам
 харач, харача (данак)
 харач, харча (трошак)
 харбија (шипка за
 пушку)
 хардов (бачва)
 харем
 харинга (риба)
 хартија
 харфа
 харчити
 Хӕс (племе)
 Хасан, -ана
 хасна
 хаста (болестан непро-
 менљ.)
 хасура
 хӕтӕр, -ӕра (општи-
 не и сл.)
 хӕтар, -ара (хӕтер,
 љубав)

хатати, -ам (марити)
 хатмер (цвет)
 хаџи; хаџија; хаџи-
 лук и сл.
 Хаџи-Ђера XVII, 1
 Хаџи-Осману XVI, 13
 Хаџи-Рувим XVII, 1
 хаша (порицање; в. аба-
 јија)
 хашар (учинити, уни-
 штити)
 хашати, -ам (порицати)
 =хашити
 хашлук (трошак)
 хашлучити (трошити
 на кога)
 хвала VI, 5
 хвалисати се, -шем се
 хвалити
 Хвӕр (острво)
 хват VI, 5
 хватати, -ам VI, 5; IX, 6
 хватити
 хваћати IX, 6
 хвоја (грana застар.)
 хврљати, -ам; хврљи-
 ти VI, 5
 хегбе мн. ж.=хегбета
 мн. с. р. (бисаге)

хегеде (егеде) VI, 3
 хеј (узвик)
 хеле (свеза „еле“, „елем“)
 хѣлда (хелда)
 хем
 хемија
 хемшехрија (земљак)
 хендек (јендек, ендек)
 VI, 4
 хењати (можда, прво-
 битно са х) в. јењати
 Хера, Херо (Ера, Еро)
 херав=хероглав покр.
 (разрок)
 Херак, -ака (мушко име)
 хергела
 херити се
 херцег; Херцеговина;
 Херцеговац; херце-
 говачки и сл.
 хесапити (хесабити)
 хећим
 хизмет (измет)
 хизмећар (измећар)
 хијена
 хйла (неправда, прева-
 ра, лаж)
 хилал

Хиландар
 хиљав
 хиљада
 химба (хинба) покрај.
 XIII, 1
 хинтов
 хисе, -ета (део)
 хисторија (историја)
 хитан, -тна
 хитар, -тра
 хитати, -ам (хитети, -им
 журити)
 хитати, -ам (хитити, ба-
 цати, -ити)
 хич (ништа)
 хлад; -ан, -дна; -ити;
 -њак (-ник); хладно-
 ћа и сл.
 хладнети, -ним VI, 2
 хладолеж (ладолеж)
 хлађан, -ана XI, 16
 хлађахац, -хна
 хлапети, -им(?), обично
 лапети, -им, излапети
 и сл.
 хлапимуха (блебетало)
 хлача покрај. (чарапа)
 хлаче (гаће)

хлеб; -ац; -ар; -бан, -бна;
-ара; -арица; -арски;
-ница; -ождер

хмель

хмилети, -им в. милети

хмућак, -ћка покр. в. -мућак, -ћка

хмућати, -ам; хмућкати; хмућнути покр. в. мућкати и т. д.

хобер (брег; креста)

ход; -ац; -ати; -ити;
-ник; -уље

ходати, -ам IX, 6

ходити

ходуље (ходала)

хођење

хожделдија (добродошлица)

хој! = ој!

холба

Хомоље

хомут (на пр. сена)

хонорар

хонорисати, -шем

Хопово (манастир)

хор

хора (ора)

хоран, -рна (оран)

хорјатин

хоро (оро)

хороз (ороз)

хотјети, хѡтјѣвши III, 5

хоѡа

хошап (хошаф), -па

храбар, -бра

храбрити; храброст;
храбрен

хракати, -кам, храчем;
хракнути

храм

храмати, -мљем (-мам)

храна

хранитељ

хранити

храпав

храст

хрбат (хрпта и хрбата)

Хрват XVII, 10

хрватски XIV, 4; XVII, 10

Хрвоје

хрек покрај. (пањ)

Хреља

хрен

хрид; -ина

хрипати, -пљем и -пам

хрисовуља; -уљ

Христос (Христа, Хри-
 сту)
 хришћанин XVII, 10
 хришћански
 хркати, -чем (-кам)
 хркнути
 хрлити застар. (журити)
 Хрмањ (Хрмња 2 јд.,
 манастир)
 хрнути покр. (ударити,
 исп. хрдати, хрднути
 покрај.)
 хрњага (рњага)
 хрњати се, -ам се (рњати
 се)
 хрњковит (коњ)
 хро (покрај.) VII, 4
 хром
 хронологија
 хропац (ропац), -пца
 хрџпити (бити у хрџцу)
 хрпа (рпа)
 хрс (снага) VI, 3
 хрсак, -ска
 хрскавица
 хрскати, -ам (рскати)
 хрсуз (крадљивац) VI, 3
 хрт
 хртеница (ртеница)

хртењача (рт-)
 хрупити (рупити)
 хрускати, -ам (рускати)
 хрушт (хрскавац)
 хрчак, хрчка
 хтеднути, хтеднеш (=
 хтенути, хтенеш)
 хтење VIII, 11
 хтети (хотети), хоћу; хо-
 тећи; шћах, хотијах;
 хтео (хотео)
 хтио, хтјела III, 9
 хубав (убав)
 худ, -а; худан; худети;
 худити; худоба; ху-
 дић V, 9
 хујати, -им, прохуја-
 ти IV, 5
 хук
 хука; хукати, -чем
 хукнути
 хуктати, хукћем
 хула
 хулати се, -ам се (ула-
 ти се, вулати се)
 хулити
 хуљење
 хум; хумка
 хумнина (жупно место)

хуњкав
хуњ-ка-ти XV, 5
хурија
хућумат

хухор (креста)
хучати, -им IV, 5
хуџера

Ц

цактати, цакћем
Цариград XVII, 4
Цариграђанин : Цари-
град XI, 16
царић
царичин
Цар-Лазарева војска
царовати (царевати),
-рујем
Цар-Урошева ул. XVII, 7
цвасти, цватем (заст.)
цватети, цватим (заст.)
IV, 4
цвелити
цветача (биљка)
цветић
цвеће XI, 8
цвећице (дем. цвеће)
цвилети, цвилим IV, 4
цвркутати, -ћем
цврљак, -љка
цврчак, -чка (чврчак)
цврчати, -им IV, 5
црчеж м. р.

цевчина
цевчица
цеђ м. р.
цеђеник (мед)
цеђење (од цедити)
целивати, -ивам (цело-
вати, целујем)
целиваћи
ценоћа покр. (јевти-
ноћа)
цењкати се, -ам се
цепати, -ам IX, 6
цепача (шљива)
цепачки
цепидлачити
цепчица (дем. цепка)
церовача
цеста (и у јужн. говору)
цех
циганче
циганчити
цикнути (цићи), цикнем
циктати, цикћем
Цицерон XVIII, 7

цича (цич покрај.)
 цичати, -им IV, 5
 цједило III, 7
 цкилети, -им (шкиле-
 ти, -им, -чкилети)
 цмакати, -чем (-кам)
 цмокати, -ам
 црвемперка (црвен-
 перка) XIII, 1
 црвендаћ
 црвѐнети, -им IV, 2
 црвенити (бојити црве-
 ном бојом) IV, 2
 црвоточ; -ина ж. р.
 црепић
 Црес
 цр-ква XV, 4

црквени (црковни)
 Црна Гора XVII, 4
 црнети, црним (поста-
 јати црн) IV, 2
 Црни Ђорђе XVII, 1
 црнити, црним (бојим
 црним) IV, 2
 црнити се IV, 3
 црногорски XVI, 4;
 XVII, 5
 Црногорче
 црњка (коза) XVII, 1
 црп-сти XV, 6, црпем,
 црпен, црпење
 цртач
 црћи (цркнути), цркнем
 цурити, -им

Ч

чабар, -бра
 чабреник=чабрњак
 чабрић дем. чабар
 чабричица дем. чабрица
 чавао, -вла
 чаваријати, -ам покрај.
 (бунцати)
 чавка; -чица (дем.)
 чаврзгати, -ам
 чаврљати, -ам

чавче, -чета
 чавчић
 чавчица
 чавчји, -ији
 чагаљ, чагља (блато)
 чагрљати, -ам (чегрља-
 ти, чегртати)
 чадити (чађити)
 чадор

чађ ж. р., 6 јд. чађу
 V, 9; VIII, 4
 чађа
 чазбина XIV, 3 (покрај.)
 чаир V, 10
 чај
 чајати, -јем застар.
 (чекам)
 чајдиница
 чак
 чакавац, -вца
 чаканац, -нца (чекић)
 чакља
 чакмак (огњило)
 чактар=чактор (покр.)
 чакшире
 чалабркнути
 чалабрцати, -ам
 чалабрчак, -чка
 чалакати, -чем (-кам)
 чалекати се, -ам се
 чалма
 чам, чамa (јела)
 чам, чамa (лађа)
 чама
 чамалица (грозница)
 чамац, -мца
 чамети, -им=чамати,
 -ам IV, 4

чамотиња
 чамуњати, -ам
 чамџија
 чанак, -нка
 чангризати, -зам
 чандрљив=цандрљив
 чанколиз м. р.
 чанчар, -ара
 чанчара (корњача)
 чанчина аугм. чанак
 чанчић дем. чанак
 чап (чеп, комад чатме)
 чапкун (коњ)
 чапкунити (ићи брзо)
 чаплез покрај. (трава)
 чапља
 чапљан (биљка)
 чапљић
 чапоњак, -њка
 чапорци мн. м. покр.
 (канџе)
 чапра покр. (кожа)
 чапур (чепур)
 чапци, -пака
 чар ж. р.
 чарапа; -паст; -пчина
 чаратан, -тна (покрај.)
 чарати, -ам
 чардак, -дачић

чардаш
 чаркати, -ам
 чарни (заст.) прид.
 чарнути. -нем
 чаробан, -бна
 чаројице V, 5
 чаролије (чаробија)
 чаругџија („опанчар“)
 чаршав
 чаршија
 чаршински
 чаршиски
 час
 часак, -ска
 часити
 часловац, -вца
 часни
 часом (прил.)
 часопис м. р.
 част
 частан, -сна
 частити, чашћах VIII, 8
 чатисати, -шем (хаљину)
 чатити, -им заст. (ча-
 тати)
 чатрља
 чатма
 чатрња
 чауш

чахуља (крава)
 чахура (чаура)
 Чачак, -чка
 чачкалица
 чачкати, -ам XI, 2
 чаша XI, 1, 2
 чашћен VIII, 9
 чашћење VIII, 10
 чвакати, -ам
 чвакнути
 чваликати, -чем
 чварак, -рка
 чварити
 чвор; -рић;
 чворак, -рка
 чворнат; чворновит
 чворуга
 чвркати, чвркам
 чвркнути
 чврљак, -љка в. цвр-
 љак, -љка
 чврљуга=чворуга
 чврснути
 чврст, комп. чвршћи
 VIII, 8
 чврстоћа
 чегртати, -ћем (ча-)
 чедан, -дна
 чедност

чедо
 чежња XI, 2
 чезе мн. ж. р.
 чезнути, -ем
 чек (у лову; у банкар-
 ству)
 чекало в. чекетало
 чекати, -ам
 чекетало в. чекало
 чекетати, -ћем (-там)
 чекиња
 чекић XI, 3
 чекљун (квака, кука)
 чекме мн. ж. р.
 чекмеце, -цета
 чекрк
 чектало в. чекало
 челебија
 челенка, челенци 3 јд.
 X, 3
 челик
 челичан, чна
 чело XI, 2
 челопеким
 чељад ж. р.
 чељаде, -ета
 чељуска (код пушке,
 код хама)
 чељуст ж. р.

чембер (махрама код
 Туркиња)
 чемер
 чемеран, -рна
 чемерика
 чемпрес
 ченгел
 Ченгић-Ага XVII, 1, 13
 чењача (јабука)
 чеони
 чеоник (старешина)
 чеоце, -елце (дем. чело)
 чеп м. р.
 чепати, чепам (чепљем)
 IX, 6
 чепац, -пца
 чеперак, -рка
 чепити се
 чепнути
 чепркати=чепрљати
 чепукати, -кам
 чепчег покрај.
 черга
 черевиз покрај. (целер)
 черек (черег)
 черенац, -нца (пређа за
 хватање риба)
 черпић
 черупати, -ам

чесан, чесна
 чесвина покрај. (дрво
 као храст)
 чесма
 чесница
 чесно=чехно
 чест, комп. чешћи
 честа
 честит
 честитати, -ам
 честица
 чета
 четвори
 четворица
 четворка
 четворни
 четвордвѣни („који ву-
 ку четири вола“)
 четвороцепан, -пна
 четврт ж. р.
 четвртѣк, -ѣка
 четвртак, -тка
 четврти
 четина
 четинар
 четири XI, 2
 четири пута XVI, 18
 четири стотине XVI, 18
 четка XI, 2

четкати, -ам
 четник
 четовати, -тујем
 четрѣсторо
 четрнаест
 четруна покрај. (лимон)
 Чех
 чехиз (чеиз)
 чехно (чесно, чено)
 чехуља (покрај.)
 чечати, -им IV, 5
 чечица (дем. четка, да-
 нас обичније четкица)
 чешагија
 чешаљ, -шља; -шљар;
 -шљић
 чешањ, -шња в. чесан,
 -сна
 чешати (чесати), чешем
 Чешка
 чешки XIV, 5
 чешљати, -ам
 чешљуга; -арка
 чешњак, -ака (лук)
 чешћи VIII, 8; XI, 8
 комп. чест
 чибугѣија=чибукчија
 чибук; -учина (аугм.);
 -учић (дем.) XI, 2

чибуљица
 чивија
 чивијица
 чивилук
 чивит
 Чивутин; -уче, -ета;
 -утски
 чигра
 чизма
 чијати, -ам покр. (пер-
 је)=заст. чехати, -хам
 чији V, 7; XI, 2
 чији год XVI, 10
 чији-му-драго XVI, 21
 чик!
 чика
 чикати, -ам
 чиков
 чикош покрај. (коњу-
 шар)
 чилан, -лна=чио
 чилаш (коњ)
 чилети, -им IV, 4; XI, 2
 чим
 чимбари (на разбоју за
 растезање платна)
 чимбур (јело)
 чимкати, -ам (чупкати)
 чин м. р.

чингер покрај. (вино)
 чйни мн. ж. р.
 чинија; чинијица
 чинилац, -иоца, -илаца
 2 мн.
 чинити XI, 2
 чиновник
 чињати, -ам (покрај.)
 чињеница
 чио, чила VII, 4
 чиода V, 10
 чипа (овца); чипав, -а
 чипка
 чипкати, -ам
 чипкаћи прид.
 чир XI, 2
 чирак, -ака
 чисаоница, -соница
 чист, чистији
 чистац, чисца XIV, 2
 чистилица (н.пр. то-
 повска)
 чистилиште
 чистина
 чистити XI, 2
 чистота
 чистоћа XI, 7
 чистунац, -нца
 чистунство

читав
 читак, -тка
 читалац, -аоца, -алаца
 2 мн.
 читанка
 читаоница
 читати, -ам (штити,
 штијем заст.)
 чити, -а, -о покр. (исти)
 читлугџија
 читлук
 читлучар
 читлучити
 читуља (-ула)
 чифчија
 чича (ча) XI, 2
 чичак, -чка
 чичимак, -мка покрај.
 (дрво)
 чичкати, -ам (исп. на-
 чичкати)
 чишћен; -ење VIII, 9, 10;
 XI, 13
 чкакљати; чкакљив;
 чкакљити
 чкаљ, чка-ља XV, 8
 чкрњати, -њам (кожу)
 члан, -ана XI, 2
 чланак, -анка

чланкаст; члановит
 чловити
 чмавати, -ам
 чмар
 чмичак, -чка
 чмичац, -цца
 чобанин; -анчад; -анче;
 -анчица
 човек
 човечан, -чна
 човечанство
 човечина X, 5
 човечић, дем. човек
 човечји=човечији V, 7
 човечност
 човечуљак, -уљка
 човештво
 чокањ, -ања (ракије)
 чокоће VIII, 4; XI, 8
 Чолакантић XVII, 1
 чом м. р. (духана)
 чопор м. р.
 чорба
 чорда покрај. (крдо)
 чордаш
 чороје (покрај.)
 чот м. р. (камени брег)
 чоха (чоја) VI, 4; XI, 2
 чохали

чохан, -ана
 чрез покрај. (заст.)
 чу́бар, -бра (биљка)
 чубраст покрај.
 („чулав“)
 чувалац, -оца, 2 мн.
 -лаца
 чувалдуз (игла)
 чувар, -ара
 чуваркућа (чувакућа)
 чувати, -ам
 чуваћу XIV, 2.
 чувач, -ача
 чувен; -ење
 чувида (маска; машка-
 ра) покр.
 чуг (попик)
 чудан, -дна
 чудесан, -сна
 чудити се
 чудноват
 чудо
 чуђење
 чука
 чукаљ, -кља им. м. р.
 чукљајив (коњ) V, 5
 чукнути

чукумбаба=шукумбаба
 XIII, 1
 чукундед=шукундед
 чул (кољски покровац)
 чу́ла, чу́лав (са малим
 ушима)
 чу́ла покрај. (игра)
 чума
 чумићски (чумићки)
 XIV, 8
 чун
 чунак, -нка
 чу́п; чу́па (косе); чу́пав
 чу́па (жена)
 чупати, -ам
 чуперак, -ерка
 чупица покрај. (копча)
 чурук (са махном)
 чути, -јем
 чутура
 чучавац, -вца (пасуљ)
 чучати, -чим IV, 5
 чучег покрај. (трава)
 чучнути
 чучук
 чушљав покрај. (чупав)

Ц

цаба, цабе (прил.) XI, 21
 чада

цак XI, 21
 цакати, -ам

цам
 цамадан в. цемадан
 цамбас, -аса
 цамија XI, 21
 цамоглани мн. м. р.
 цанарике (шљиве)
 цандрљив
 цapati се, -ам се (жа-
 пати се)
 цбан (жбан)
 цбун (жбун)
 цebана (цебахана, це-
 бехана)
 цeбрак
 цeбрачити
 цeва
 цeвап
 цeга покрај. (конђа)
 цeзва
 цeлат
 цeлeбџија
 цeлeп (волова)
 цeмадан

цeнабeт
 цeнeт м. р. (муслиман-
 ски рај)
 цeњак, -њка (бој)
 цeп XI, 21
 цeфepдap; -ан (цeв-)
 цибpa
 цигepицa
 цидa (кoплъe)
 цилит XI, 21
 цилитати се, -ам се
 цимрија
 цин м. р.
 цица (играчка)
 Цода (надимак)
 цомба
 цоњати, -ам
 цѡpa (свиња); -аст
 цубe, -eтa
 цукeлa
 цумбус
 цумлe
 цупa

Ш

Шабaц, -пцa; -пчaнин
 XI, 4
 шaбaчки
 шaв, швa

шaин V, 10
 шaкaилe (прил.)
 шaкaтaти, -ам
 шaкaчки (прил.)

шакић (део руке)
 шакосати, -шем
 шалабазати, -зам
 шалција (шалиција)
 XI, 21
 шаљивчина XI, 4
 шамијица
 шанути, шанем (шап-
 нути)
 шанчић
 шаптач XI, 3
 шапутати -ћем
 шараџић
 Шарац, -рца XVIII, 1
 Шаренград XVII, 4
 шаренградски (шарен-
 градски) XVII, 4
 Шар-Планина XVII, 4
 шар-планински XVII, 4
 шарски XVII, 5
 Шарчев XVII, 2
 Шарчина XI, 4
 шарчић
 шафран (-вран)
 шачица XI, 4
 швагати се, -гам се
 Шветска (Шведска)
 шврћа
 шеварић

шеврљуга (чеврљуга)
 шездесет XIV, 1; XVI, 18
 шейтан V, 10
 шербеташче, -ета
 шеретлук (ширетлук)
 шесет=шездесет
 шестокрилка VII, 3
 шесторица
 шетати, -ћем, -там
 шетукати, -ам
 шећа XI, 8
 шећер XI, 7; -рити; -рли;
 -рлија; -ерче, -ета
 шефтелија (шептелија,
 шевтелија)
 шех м. р.
 шехер (варош)
 шеширџија XI, 21
 шиваћи XI, 7
 шијачки XI, 4
 шикати, -кам (љуљати)
 шикати, -чем (о гусци)
 шикосати, -шем
 шиктати, -кћем
 шиљати=слати, шиљем
 шиљбочити, -чим
 шиљчић
 шипчаница покр. (ружа)
 шири комп. широк

шићар
 шићарџија XI, 21
 шишарица, -арка (ше-)
 шишкати, -кам
 шкакљати в. чк-
 шкакљив в. чк-
 шкакљити в. чк-
 шкамутати, -ћем
 шкљоцати (шклоцати),
 -цам
 шкођење (од шкодити)
 школски VII, 6
 шкољчица XI, 4
 шкргутати, -ћем
 шкрипати, -ам (-љем)
 =шкрипити, -им
 шкрокати, -кам покрај.
 (за пушку)
 шљапати, -пам
 шљива XII, 2; XIII, 3
 шљубити се=сљуби-
 ти се XIII, 3
 шључар
 шључји, -чији
 шмркати, -чем (-кам)
 шоботати, -ћем
 шокачки XI, 4
 шокетати, -ћем
 Шокче, -ета XI, 4

шокчити
 Шпанија (Шпанска,
 Шпањолска)
 шпиун
 Шта да се ради? (назив
 књизи) XVII, 7
 Штајерска
 штап
 штапић
 штедети, -им
 штеђење (од штедети)
 штектати, -кћем (ште-
 хтати, штешћем) VI, 7
 штеточинац, -нца
 штеточиња
 штећење
 штипати, -ам, -пљем
 штипутати, -ћем
 штити, штијем покр. и
 заст. („читати“)
 штићење (од штити-
 ти) XI, 9
 штица X, 7
 штичити
 штичица (дем. штица)
 штокати, -чем
 штоко XVI, 15
 штокоји XVI, 15
 шточији XVI, 15

штошта XVI, 15
 штрбекати, -чем, -кам
 штркати се, -кам се
 штројити (стројити)
 штуцати, -цам
 штучица (дем. штука)
 штучји, -чији
 шћапити XI, 13; XIII, 2
 шћердати XI, 13
 шћућурити се XI, 13;
 XIII, 2
 шћухати се (раскухаги
 се), -ам се
 шугати, -гам
 Шуица V, 5
 шукумбаба=чукумбаба
 XIII, 1
 шуљајив V, 5
 Шумадија V, 1
 Шумадинац, -нца V, 2
 Шумадинка V, 2
 шумадински V, 1
 шумадиски V, 1
 шумати се, шумам се

шумњача (колиба)
 шуњати се, -њам се
 шупљички (прил.)
 шуричић (покрај.) XI, 4
 шурњаја (шурнаја)
 шућ-мућ (тамо-амо)
 шућур (тиква)
 шушкати, -кам
 шушкетати, -там
 шушљајица
 шушљетати, -там, -ћем
 шуштати, -им IV, 5
 шчекати, -ам
 шчекивати, -кујем
 шчелити се (сучели-
 ти се)
 шчељавати се, -вам се
 шчепарити
 шчепати, -ам XI, 6
 шчињати се, -ам се
 шчуњити се, -им се
 (шћућурити се)
 шчучуњити се (шчуњи-
 ти се), -им се

САДРЖАЈ

	Страна
Предговор	3
I. Ћирилица и латиница. — Општи карактер нашег правописа	6
II. Непостојани и покретни самогласници	10
III. Самогласници <i>e</i> , <i>je</i> — <i>ije</i> у књижевном језику. Књижевни изговори	15
IV. О писању глагола са самогласником <i>e</i> у једним облицима, а са <i>и</i> у другим	22
V. Сугласник <i>j</i>	28
VI. Сугласник <i>x</i>	33
VII. Прелаз сугласника <i>л</i> у <i>о</i> на крају слога и на крају речи	40
VIII. Сугласничке промене у вези са старим и новим јотовањем	44
IX. Јотовање код изведених глагола на <i>-аиши</i> , <i>-аваиши</i> , <i>-иваиши</i>	52
X. Промена грлених (задњенепчаних) сугласника <i>к</i> , <i>г</i> и <i>х</i> пред самогласницима	59
XI. Употреба <i>ч</i> и <i>ћ</i> , <i>џ</i> и <i>ђ</i> у српскохрватском језику	63

	Страна
XII. Једначење сугласника по звучности	79
XIII. Једначење сугласника по начину образовања	84
XIV. Упрошћавање и губљење сугласника	88
XV. Подела речи на слоге	93
XVI. Одвојено и састављено писање речи	97
XVII. Велика и мала писмена	112
XVIII. Напомене о туђим речима	122
XIX. Интерпункција	127
XX. Регистар и речник	155
Садржај	305
Поправке	307

ПОПРАВКЕ

Страна и ред	Стоји	Треба
12 6	или	али
13 8	са 4. пад.	Са 4 пад. јд.
13 13	сичним	сличним
14 11	и у мн.	и у јд.
17 7	љѣкар	љѣкар
18 19	дјѣвојка	дјѣвојка
30 9	-јвам, ујуѣм	-јивам, ујујем
31 9	једносложених	једносложних
31 24	по	по
56 12	јелик	језик
60 22	од мила	одмила
70 4	измеѣар	хизмеѣар
81 2	али пред	али и пред
82 10	и сл. т. ј.	и сл., т. ј.
88 22	допушт	допушта
95 5	поп-нем	луп-нем
95 5	над-мем	већ-ма
98 24	именице	именице,
100 29	наглуво (потпуно)	наглухо, потпуно,
113 26	ов(ев) и	ов (ев), ји и
120 19	обично	обично
126 33	азбуке,	азбуке
151 22	идеалом	идеалом,
156 24	аздија	аздија в. хаздија
157 16	алка	Алка
181 8	духанџија	духан; духанџија
193 24	изме ар (слуга)	измеѣар (слуга) в. хи- змеѣар.
219 13	над-мем	на-дмем
255 12	разкопчавати	раскопчавати

Ситније грешке, нарочито техничке природе, остављене су неисправљене.

52

3

Princeton University Library

32101 047134372

143/6

